

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ।

(ନାଟକ ।)

ଆଗିରିଶଚନ୍ଦ୍ର ସୋଷ ପ୍ରଣିତ

ଏମାରେଲ୍ଡ ଥିଏଟାରେ ଅଭିନୀତ ।

এଞ୍ଜেଟ ଏମ, ଏଲ, ଦେ ଏଓ କୋମ୍ପାନୀ
ମିନାର୍ଡା ହଲ, ବିଡନଫ୍ଲାଇଟ, କଲିକାତା ।

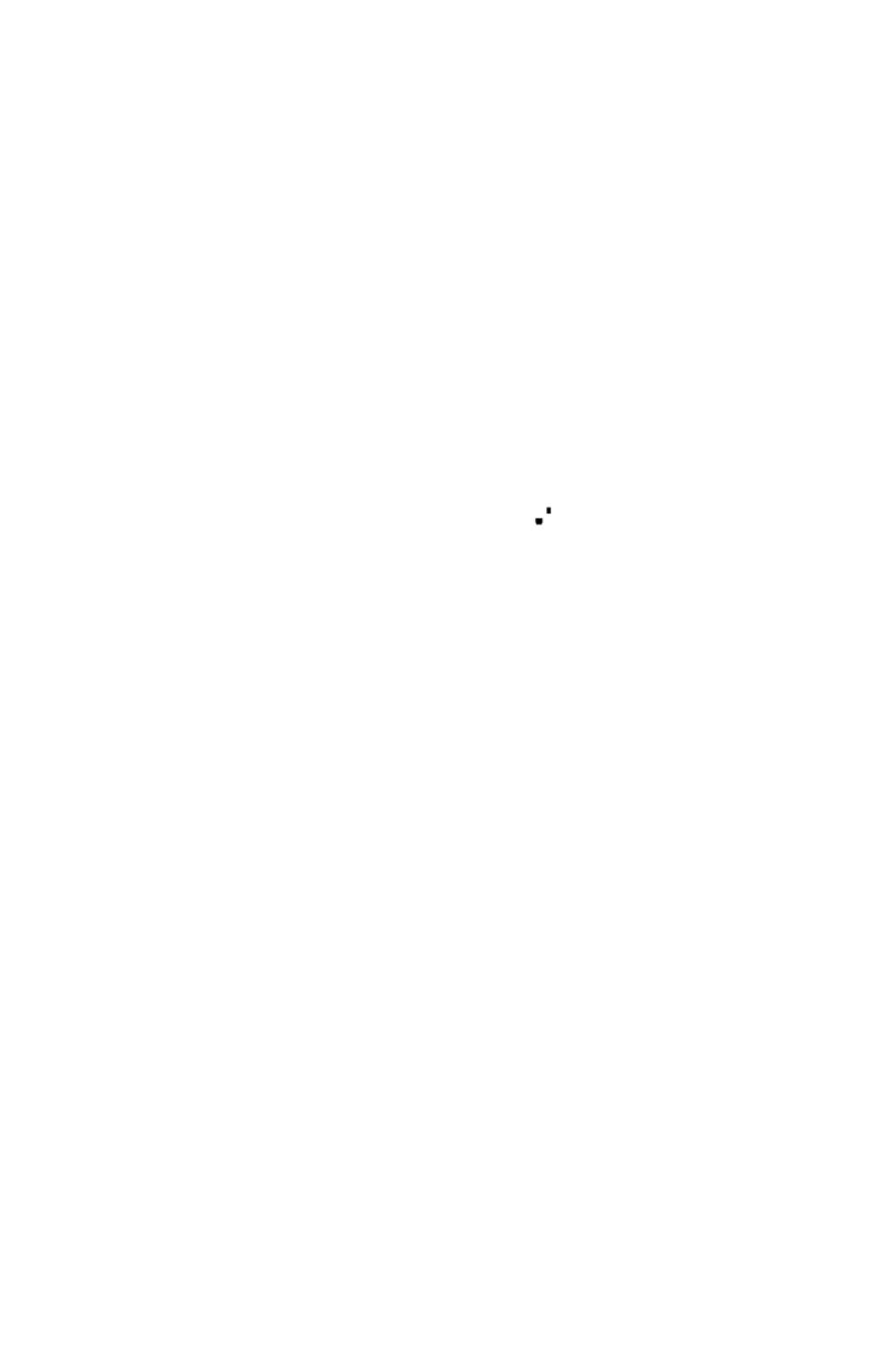
ହିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ :

ସନ ୧୩୦୫ ମାଲ ।

କଲିକାତା ।

୧୯୯୨ ନମ୍ବର ଚୌଥୁରୀର ହିତୀୟ ଲେନ, ନିଉ ଓରିଏଟ୍ୟାମ ପ୍ରେସ୍ ।

ଆବିହାନୀଲାଲ ଭଡ଼ ଦ୍ଵାରା ମୁଦ୍ରିତ ।

ନାଟ୍ରୋଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ

ପୁରୁଷଗଣ ।

ଗୋରକ୍ଷନାଥ	...	ମିଳ ଯୋଗୀ (ମହାଦେଵ ଅବତାର)
ଶାଲିବାନ	...	ଶ୍ରୀଲକୋଟେର ରାଜା ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ	...	ପ୍ରଥମ ରାଜରାଜୀବ ପର୍ବତ ତମା
ଜୟସୁର	...	ଜୁନାର ପିତା—ଚନୁକାର ।
ଦାମୋଦର	}	ଗୋରକ୍ଷନାଥେର ଶିଷ୍ୟ
ସେବାଦାମ		
ଗୋରକ୍ଷନାଥ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିଷ୍ୟଗଣ, ଦୁତ, ରକ୍ଷକଗଣ ଇତ୍ୟାଦି		

ଶ୍ରୀଗଣ ।

ଇଷ୍ଟ୍ରୁ ।	...	ଶାଲିବାନ ରାଜାର ପ୍ରଥମ ମହିଷୀ ।
ଲୁନୀ	...	ଈ ଈ ଦିତୀୟ ମହିଷୀ ।
ସୁନ୍ଦରୀ	...	ପଞ୍ଚନଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାଦୀନ ରାଜ୍ୟେର ରାଜୀ (ଛର୍ବବେ)
ସାରି	...	ସୁନ୍ଦରାର ମହଚରୀ ।
ପୁନାର ପରିଚାରିକା, ଇଷ୍ଟ୍ରୁର ପରିଚାରିକା ।		

SMALL PROFITS AND QUICK RETURNS.

If you want your Jewelleries at a rate not a trifle more than that of ordinary Goldsmiths. with a written guarantee for the quality of gold as well for the SOLDER they contain, if you want your ornaments to be delivered punctually without the least harassment as is generally the case with others of my profession, if you want your jewels to be bought at real price so that they may fetch $\frac{3}{4}$ ths. of the value paid any time you like to sell them, if you want your jewelleries correctly appraised and if you want your Jewelleries in no way inferior to those of English shops at a cost less than half of theirs, please come to the undersigned and you shall have new designs which are his own.

A. C. GHOSHA

JEWELLER.

Showroom No. 169, Cornwallis Street,

Work-shop No. 71, Cornwallis Street.

Calcutta.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

କକ୍ଷ ।

ଇଚ୍ଛୁ । ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଇ । ବିଶ୍ୱଦଳ ଧର, ବ୍ୟସ, ଶିବେର ଅସାଦ ।

ପୂ । ଗାଗୋ,

ବନ୍ଦିସମ ଏତ ଦିନ ଛିଲାମ ଉଦ୍ୟାନେ,

ଜନ୍ମାବଧି ପୂର୍ଜି ନାହି ପିତାର ଚରଣ,

ପିତୃ-ଦରଶନେ ଆୟୁ ବକ୍ତିତ ଅଭାଗା ;

ଆଜି ମମ ଶୁଭ ଦିନ——

କରିବ ମା ଜନକେର ଚରଣ ବନ୍ଦନ !

ତ୍ରି ଶୋନ ଜୟୋତ୍ରାସେ ଗାଯ ଅଜାଗଣ ;

ଏ ମୁଖେର ଦିନେ

କେନ ତୁମି ବିଷୟ, ଜନନି ?

ଇ । ଏତ ଦିନ ଛିଲେ, ବ୍ୟସ, ମମ ଅଙ୍କ'ପରେ,

ଆଜି ତୋରେ ପାଠାଇବ ସଂମାର-ମାରାରେ ;

କ୍ଷରେ ମମ କାପେ କାରୁ—

ଅକୁଳ ପାଥାର ସମ ଭୀଷଣ ସଂସାର
କୁଞ୍ଜ ତରୀ ନର ତାହେ ଭାମେ
ଭୀଷଣ ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗେ କରିତେଛେ ଖେଳା—
କଥନ' ସେ କୁଞ୍ଜ ତରୀ ପ୍ରାମେ
ଏ ହେଲ ହୃଗମ ସ୍ଥାନେ ପାଠାବ ତୋମାର
ତାଇ, ବାହା, ଚଥେ ଆମେ ଜଳ

ପୂଁ ।
ସଂସାର-ପାଥାର ସଦି ହୁରସ୍ତ ଏମନ
ମା ଗୋ, ଆୟି ଘାବ ନା ସଂସାରେ;
ପିତାର ଚରଣ ଛୁଟୀ କରିଯା ବନ୍ଦନ
ଫିରେ ଏମେ ଧରିବ ମା, ତୋମାର ଆଙ୍ଗଳ
ଚିରଦିନ ତୋ'ର କୋଲେ ଥାକିବ, ଜନନୀ !
କିବା ଭୟ ଆର, ମା ଗୋ ?

ଈ :
ରାଜ-ବଂଶେ ଏକ ପୁତ୍ର ତୁମି ସତ୍ତ୍ଵନ,
ମାଗିଯା ନିଇଛି ନିବି ଶିବେର ଚରଣେ ।
ଯେଇ ଦିନ ଜନମ ତୋମାର
ନୃପତିର ଆମନ୍ଦେର ରହିଲ ନା ମୌମା,
ଅଦୀନ ହଟଳ ରାଜ୍ୟ ରାଜାର ପେସାଦେ,
ବର୍ଧାବଦି ନାଡ୍ରିଶାଳୀ ରହିଲ ନଗର,
ଆଜି ଯଥୀ ନାଚେ ପ୍ରଜା ଆନନ୍ଦ-ଉଦସବେ
ମେଇ ଯତ ଆନନ୍ଦେ ବକ୍ଷିଲ ମର୍ଦ୍ଦ ଜନ ।
ରାଜାର ଭରସା ତୁମି, ପ୍ରଜାର ରଙ୍ଗନ,
ବିପୁଲ ବଂଶେର ମାନ ତୋମାର ରଙ୍ଗନେ ;
କରିଯାଇ ବିଦ୍ଧା ଅଧ୍ୟରନ
ରାଜ-କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କର କଳକ-ମଦନ ।

ମୁ । ଆହେ କି ସଂସାର-ଭୟ ପିତାର ଆଶ୍ରଯେ ?

ଇ । ଏହି ତଥ ସଂସାରେ ଅବେଶ
ରାଜୀ ତୋ'ରେ ସଯତନେ ଦେବେ ଉପଦେଶ ;
ବିଳ୍କ,

ତବୋପରେ ଉପଦେଶ ପାଲନେର ଭାର—
ସୁକଠିନ ସନ୍ତ୍ରଣ ସଂସାର-ସାଗରେ ।

ମୁ । ମା ଗୋ,
ସଂସାର-ପାଥାର ସଦି ଦୁଷ୍ଟର ଏମନ
କି ହେତୁ ମାନବ ତବେ ଝାପ ଦେଇ ତାହେ ?
ଦୁରସ୍ତ ଦୁର୍ଗମେ କିଛୁ ଆହେ କି ଉପାୟ ?

ଇ । ଔଷଧ-ପ୍ରତ୍ୟୁଷ
ଏକ ମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ସଂସାରେ ;
ମେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଜୀବନେର ଧ୍ୱନି ତାରା ସାର
କୃଳ ପାଇଁ ଏ ଦୁଷ୍ଟରେ ଲକ୍ଷ ରାଖି ତା'ଯ ;
କିନ୍ତୁ, ମାନା ତରନ୍ଦେର ଖେଳ
ଉଠାଇ ନାବାୟ, ଲକ୍ଷ ଭଣ୍ଡ ହୟ,

କିନ୍ତୁ ମେ ମାଗର ଧରେ ଶୁଳ୍କର ପ୍ରକଳ୍ପି,
ନିମୋହିତ-ମତି, ଧ୍ୱନି ତାରା ସାଇ ଭୁଲେ.
ସଂଶୟ-ସାଗର-ଚର ଆମି' ସଂଗୋପନେ
ଆଁଥି କରେ ଆଚ୍ଛାଦନ,

ପଥହାରା, ତୋ'ବେ ତରି ସ୍ଵର୍ଗମାନ ଜଲେ ।

ମୁ । କରିବ, ମା, ଔଷଧ-ପ୍ରତ୍ୟୁଷ
ସଂଶୟେ ନା ଦିବ ସ୍ଥାନ ।

ଇ । ଅତି ଶଠ କପଟ ସଂଶୟ,

କେ ବା ଜୋନେ କବେ ଆସେ କି ବା ବେଶେ ?—

ଶୁଦ୍ଧ ଦୁଃଖ ଉତ୍ସବ ସହାୟ ତାର :

ସାବଧାନେ ଶୁନ ତଥ ଜୟ-ବିବହଳ

ବୁଝିବେ ସଂଶୟ, ବଂସ, କପଟ କେମନ ।

ମୁ ।

ମା ପୋ, କୁପା କ'ରେ ପୂର୍ବାଷ ବାସନା

ବଡ଼ ମାଧ୍ୟ ଶୁଣିତେ ମା, ମେ ସବ କାହିଁବୀ :—

ବକ୍ଷିତ କି ହେତୁ ଆମି ପିତ୍ର ଦରଖନେ ?

ଇ :

ବାଲକ-ଗ୍ରବ୍ଣୟୋଗ୍ୟ ନହେ ଗେ ଆଖ୍ୟାନ

ଏହି ହେତୁ ଏତ ଦିନ କରିଲି ବର୍ଣ୍ଣ ।

ପୁତ୍ରଧଳେ ବକ୍ଷିତ ସଞ୍ଚାପେ ହରି କାଳ

ପୁତ୍ର ବର ମାଗି ନିତ୍ୟ ଅହେଶ-ଚରଣେ

କତ ଦିଲେ ଏଳ ଏକ ଅଛୁତ ମନ୍ଦ୍ୟାସୀ

ଦୀର୍ଘ ଜଟା ରାଶି

ଗଞ୍ଜାଧର ଆପନି ଉମୟ ଫେର ।

ଆପାସିଯା ମଧୁର ବଚନେ

କହିଲେନ ଯୋଗୀ ବର,—

‘ପାଇବେ ମା, ଉତ୍ସବ ନଳନ

ଶିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବ୍ରତ କର ଦ୍ୱାମୀ ମନେ’

ବର ଦିଲା ଯୋଗୀବର କରିଲ ପରାଣ

ନୃପତିରେ କହିଲାମ ସକଳ ବାରତୀ ।

ତୃଷିତ ଚାକକ ସଥା ସନ ଦରଖନେ

ନରମାଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦେ ଅସୀର ।

ବର୍ଷତିନ କରିଲାଗ ଶିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ,

ଚତୁର୍ଥ ବଂସରେ ଦିନ ହଇଲ ଉଦୟ

ତୁ ମମ ପୁତ୍ର ନା ଜମିଲ ;
 ସୋଗୀର ବଚନେ ହଁଲ ମଂଶୁମ୍ବ ଉଦୟ
 ମଂଶୁମ୍ବ ନା କରିଲାମ ତୁରୋକୁଳୀ ଦିନେ ।
 ପୁ ।
 ହଁଏ ମା, ପିତାର କି ହଁଲ ମଂଶୁମ୍ବ ?
 ଇ ।
 ବିଶ୍ଵାସ ଦୁର୍ଭା ଅଭି ଜେନୋ ବାହାଧିନ
 ଅଭାଗୀର ମସି ଚିତ୍ତ ଟଳିଲ ରାଜାର ।
 ପୁ ।
 କିମେ ତବେ ପୁତ୍ରବତୀ ହଲେ ଗୋ ଜନନି ?
 ଇ ।
 ଶୁଣ !
 ଉଦ୍‌ୟାନେ ଆନନ୍ଦେ ଆଛି ନୃପତିର ମନେ
 ଅନ୍ଧାହୀନ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବ୍ରତେ,
 ସବେ ଗଭୀରା ଯାମିନୀ
 ଅକମ୍ପାଖ ହେରିଲାମ ଦୀର୍ଘ ଜଟାଧାରୀ ।
 ପୁ ।
 କୁପନେ ଜନନି ?
 ଇ ।
 ନହେ କୁପ, ଅତ୍ୟକ୍ଷ ମେ ତେଜଃପୁଜକାରୀ
 ଭମ୍ବ ଭୁବା, ଉଜ୍ଜୁଳ ନୟନ-ଆଭା,
 ଜଳଦଗଭୀର କୁରେ କହିଲ ମନ୍ଦ୍ୟାମୀ ;—
 ‘ଦେବ-ବାକ୍ୟ କର ଅବିଶ୍ଵାସ ?
 ଆଶ୍ରୀ ହଇବେ ଲାଭ ଉତ୍ତମ ନନ୍ଦନ
 କିନ୍ତୁ ତୋମା’ ଦୋହା ପ୍ରତି ବିଦି ବିଡ଼ନ୍ଦନ ;
 ଦେବ-ବାକ୍ୟ ଅବିଶ୍ଵାସ କରିଯାଇ, ମାରୀ
 ପୁତ୍ର ଧରି’ ପାବେ ତୁମି ଅଶେଷ ସନ୍ତ୍ରଣୀ ।’
 ଗଭୀରେ ସଞ୍ଚାରି ନୂପେ କହେ ଉଦ୍ଦାସୀନ ;—
 ‘ବିଲକ୍ଷେ ଯେମତି ତୁଇ ହାରାଲି ବିଶ୍ଵାସ
 ପୁତ୍ରମୁଖ-ଦରଶନେ ହାଦଶ ବ୍ୟନ୍ଦର

ବକିତ ରହିବେ ତୁମି ଶୁଣ, ନରବର ।
 ସତ୍ୟେ ଦୁ' ଜଳେ ଧରି' ସାଧୁର ଚରଣ
 କରିଲାମ କତଇ ମିଳନି !
 କହିଲ ସବ୍ୟାସୀ, ଅଗ୍ରେ ମନୋଧି' ଆଗ୍ରାଯ ।—
 'ପାବେ ପ୍ରତ୍ଯ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ସର୍ବମୁଖଙ୍ଗ
 ପ୍ରତ୍ଯ ରାତ୍ରି' ଯାବେ ପରଲୋକେ,
 ବିଶ୍ୱାସ ଘନ୍ୟପି କର ଆମାର ବଚନ,
 କହୁ ନାହି ହବେ ସତ୍ୟାପିତ ;
 ରମଣୀର ଅଧୀର ଛଦ୍ମ—
 ଏହି ହେତୁ ମାର୍ଜନା ତୋଗାର,
 ଅବିଶ୍ୱାସ କହୁ ନାହି କର ତାର,
 ସୟତନେ ପୁତ୍ରେ ସଦୀ ଦିବେ ଉପଦେଶ
 ଈଶ୍ୱର-ପ୍ରତ୍ୟର ସେଇ ଜୟେ ଦୃଢ଼ ତାର ।'
 ପୁ
 ଇ ।
 ପ୍ରତ୍ୟାମିନି ପିତାର ପ୍ରତି ହ'ଲେନ ତାପମ ?
 ଭୂପେରେ ସତ୍ୟାଷି କହିଲ ସବ୍ୟାସୀ ;—
 'ହାଦଶ ବନ୍ସର ନାହି ହେବ ପ୍ରତମୁଖ :
 ବାକ୍ୟ ଯମ କର ସଦି ହେଲା
 ମେହି ଦିନ ଯେତେ ହବେ ଶମନ-ମଦମେ ;
 ସାଧୁ ସଦାଶୟ ପାଇବେ ତମଯ,
 ପବିତ୍ର ହଇବେ ବନ୍ଧୁ ତନୟେର ଶୁଣେ,
 ପିତୃ ଲୋକ ପାଥେ ଉଚ୍ଚ ଗତି ।'
 ପୁ
 ଇ ।
 ମା ଗୋ, କେ ବା ମେ ସବ୍ୟାସୀ,
 କୋଥାର ହସନି ତାର ?
 ବନ୍ଦମ, କିଛୁ ନାହି ଜାନି ;

ସାଧିଲାମ ବହୁ ସହେ ପୂଜା ଲଇବାରେ,
 ଯୋଗୀରାଜ ପୂଜା ନା ଲଇଲ ;
 କହିଲେନ ଯୋରେ ;—
 ‘ପୁନଃ ହବେ ଦେଖୀ,
 ମେଇ ଦିନ ପୂଜା ତୋର କରିବ ଗ୍ରହଃ :
 କର ଚିତ୍ତ ସଂଶୟବର୍ଜିତ ।’
 ଏତ କହି’ ଗେଲ ଚଲି’ ଯୋଗୀବର,
 ସେନ ଶୁଣେ ମିଶାଇଲ !
 ନୀରବ ରହିଲୁ ଛୁଇ ଜନେ ;
 କତ ଦିନେ ଟାଦମୁଖ ଦେଖିଲୁ ତୋମାର :
 ମା ଗୋ,
 ହେରିତେ ମେ ଯୋଗୀବରେ ବଡ଼ ହୟ ମାଧଃ :
 ପାଇ ସଦି, ପୂଜି ହଟା ରାଜୀବଚରଣ,
 କହୁ ତାରେ ନାହି ଛାଡ଼ି ପୂଜା ନା ଲାଇଲେ :
 ଶୁନ, ବ୍ୟସ, ହୟ ମମ ମାର୍ଗକ ଜୀବନ—
 ଉତ୍ସର-ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଦି ଜନେ ତୋର ମନେ ;
 ଝଣୀ ଆଛି ଯୋଗୀର ଚରଣେ
 ଦିତେ ତୋରେ ଉପଦେଶ ;
 ରାଥ ସଦି ଉତ୍ସରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ
 ସଂସାରେ ନାହି ଆର ଭସି ;
 ଦେଖୋ ଯେନ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଅତି ନାହି ଟଳେ .
 ମା ଗୋ, ତବ ଆଶୀର୍ବାଦେ ଯୋଗୀର ପ୍ରସାଦେ
 ବାଧିବ ଗୋ ମନ ହିର,
 ନା ହବ ପ୍ରତ୍ୟୟହାରା ।

ই । যদি কভু হয় মতিদ্রুম
 শুন শুন মাতাৰ বচম,—
 যোগীবৰে কৱো বে শুৱণ ।
 অস্তৰ্যামৌ জেনেছি নিশ্চয়
 কৃপা হবে ত্তাৰ—সংশয় হইবে নাশ ।

পু . কৃপাদৃষ্টি যদি মোৱে কৱেন দ্বিষ্ঠৰ
 যতনে পালিব, মাতা, বচন তোমার ;
 যতক্ষণ রাজদৃত না আসে কইতে
 শুনিব শ্রীমুখে তব—বাসনা, জননি,
 কি ভাৰে ভাবিব মা গো দ্বিষ্ঠৰ চৰণ ;
 সবিশেষ কৱ গো বৰ্ণন,—
 দুঃখে দুঃখে কেন টলে মন ?

শুনেছি গো দুঃখ দুঃখ মাৰো দোলে নৱ ;
 তবে কি, মা, নিৰস্তৱ সংশয়েৰ ডৱ,
 সাবকাশ নাহি কি, জননি ?

ই . দ্বিষ্ঠৰ, মন্দলমৱ কৱণানিদান ;
 স্বেহ ত্তাৰ তোমা' প্রতি আমা' স্বেহ হ'তে ;
 কদাচিং বিস্মৃত না হও যাদুমণি,
 মাতৃ-পঞ্চাধৰে ছুঁক জননেৰ আগে,
 মাতাৰ ছদয়ে স্বেহ কৃপায় যাহাৰ,
 দ্বুত্থেৰ ছলনে মুঁক ভুলে তাহা নৱ,
 অহকার-অক্ষকাৰ-ধোৱে ।
 হায় ! দেখিতে না পাই,—
 সোভাগ্য উদয় তাৰ বিভুৱ কৃপায় ;

ଭାବେ ମନେ—ନିଜ ଶୁଣେ ଶୁଥେର ଭାଜନ ।

ଆଶାନ୍ତ ହିତେ ସବେ ବାଲକ ବସନ୍ତ,

ବୁଝାଲେ ନା ମାନିତେ ବଚନ,

ତବ ଈଷ୍ଟକାମନାୟ କରେଛି ପୀଡ଼ନ,

ତାଡମାର କରେଛ ରୋଦନ ;

ଏବେ ଦେଖ ମେ ସକଳ ମଙ୍ଗଲେର ତରେ

ଏହି ମତେ ଜେନୋ ହିଂର—ମଙ୍ଗଳ-ଆଲମ

ହୁଃଥ ଦେନ ନରେ ତାର ଶିଖାର କାରଣ ;

ମୁଢ ମନ ନା ବୁଝେ ମେ ଆପାର କରନା ।

ଭାବେ—କେନ ବିନାଦୋଧେ ଏ ହେଲ ସ୍ଵରଗ ।

ଦାନବେର କଲ୍ପନା ଏ ଧରା ;

କେହ ବଲେ—‘କୋଥାଯ ଦୁଃଖ ହି’

କଲେବେର ଧରେ ନର ଭୃତେର ମଂଘୋଗେ ।

ଅନିଯମ ପ୍ରୋତେର ଅଦୌନ ମବେ ଭାସେ ;

କିନ୍ତୁ, ଧୀର ଜନ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ ରାଖେ ମନ,

ନେହାରେ ମନ୍ଦମୟ ବିଭୂର ବଦନ ;

ଆକିଞ୍ଚନ—ମେହି ମତ ରେଖେ ମତି ହିଂର :

କଥନ’ ତୋମାରେ ନାହି ଦିବ ଅନ୍ତ ଭାର ।

ପ୍ର । ତୋମା’ ସମ ମମ ପ୍ରତି ମେହ କି, ମା, ଝାର ?

ଇ । ଏ ହତେ ଅନସ୍ତ ଶୁଣେ କରଣା ଝାର—

ବିଳ୍ମାତ୍ର ମେହ ମେହ ବମେ ମମ ହଦେ ।

ପ୍ର । ତବେ ଆର କି ଭୟ ସଂମାରେ ?

ଅମ୍ବ ଅମ୍ବ ମନ୍ଦମ-ଆଲମ

পরিচারিকার প্রবেশ ।

প। দেবি, রাজদুত কুমারকে নিতে এসেছেন, নগর-
তোরণে রাজা পারিষদ্বর্গ ল'য়ে কুমারের জন্য অপেক্ষা
কচেন, মহারাজের বাসনা—এত দিন কুমার আপনার
কোলে ছিলেন আজ আপনি গিয়া তাঁর পুত্র তাঁর কোলে
দেন।

ই। রাজদুতকে অভ্যর্থনা কর, আমরা সত্ত্ব প্রস্তুত হচ্ছি।
কাষ, বাছা।

সকলের অস্থান ।

ବିତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଉଦ୍‌ୟାନ ।

ମେବାଦାସ ଓ ମାମୋଦର ।

ମେ । କି ହେ ତୁମି ହେଥୋ—ଶୁରୁଦେବ କୋଥାଯି ଗେଲେନ ?

ଦା । ତାର ବେଟାକେ ଦେଖିତେ ।

ମେ । କି, ଏ ପ୍ରଦେଶେ ତାର କି କୋନ ପିମ୍ବ ଶିଷ୍ୟ ଆଛେ ?

ଦା । ଶିଷ୍ୟ ତୋମାୟ କେ ବଲେ ‘ଆମି ବଲେମ୍’ ବେଟା, ତୁମି ବଲେ ‘ଶିଷ୍ୟ’ !

ମେ । ଛି ! କି ବଳ ? ଶୁରୁଦେବେର ଯେ କଳକ ହୁଏ ; ତିନି ଯାଏମୀ ମହାପୁରୁଷ ; ଶିଷ୍ୟଇ ତାର ‘ପୁତ୍ର’ ।

ଦା । ତୁମି ରାଗ’ଲେ ଆମି କି କରିବ ବଳ ? ତିନି ବଲେନ ଛେଲେ—ତୁମି ଜୋର କ’ରେ ବଳିବେ ‘ଶିଷ୍ୟ’ !

ମେ । ତିନି ବଲେ ଗେଲେନ ‘ପୁତ୍ର’ ?

ଦା । ବଲେ ଗେଲେନ ନା ତ ରାତାରାତି ଆମି ଗଡ଼ିଲୁମ୍ ?

ମେ । ମହାପୁରୁଷେର ଲୀଳା ଆମରା କି ବୁଝିବ ବଳ ?

ଦା । ଲୀଳା ତାର ବେଳା, ଆର ଆମାଦେର ମହାପାତକ ! ବଲି, ତୁମି ତ କାଳ ଖୁବ କାନ୍ଦାକାଟି କରେ ଧ’ରେ ଛିଲେ ଦେଖିଲୁମ୍—ତାମ୍ଭନ କିଛୁ ପେଲେ ?

ମେ । ହଁ, ପ୍ରଭୁ ଆମାୟ ଆଖାସ ଦିଯାଇନ, କଯେକ ଦିନ ନାହୁସେବା କରିଲେଇ ଆମାର ମହାପାପେର ଆହୁଚିନ୍ତି ହ’ବେ ; ନାହୁ ମେବାୟ ନିଞ୍ଚାପ ହ’ଲେ, ଆମାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ଦାନ କରିବେନ ।

ଦା । ମାତ୍ର ଗୁରୁଦେବ, ଆର ଦିନ କଞ୍ଚକ ଠାରଇ ତ ମେବା ? ମେ ମେବା ଏଥିନ ଶିଗ୍ନିର କୁହଙ୍କେ ନା—ତାର ଜଞ୍ଚ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ; ତୁମି ତ ସାର ବ୍ୟସର ସଙ୍ଗେ ଫିରୁଛ ଆମି ଚେଲାଗିରିତେ ସେଟେର କୋଳେ ଷୋଲୋଯ ପା ଦିଇଛି !

ମେ । ଦ୍ୟାଖ ଦାମୋଦର, ଆଜ ତୋମାର ଏ କିଳିପ ଡାବ ? ସାର ବଛର ମନ୍ଦାମ ଗ୍ରହଣ କରେଛି ସଟେ, କିନ୍ତୁ ପଦେ ପଦେ ଅପରାଧ କରେଛି ; ଆମନାର ଦୋଷେଇ ମିଳିବ ଲାଭ ହୁଏ ନି । ଗୁରୁଦେବେର ଅପାର କରୁଣା—ବାର ବାର ମାର୍ଜନା କରେଛେନ ; ଆମାର କି ଚିତ୍ତ ହିର ହେଯେଛେ ? ଅମ୍ବନାର କଟାଙ୍ଗ ଏଥିନ' ସହ ହସନା ।

ଦା । ତା ଭାଇ, ତୋମାକେ ଗୁରୁଦେବ ଆଶ୍ରମ ଦିଯେଛେନ ତୁମି ମାତ୍ରମେବା କର ଗେ,—ମେ ମାତ୍ର କୌଥାର ଥିଲେନ ?

ମେ । ଆମି ଆପଣିତଃ ଅବଗତ ନାହିଁ ।

ଦା । ମାତ୍ର କେ ତା ବୁଝେଛି ।

ମେ । ତୁମି କି ଠାକେ ଜାନ ?

ଦା । ମାତ୍ରର ପୁତ୍ର ମାତ୍ର ଗୋରୋକନାଥେର ପୁତ୍ର ଏକଟା କିଛୁ ଦିଗ୍ନଜନାଥ !

ମେ । ଦାମୋଦର, ତୁମି କି ଆମାର ଗୁରୁ-ଭକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରୁଛ ?

ଦା । ଓହେ, ଭକ୍ତି କର ଆର ଯାଇ କର, ଆର ବଡ଼ କିଛୁ ପାଇଁ ନା ; ସେ କଟା ଆସନ ଛିଲ ତା ମେରେ ଦେଓୟା ଗିଯେଇଁ, ଯୋଗେର ଆର ସାକି କି ଯେ ତା ନିବେ ? ଆର ସନ୍ଦି ହାଟ ଏକଟା ଥାକେ ତା ଆର ଲିଚେ ନା, ଆମନାର ବୁଜୁକିର ଜଞ୍ଚ ରାଇଲ ।

ମେ । ନରାଥମ, ପୁରୁଣ୍ଡା କରିଲୁ ?

ଦୀ । ବଲି, ଶୋନ ନା, ତାର ପର ଚୋଟେ । ଆମି ଅହି ତୋମାର ଅତିନ ଭିରକୁଟି ଘୋଲ ବସନ୍ତ କରେ ଆସଛି, ଆମି କେବେ କେଟେ ପାରେ ଧରେ ଜିଜାମା କରିଲେଯ ସେ, ପ୍ରଭୁ, ଶିଳ୍ପୀ, କତ ଦିନେ ଅବସାନ ହବେ ? ତାତେ ଉତ୍ତର କରିଲେନ, ଶିଳ୍ପାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଯୋଗୀର ମହାଦେବ ଆଜିଓ ଯୋଗ ଶିଳ୍ପା କରିଛେ' । ଉନି ସତ ଦିନ ନା ମରେନ, ତତ ଦିନ ଆର ତଳିପି ବନ୍ଦୋ ସୁଚେ ନା । ଆପନି ଚର୍ଚନ ପୁରୁ ଦର୍ଶନେ, ଆମାର ବଳେ ଗେଲେନ, 'ଏ ପାପହାନ, ଏ ହାନେ ବମୋ ନା ।' ଏ ଗାଛର ତଳାର ବସ୍ତେ ଓ ଦୋଷ !

ମେ । ଏ କି ବିଡ଼ହରା ! ଏ ପାପହାନାଇ ବଟେ, ଆମି ଚଲେମ୍ ।

ପ୍ରହାନ ।

ଦୀ । ସା, ତୁହି ସା, ଆମି ଏକଟୁ ନିଜା ଦିଇ ; ଏକଟା ଚେଳା ଚୁଲି ଦେଖେ ନିବ—ପାଟା ଟିପ୍କେ, ଭିଙ୍ଗା ଟିଙ୍କା କରେ—ଆର ପାରା ସାର ନା ଘୁରିତେ, ଆଜି ଥିକେ ଚେଳାଗିରି ଇଞ୍ଜବା ।

ସାରି ଓ ମୁଦ୍ରାର ପ୍ରବେଶ ।

ଶ୍ରୀ ଦେଖ୍, ସାରି, ତୁହି ସଦି ରାଣୀ ବଲ୍ବି, କି ମାତ୍ର କ'ରେ କଥା କ'ବି ତ ତୋର ଗାଲେ ଆମି ଠୋନା ଯାର୍କୋ ; କି ବଲ୍ଛିଲି ବଲ—ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବ'ଳେ ଗିଯେଛିଲ ବାର .ବହର ମୁଖ ଦେଖିତେ ନେଇ ? ତାର ପର ?

ଶ୍ରୀ ତାର ପର ଆର କି, ରାଣୀ ଇଚ୍ଛୁ । ସହରେ ବାଇରେ ବାଗାନେ ଛେଲେ ନିଯେ ରଇଲ । ଆଜି ବାର ବହର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବେ, ତାଇ ରାଜ୍ଞୀ ଆଜି ଛେଲେ ଦେଖିବେ । ଆହା, ନଗର ସେ, ସାଜି-

ଯେହେ, ଯେନ ଛବି ଥାନି ! ଆର, କୁରେ କୁରେ ଗାନ ବାନ୍ଧ
ନୃତ୍ୟ ହ'ଚେ, ତୁମି ଚଳ ନା—ଦେଖିତେ ଯାବେ ।

ଶୁ । ଆଃ ଦୂର ମଡ଼ା, ବୁଡ୍ଧ ମଡ଼ା ଖାଲିକାନ୍ ଆମାର ଚିନେ ।

ସା । କି କ'ରେ ଚିନ୍ଲେ ?

ଶୁ । ତୁଇ ସବ୍ଧନ ଜଳୀମୁଖୀ ଯାଦ୍, ଏକଦିନ ଦେଖି, ବୁଡ୍ଧ' ପୌରିତ
କରେ ଏମେହେ । ଓଲୋ କି ବଲ୍ବ—ସାଟେର ମଡ଼ା ଲୋ ସାଟେର
ମଡ଼ା ! ଦଲେ—‘ଶୁଦ୍ଧାରି, ତୁମି ଆମାଯ ସରମାଳ ! ପ୍ରଦାନ କର ।’

ସା । ତୁମି କି ବଲେ ?

ଶୁ । ଆମି ବଞ୍ଚି—ମାରି ଆଶ୍ରକ ତାର ସଙ୍ଗେ ବେ ଦିବ ।

ସା । ସତିଯ, କି ବଲେ ?

ଶୁ । କି ଆର ବଲବୋ ?—ବୁଡ୍ଧୋ ମାନ୍ୟ ବ'ଲେ ମାଥା ମୁଢ଼ିଯେ
ଦିଇ ନି ; ଦେର ବେଯାତ କରେଛି । ସେ ମଡ଼ାର ଯେ ଚାଉନି ଲୋ ସେ
ଦେଖନ ତୋରେ ପେଲେ ବେ କରେ ।

ସା । ତୋମାର ପେଲେ ନୟ ?

ଶୁ । ବୁଡ୍ଧୋ ଭାରି ଲୋଭାତେ ଲୋ—ଆଜ ବହର ଥାନେକ
ହଲ ଏକଟି ଚାମାରେର ଯେବେ ବେ କଲେ !

ସା । ସତିଯ ନା କି ?

ଶୁ । ଇଲୋ, ନିମ୍ନଶେର ପତ୍ର ଏମେହିଲ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆମାଯ ଯେତେ
ଦିଲେ ନା ।

ସା । ଆ ଗୋ ଆର କି କନେ ଯୁଟ୍ଟି ନା ? କେ ଘୋଟାଲେ ?

ଶୁ । ଛୁଡ଼ି ପାତକୋର ଜଳ ତୁଳହିଲ, ରାଜା ମୃଗ୍ୟା କରେ
ଗିରା ଦେଖେଇ ମୋହିତ ! ତୋକେ ଯାର ଜନ୍ମେ ଡେକେଛି ଶୋନ୍ ;
ମନ୍ତ୍ରୀ ଆମାଯ ଦେଶେ ଯେତେ ପତ୍ର ଲିଖେଛେ,—ଆମାର ବାପେର
ଦ୍ୱା—ନେହାତ କଥାଟାଓ ଠେଲ୍ତେ ପାରି ନି ।

সা । কেন, চল না ? তুমি এমন ছদ্মবেশে কত দিন
বেড়াবে ?

শু । আমাৰ বত দিন ইচ্ছা ! দেশে নিৱা কি কৰ্বো ?

সা । দেখ সখি, তোমাৰ অনেৱা বিকাৰ আমি বুৰুজতে
পেৰেছি, তোমাৰ ঘোৰনকাল, আৱ কুমাৰী থেক না ।

শু । সাৱি, তুই আজি আমাৰ নৃতন উপদেশ দিতে এলি,
আমাৰ শশশালিনী রাজ্য, পূৰ্ণ ধনাগাৰ, নাতশিৰ শক্তি, তবে
কেন আমি দেশে দেশে সামাজ্ঞেৰ শায় ভয়ন কচি ?—দেখ
আমাৰ রাণী বলে আমাৰ মনে আগুন জলে, মনে ভাবি—আমাৰ
রাজা ত নাই । সকল আমোদ প্ৰয়োদেই আমাৰ তিক্ত বোধ
হৈব । আমাৰ অদৃষ্টে বিধাতা বৰ লেখেন নাই—আমি চিৰ
কুমাৰীই থাকুব ।

সা । ‘বৰ নাই’ কেন বল, ভাই ? তোমাৰ মন নাই
ভাই বল । কত রাজা, রাজকুমাৰ তোমাৰ জ্যেষ্ঠে এল ; কাৰুৰ
গোপ মুড়িয়ে দিলে, কাৰুৰ মাথা মুড়িয়ে দিলে, ওয়া সন্নামী
জ্যোৰ ও জটা কেটে নিলে ! তুমি ভাই, কুপেৰ গৱেষণ
গেলে ।

শু । তুই বলিস কি ? বেসে কি পতিৰ যোগ্য ? আমি
ষার দাসী হব সে কি স্ত্ৰীলোকেৰ কথায় গোপ মুড়িয়ে ষায় ?
আমাৰ যিনি পতি, তিনি বীৱি, বীৱি, প্ৰশান্তকুভাৰ । যে
আমাৰ পতি আমি দেখলেই জান্তে পাৱ'ব, তিনি এলেই তাৰ
চৱণে আমি অবনত হব । পতিৰ জন্তে আমি যা কৰেছি
বোধ কৰি কোন নাৰী তা কৰে নাই । দেখলেম পৃথিবীতে
পুকুৰ নাই ; বে বিচ্ছাগৰ্বে গৰ্বিত, আমাৰ সঙ্গে বিচাৰে সে

ମୁଖେର ଶାସ ନିର୍ବାକ ହ'ଲ ; ସେ ଧର-ଗର୍ବେ ଗର୍ବିତ ଆମାର ଧନାଗାର
ଚଢ଼େ ଚମକିତ ହ'ଲ ; କ୍ରପ-ଗର୍ବିତ, ଆମାର କ୍ରପ ଦର୍ଶନେ ଦାସ ହ'ରେଛେ !
ପୁରୁଷେର ପ୍ରଥାନ ଗର୍ବ ଭରବାରି, ରଣଜଳେ ବିପଞ୍ଚ ରାଜ ଆମାର
ପତାକା ଦର୍ଶନେ ଭରବାରି ଭ୍ୟାଗ କରେଛେ ! ତବେ, ତୁମି ଆମାର
କାରେ ସବମାଲ୍ୟ ଦିତେ ବଳ, କାରି ଦାସୀ ହତେ ବଳ ? ସାରି, ତୋର
ମେହି ଗାନ୍ତି ଗା' ।

ସା ।

ଧୀରାଜ—କାନ୍ଦୋଲୀ ।

ସେ ଧର୍ତ୍ତେ ପାରେ ଧରା ଦିଇ ତାରେ ।

ଧୀରା ଧାକି ମିନି କୁତୋର ସୋହାଗେର ହାରେ ।

ନଇଲେ ପରେ ମଜ୍ଜତେ ପରେ, ସାଧ କ'ରେ, ମହି, ମନ କି ମରେ ?

ଧାକୁତେ ବଶେ ପଡ଼ି ବକ୍ଷମେ ଯେତେ କାର ତରେ ?

ଜୋରେ ମନ କେତ୍ତେ ନିତେ ଯେ ପାରେ, ମହି, ମେହି ପାରେ ॥

ଦାମୋଦରେର ପ୍ରବେଶ ।

ଦାମୋ । ଆରେ ବାଃ, ବାଃ, ବାଃ, ବାଃ କି ଗାନ ରେ ! ମରି,
ମରି ମରି ! ଆବାର ହରାର ଉପର ମରି—କି କ୍ରପ ରେ ! ଯୋଗ,
ବୋଯ୍ ।

ସା । ଅଭୁ, ଅଣାର ହିଁ ; ଆପନି କେ ?

ଦା । ଆମି—ଆମି ଗୋରଙ୍ଗନାଥ ।

ସା । ଅଭୁ, କି କୌଭାଗ୍ୟ !

ଦା । ଆମି ତୋଦେର ଆଶୀର୍ବାଦ କରେ ଏଲେମ ।

ଦୁ । (ଜମାନ୍ତିକେ ସାରିର ଅତି) ଓଲୋ ସାରି, ଏହି ସମ୍ମାନୀଟି

ଭଣ, ଏ କୋନ ପୁରସେ—ଗୋରଙ୍ଗନାଥ ନସ । ତିନି ମହାତ୍ମା
ଦେଖଛିନ୍ତି ନି ମା ବଲେ ଡାକୁଛେ ନା ।

ଦା । ତୋମରା ଏମ, ଆମାର କାହେ ବ'ସ ।

ଶୁ । ବୁଝି ; ସମ୍ମାନୀୟାକୁର, ଏକଟା ଗାନ ଶୁଣିବେ ?

ଦା । ଆଜ୍ଞା, ଶୁଣାଓ । ଆମି ବୋଲି, ଛୀଲୋକେର ଗାନ ଶୁଣି
ନି ତବେ, ତୋଦେର କୃପା କରେଛି ତାଇ ।

ଶୁ ଓ ସା । ବାହାର—ଭରତଙ୍ଗୀ ।

ଏସେହେ ନବୀନ ସମ୍ମାନୀ—

ଶୁ । ନା, ଆର ଗାଇବ ନା ।

ଦା । ଗାଓ, ଗାଓ—ଆମି ଶୁଣବ ।

ଶୁ । ତୁମି ଆମାଦେର ମଞ୍ଚେ ନାଚ ତ ଗାଇ ।

ଦା । ଏଁଁ ! ସମ୍ମାନୀ ନାଚେ ?

ଶୁ । ନା ନାଚ, ତବେ ଚଲେଇ ।

ଦା । ଆଜ୍ଞା, ଗାଓ ଗାଓ ; ତୋମାଯ କୃପା କରେଛି—ତାମି
ନାଚ୍ଚି ।

ଶୁ ଓ ସା । ଏସେହେ ନବୀନ ସମ୍ମାନୀ ।

ଆଁଥିତେ ଦେଇ ଲୋ କାହିଁ ହାସିତେ ପରାଯ ହାସୀ ॥

ଛି, ଛି, ଲୋ, ହୁଲ ଏକି ଦାସ, ଅନ ଅନ କେନ ବୋଲି ମୁଖେର ପାମେ ଚାହିଁ

କେ ଜାନେ କି ଆହେ ମନେ, କାଷ କି ?—ମବେ ଆଁଁ ।

ଡିଲାମୀ ନାଥା ନିଯେ ଅକୁଳେ କେନ ଭାଗି ?

ଶେଷେ ଛାଇ ! ମାଥ୍ୟ କି ଛାଇ ? ଭାଲ ନାହିଁ ଏ ହାଲି ॥

ଶୁ । (ଗାନ କରିବା) ଚଲ, ଲୋ, ଗାରି ।

ଦୀ । ସାମନେ, ସାମନେ, ଆମି ତୋଦେଇ ଭାଲ କରିବ ।

ଶ୍ରୀ । ନା, ଠାକୁର, ତୋମାର ମୁଖ ଥାମି ବେଶ ଦେଖେ ଆମି ତୋମାର କାହେ ବସି, ଆର ଭୂମି ଭୁଲିଯେ ବୋଗିଲା କର ! ତୋମାର ଟାଙ୍କମୁଖ ଦେଖେ କି ଆମି ଶେଷେ ପଥେ ପଥେ କିବିବ ?

ଦୀ । ଆରେ, ନା, ନା—ବ'ସ ବ'ସ ।

ଶ୍ରୀ । ଆହା, ସର୍ବଯାସୀଠାକୁର, ତୋମାର କି ଝପ !

ଦୀ । ଦେଖ, ଆମି କ୍ଲୌଲୋକେର ମୁଖ ଦେଖି ନି ; ତବେ, ତୋକେ କୃପା କରେଛି ; ଆମି ଗୋରଙ୍ଗନାଥ—ଜାନିମ୍ ସାଙ୍କାନ ଶିବ ; ବ'ସ କାହେ ଏମେ ବ'ସ ।

ଶ୍ରୀ । ଓ ମା ଗୋ, ତୋମାର ଜଟୀର ସେ ସେମୋ ଗନ୍ଧ ! ଆମାର ଇଚ୍ଛା ଛିଲ ତୋମାର ଟେଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଶିଖିବ—ତା କାହେ ଦୋଡ଼ାତେ ପାରି ନି ।

ଦୀ । ତୁମି ଯଦି ଯୋଗ ଶେଖ ତ ଆମି ବେଶ କରେ ଜଟୀ ଧୁଇ ।

ଶ୍ରୀ । ଧୁ'ଲେ କି ଓ ଡେପମେ ଗନ୍ଧ ଯାବେ ? କେଟେ ଶୁଗୁଙ୍କ ମାଥ ତ ହସ ; ଆର କାଜ ନାହିଁ, ବାବୁ, ଯୋଗଶିଖାଯ ! ଅମ୍ବନି କ'ରେ ତ ଛାଇ ମାଥ୍ରିତେ ହବେ ?

ଦୀ । ନା, ନା, ତୁମି ଯୋଗ ଶିଖିଲେ ଛାଇ ମାଥା'ବ ନା ଚନ୍ଦନ ମାଥିଯେ ଶିଖାବ ।

ଶ୍ରୀ । ଆର, ତୋମାର ଜଟୀ ତ ଥାକୁବେ ? ତା ହଲେଇ କାହେ ବସେଛି ! ଜଟୀ ତ ନୟ ସେବ ତାଲେର ଦେଁଟା ! ଅମନ ଟାଂପାନା ମୁଖ ଥାନା—ଅମନ ଜଟୀ ରେଖେଚିକେନ ? ଯୋଗ ଶିଖିଲେ ତ ଆମାର ଅମ୍ବନି ଜଟୀ ରାଖିତେ ହବେ ?

ଦୀ । ନା, ତୋର ଜଟୀ ରାଖିତେ ହବେ ନା ।

ଶ୍ରୀ । ନା, ନା, ଆମାର ଯୋଗ ଶିଖାଯ କାଜ ନେଇ ; ତୋମାର

ଅମନ କୃପ, ଜଟା ରେଖେ ଦେଖେ ଆମାର ପ୍ରାଣ କେମନ କରେ । (ସାରିର ଅତି) ଆସି ଲୋ ସାରି, (ଦାମୋଦରେର ଅତି) ଚଳିଲେମୁ ।

ଦୀ । ଦେଖ, ତୋମାର ଆମି କୃପା କରେଛି, ଡୁମି ସଦି ସୋଗ ଶିଖ ତ ଆମି ଜଟା କେଟେ ଫେଲି ।

ଶୁ । ଆହା ! ଠାକୁର, ତୋମାର ଏତ କୃପା ?—ତବେ ଆମାର ସବେ ଏସ ।

ଦୀ । ଧର୍ମନ ତୋମାର କୃପା କରେଛି—ଚଳ ।

ସା । (ଜନାନ୍ତିକେ ମୁଦ୍ଦରାର ଅତି) ମଥି ତୋମାର ଏ କି ବିତ ?

ଶୁ । (ଜନାନ୍ତିକେ ସାରିର ଅତି) ଏହି ଆମାର ଖେଳା ।

ସା । (ଜନାନ୍ତିକେ ମୁଦ୍ଦରାର ଅତି) ଛି ! ଏ ଖେଳାର ଅପରାଧ ହସ ।

ଶୁ । (ଜନାନ୍ତିକେ ସାରିର ଅତି) ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖେ ଲୋକ ମୋହିତ ହସ—ସେ କି ଚନ୍ଦ୍ରର ଅପରାଧ ?

ଦୀ । ତୋମରା କି ବଳ୍କ ?

ଶୁ । ସାରି ଜିଜ୍ଞାସା କରେ—ସବ୍ୟାସୀ-ଠାକୁର କି ଆମାର ଶିଖାବେନ ?

ଦୀ । ହଁଁ, ହଁଁ, ଆମି ଦୁଇନକେଇ ଶିଖା'ବ ।

ଶୁ । ଆଶ୍ରମ ନା—ବମେ ରହିଲେନ ଯେ ।

ଦୀ । ଚଳ ।

ସକଳେର ଶୈଖାନ :

তৃতীয় গর্ভাঙ্ক ।

কক্ষ ।

বাজা ও পূর্ণ ।

রা । বৎস !

অমুর-বাস্তি এই শুন্দরী নগরী
 স্বতন্ত্রে রক্ষা করি তোমার কারণ ।
 ফুলমতি প্রজাগণ তব দশনে
 অভিলায় উল্লাসে প্রকাশে,
 বৃক্ষ-পরিবর্ত্তে হোক মনীন ভূপতি ।
 প্রজার উল্লাসে তামে আনন্দে ছদ্য,
 নাহিক বাসনা অষ্ট সৈক্ষণ্যের পদে,
 অঙ্গজে অর্পিয়া রাজ্য পদ্ম কৌচুকে
 নিষিক্ষ হরিষ কা঳ এ বৃক্ষ বয়সে,
 অস্তঃকালে তোর কোলে তাজিব এ দেহ ।

পুঁ : উদ্ধানে মাতার সনে ছিলাম যখন

কত জাগি করেছি রোদন,
 ত্রীচরণ দেখিবারে হ'ত কত সাধ !
 আজি প্রসন্ন দেবতা—
 অর্পিলেন মাতা মোরে তোমার চরণে ;
 জননী-অঞ্চল ধরি' ভূমণ উদ্ধানে—
 সংসার-ধারতা, তাত, না জানি কেমন ;
 নাহি জানি পিতৃসেবা, পিতার সন্মান—
 অপরাধী হই যদি করো গো মার্জনা !

রা । অপবাধ তোর ?

ସଂଶେର ହୃଦାଳ ତୁଇ ନୟନ-ଆନନ୍ଦ,
 ନାହିଁ ଜାନ ପିତ୍ତମେହ ଆରେ ରେ ଅବୋଧ !
 ବୁଝିବି ବୁଝିବି ସବେ ହ'ବି ପୁତ୍ରବାନ୍,
 • ଅପରାଧ କରିବ ମାର୍ଜନା ;
 ଶିଖାରେ ଦିଯାଛେ ବୁଝି ଜନନୀ ତୋମାର ?
 ଦେଖାଇବ କେବା କତ ଜାନେରେ ଆଦର—
 ବାଜ୍ୟେର ସର୍ବପଲ୍ଲ ତୁମି କୁଲେର ଶେଖର !
 ପ୍ର । ଶୁଣିଲୁ ଜନନୀମୁଖେ ଦୁରସ୍ତ ସଂସାର,
 ପଦେ ପଦେ ଅପରାଧୀ ହୟ ତାହେ ନର,—
 ତାଇ ଡରି, ହେ ତୃପାଳ, ଅବୋଧ ଅଜାନ,
 ମାଲିତ ମାତାର ଅଙ୍ଗେ ଚଞ୍ଚଳ ସନ୍ତାନ ।
 ରା । ବ୍ୟସ, ଦରିଦ୍ରେର—ଦୁରସ୍ତ ସଂସାର
 କଟ୍ଟକ-ଆଗାର, ଭସମ୍ବ ଚିର ଦିନ ।
 ପାତିଯା କୁମୁଦ ଶ୍ଵୟା ନୃପତିର କରେ
 ସଭୟେ ସଂସାର ରହେ ନୃପେର ସମନେ ।
 ଆଜଳାମାତ୍ର ଅବନତ ଶତ ଶତ ଶିର
 ଆଜଳା ମାତ୍ର ଖୋଲେ ଅସି ଶତ ଶତ ବୀର,
 ଆଜଳା ମାତ୍ର ନୌର ସମ ଢାଲିବେ କୁଧିର,
 କୋଥାଯ ତିଥିରଷ୍ଟା, ଉଦିଲେ ମିହିର ?
 ପ୍ର । କଟ୍ଟକ କି ନାହିଁ ପିତା କୁମୁଦଶ୍ଵୟାଯ ?
 ନାହିକ କଟ୍ଟକ କୌଟ ଜାନିବେ ଅଚିରେ ।
 ଦୂରେ ଅବେଶ ।

ଆରେ ମୁଢ,

ଜୀବନେର ସାଧ ମମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏତ ଦିନେ—

নিৰ্জনে নেহাৰি আমি পুত্ৰেৰ বদন
জীবনেৰ নাহি কৱ ডৱ,
কি সাহসে পশিলি এখন ?

দৃত । মহারাজ দাসকে অছৱ দিন লুনাশৈৰি পত্ৰ
প্ৰেৰণ ক'বেছেন, অধৌনেৰ অপৰাধ নাই ।

ৱা । এঁ ! লুনা—পত্ৰ—(পত্ৰপাঠ) এখন কি কৱি ?
বৎস, ক্লান্ত তুমি নগৱভূমণে
ক্ষণেক বিশ্রাম কৱ ।

ৱজনীতে বাবি দিতে হবে সতা মাৰো
পারিষদৰ্গ পূজা কৱিবে তোমায় ;
থত দিন উৎসব না হয় অবসান
তত দিন, বৎস, তব নাহিক বিশ্রাম ।

পুঁ : দেবতা পূজাৰ ঘোগ্য কৰেছি, ভূপাল
কিবা হেতু পূজিবে আমায় ?

ৱা । ভূপতিৰ পূজা ভাগে দেবতা রাখিয়া,
কৰ্মে কৰ্মে জানিবে সকলি,
এস,-বৎস, দিতে হবে পত্ৰেৰ উত্তৰ ।

পূর্ণেৰ প্ৰণাম কৱিয়া প্ৰস্থান ।

পৰাহৰ্ষ মন্ত্ৰী সনে—মন্ত্ৰী হবে বাদৌ ;
গুণৰত্নী ইচ্ছু । অতি গতিপৰায়ণা,
জানাৰ সকল কথা যাচিব মাৰ্জনা ।

ইচ্ছুৰ প্ৰবেশ ।

ই । মহারাজ পূৰ্ণেৰ আৱ আনন্দ ধৰে না বলে গা,
তোমাৰ চেয়ে মহারাজ আমায় আদৰ কৰিবেন বলেছেন ।

- ରୀ । ଶୁନ ରାଣୀ, ଶୁଭ ଦିନେ ଠେକିଯାଛି ଦାସ'
 ଆମି ଅତି ଅପରାଧୀ ତୋମାର ସଦନେ ;
 ମହିଳୀ, ମାର୍ଜନା କର ଧରି ହେ ଚରଣ ।
- ଇ । ଏ କି କର ? ଛି ଛି ମହାରାଜ !—
 ତୁମି ଶ୍ଵାମୀ—ଦାସୀ ଆମି ସେବିତେ ଚରଣ ;
 ପତିର କି ଅପରାଧ ସତୀର ସଦନ ?
- ରୀ । ପ୍ରିୟେ, ଆମି ଅତି ଦ୍ୱାସୀ, ଶୁନ ବିବରଣ ;
 ଆହିଲେ ହାଦଶ ବର୍ଷ ପୁତ୍ରେର ପାଲନେ
 ତୋମ' ସନେ କଦାଚ ହିତ ଦେଖା,
 ଏକା ବାସ ଶୁଭ ରାଜପୁରେ !
 ଏକଦା ମୃଗ୍ୟା ହେତୁ ପଶିଲାମ ବନେ,
 କୁଞ୍ଜଣେ, ହେ, ବାରି-ଅସେମଣେ,
 ଆମିଲାମ କୃପ ସନ୍ନିଧାନେ—
 କି କହିବ ମଜିଲାମ କି ବିପଦେ ?
- ଇ । କହ, ନାଥ, କି ହିଲ ପରେ ;
 ଦାସୀ ସନେ ଶୁଚନାର କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ?
- ରୀ । ହେରିଲାମ—ଶୁନ୍ଦରୀ ରମ୍ଣୀ,
 ରୌବନ କ୍ଷୁଟନମୁଖୀ,
 ବାରି ହେତୁ ଆସିଯାଛେ କୃପପାଶେ ;
 ପାପ ଆଁଥି ମୁକ୍ତ ଅମ, ଝାପେର ଛଟାୟ !
 ପ୍ରିୟେ, କୃପାୟ ମାର୍ଜନା କର ।
- ଇ । ଧରଣୀର ଅଧିକର ତୁମି ଆଗନାଥ !
 ଆହେ ହେ ନିୟମ—
 ରାଜାର ଚରଣ ସେବେ ଶତ ଶତ ନାରୀ ;

- যাহে তব মন, কৱহ গ্ৰহণ,
দাসীৰ কি মানা আছে তা'ৰ ?
তথিসৰ আমি তাৰে কৱিব যতন ;
তব ইছাধীন দাসী জেনো নৱনাথ !
- ৱা। শুণবত্তী তুমি, সতি, নাহিক তুলনা !
বিধি-বিড়ম্বনা—
হইয়াছ উৰাহ নিৰ্বাহ—
মৱি হে সৱগে,
গলগহ রেখেছ গোপনে,
মন্ত্ৰীনাত্ জানে সমাচাৰ !
- ই। কেন, কেন, প্ৰাণনাথ রেখেছ গোপনে ?
চল যাই ভাগ্যবত্তী কৃপসী সুদনে
আদৱে ভগীৱে আমি আনি রাজপুৱে ।
- ৱা। কৱেচি কদৰ্য্য কাৰ্য্য শুন লো, মহিমি,
বৃগিত চামাৰ বংশে জনম তাৰার !
- ই। পক্ষে হয় পঞ্জীনী বিকাশ
দেবতা মন্তক ‘পৱে শোভে সে নলিনী ।
শুন, শুণমণি,—যে বা তব আদৱিণী
হীন বংশ তাৱ কিবা ?
আমি রাগী যে পদ-পৱশে
ভগিনী আমাৰ রাগী সে চৱণ ধৱি’ ।
- ৱা। জানি হে মহিমী, তব অসীম মহিমা,
শত অপৱাদে ক্ষমা কৱিবে আমাৰ ;
কিন্ত, দেখ দাও,—

কুমারে সে দেখিবারে চাষ ; (পত্র প্রদান)
 নহে, কহে, অভিমানে ত্যজিবে জীবন ।
 ই ।
 সে ত রাজরাণী, সেও ত জননী
 যম সম কুমারে তাহার অধিকার,
 পূর্ব পাবে মাতার প্রসাদ
 বিষাদ কি হেতু তাহে ভাব নরনাথ ?
 রা ।
 অঙ্গুলনা হে ললনা, পতিতক্তি তব :
 অধিক কি ক'ব
 ঝণপাশে চিরবক্ষ রহিলাম রাণী !
 পূর্ণ প্রবেশ ।
 বৎস, হয়েছে কি শ্রম দূর ?
 পু ।
 পিতা নাহি শ্রম !
 যেতে পারি শত ক্রোশ অশ আরোহণে ;
 জিজ্ঞাস মাতায়—
 সারাদিন ফিরি তবু নাহি হয় ক্রেশ ।
 ই ।
 পূর্ণ, আর (ও) তোর আচে রে জননী ;
 এস, বৎস, তার পদে করি নমষ্কার ।
 পু ।
 চল তবে ।
 রা ।
 আসিয়াছে দৃত তোরে লইতে ছাদরে,
 আগত ছুপালগণে করিতে সম্মান,
 রব আমি রাজপুরে ;
 যাও তুমি দূতের সহিত ।
 এস থিবে ।

চতুর্থ গভীর্ণ।

লুনাৰ কক্ষ।

লুনা ও লুনাৰ পিতা।

লু। হায়! পিতা হ'য়ে এই সৰ্বনাশ করে, সতীন
পুত্ৰকে পত্ৰ লিখে ডাক্তে পাঠালে, আমাৰ জলে ঘুঁপ
দিতে ইচ্ছা হ'চে।

লু-বা। আমি দশ বাৱ বাৱণ কল্পুম ফেৰ পঙ্গিতি
কথ কচিমু, পোড়াৰমুধি? ফেৰ 'পিতা' বলিস, আগ-
নাব বলিস, তোৱ বুড়' ভাতাৱকে'ও আমি চামাৰ—পঙ্গিতি
কথ; আমাৰ সাংঃ বে পঙ্গিত রেখে তোৱে লেখা
শিখিয়েছে তাৱে পঙ্গিতি ক'ৱে পিতা বলিস, আমি চামাৰ—
আমাৰ সাথে চামাৰে কথা ক! আমি চামাৰ বুকি খাটিয়ে
তো'ৱ বাজাৰ সাথে বে দিল্লুম, আৱ আমাৰ সঙ্গে গালি
গালাজ কলি?

লু। তুই রাজা বে দিয়ে ছিলি না ক'পে রাজা
দশ হয়ে ছিল তু রাজা আস্ক আমাৰ সতীন আছে বলে নি
—আমাৰ সতীন পো!

লু-বা। রাজা এখন ছেলেৰ মুখ দেখেছে তোৱ মুখে
এখন জুতাৰ বাড়ী মাবে' আমি যদি না খাকতুম ত
তোকে এত দিন পয়জাৰ দিয়ে খেদড়ে দিত।

লু। তুই যেমন চামাৰ তোৱ চামাৰেৰ অতন কথা;
বাজাকে মলেৰ অতন পাষে দিয়ে আমি বাজিয়ে বেড়াই।

ଲୁ-ବା । କୈ, ଆଜ ତିମ ଦିନ ବେଟୀ ଆମାର ବୋଲି
ନାହିଁ କଷେ ତୋର ମୁଖେ ଝାଡ଼ୁ ମାରେ ନି ?

ଲୁ । ଝାଡ଼ୁ ମାରେ ନି ଆଉ ଏଣେ ଆମି ଝାଡ଼ୁ ମାବେ ।
ତୁଇ ଚାମାର, ଚାମାରେର ବେଟୀ ଚାମାର; ତୋର କଥାର ଆମି
ସତୀନ ପୋକେ ଅନ୍ତେ ପାଠାଲୁମ ଆମାର ମାଥା କାଟି ଗେହେ
ଆମାର କୃତ୍ୱାନ୍ତେ ମନ ହଞ୍ଚେ ।

ଲୁ-ବା । ସତୀନପୋକେ ସଦି ଆଦର କ'ବେ ନା ଚିନ୍ତି
ଲିଖିମ୍ ତୋରେ କୃତ୍ୱାନ୍ତେ ଆପଣି ଫେଲେ ଦିତ । ରାଜାର ଅଧୀ
ରେ ଛେଲେ ତା ଜାନିମ୍ ପୋଡ଼ାରମୁଖି ? ସମ୍ମାନୀର ଅନ୍ତର
ଥେବେ ଛେଲେ ତା ଜାନିମ୍ ଜୁତାଖାକି ?

ଲୁ । ଆଦରେ ଛେଲେ ଆହେ ଜାନିମ୍ ତ ଅମ୍ବାକ
ଦିଲି କେନ ? ଆମାର ଅମନ ଯୁଗାନ ଭାତାର ଛିଲ ।

ଲୁ-ବା । ଆବାର ମେ କଥା ପୋଡ଼ାରମୁଖି ? ରାଜା ଜାନିମ୍
ତୋକେ ପେଡ଼େ ଫେଲିବେ ।

ଲୁ । ତୁଇ ଛେଲେର କଥା ଆମାର ବଲିମ୍ ନି କେନ ?

ଲୁ-ବା । ଆ ମର କେଜାନେ ? ଛେଲେ ଲୁକାନ ଛିଲ । ତୁଇ ଛେଲେ
ଏଣେ ବୁବ ଦରଦ କରି ଛେଲେ ତୋକେ ମା ଆନବେ; ତୁଇ ରାଜା
ଭୋଲାଲି ଛେଲେର କି କରି ? ଛେଲେ ରାଜା ହେଁ ତୋକେ
ଶେଦିରେ ଦିବେ, ବୁଡା ରାଜା ଶବ ଦିନ ବାଚବେ ?

ଲୁ । ଦରଦ କରବେ, ଦରଦ କରବେ, ଦରଦ କରବେ, ସତୀନ-ପେ
ଆମାର ହବେ ।

ଲୁ-ବା । ତୁଇ ପୋଡ଼ାରମୁଖି କଥା ଶୁଣି ନି; ଆମି ତ
ତୋକେ ବ'ଳେ ଛିଲୁମ,—ସେ ପଣ୍ଡିତର କାହେ ଲେଖା ପଡ଼ି
ଶିଖିମ୍ ନି, ଭାଲ କଥା କରିତେ ଶିଖିମ୍ ନି, ଚାମାରେର କଥ

ଭୁଲ୍‌ବି—ବୁନ୍ଦି ଭୁଲ୍‌ବି ! ତୁହି ରାଜାକେ ଖୋସ୍ କରୁଥେ ଆଖିମାଥ୍ ଶିଖିଲି ଆର ଚାମାରେର ବୁନ୍ଦି ଭୁଲ୍‌ଲି ! ତୁହି ମୀ ହବି, ଆମି ଦାଦା ହବ—ଏକ ଦିନ ଆଦର କ'ରେ ଲାଙ୍ଗୁ ଖେତେ ଦିବ—ବିଷ ଦିଯେ ଦିବ ! ଛେଲେ ମରବେ, ଆମି ପାଲାତେ ପାରି—ପାଲାବ ; ନା ହସ, ପର୍ଦ୍ଦାନ ଦିବ ; ବୁଡା ରାଜା ମ'ଳେ ତୋର ଛେଲେ ହସ ରାଜା କ'ରବି, ନୟ ତୋର ଭାଇକେ ରାଜା କ'ରବି, ଚାମାରେର ବେଟୀ ! ବୁନ୍ଦି ଶୁନ୍‌ଲି ଜୁତାଥାକି ?

ଲୁ । ଆଜ୍ଞା ବାପ, ତୁହି ସଦି ଛେଲେ ମାସୁବି ରାଜା ରେଗେ ତୋକେ ମାରବେ ଆମାଯ ମାରବେ ।

ଲୁ-ବା । ତୋକେ ମାରବେ କେନ, ତୁହି କି ବିଷ ଦିବି ? ଆମି ଆଦର କ'ରେ ବାଡ଼ୀ ନିଯେ ଶାବ ; ଚାମାରେର ବୁନ୍ଦି ଶୁନ୍‌ଲି, ଚାମାରେର ବେଟୀ ?

ଲୁ । ବାପ, ତୁହି ବେଶ ବୁନ୍ଦି କ'ରେଛିମ ।

ଲୁ-ବା ! ଗ୍ରି ଡଙ୍କା ପଡ଼ିଚେ ଆମି ଚଲ ନୟ, ଛେଲେ ଆସିଛେ ।

ଲୁ । ଆମି ଦରଦ୍ କରବ ; ବାପ, ତୋର ଖବ ବୁନ୍ଦି !

ଲୁ-ବା । ରାଜା ପଣ୍ଡିତ ରେଥେ ତୋକେ ଲେଖା ଶିଖିଯେଛେ ଭାଲ କଥା କହିତେ ଶିଖିଯେଛେ, ପଣ୍ଡିତ ପଡ଼ା ଦିତେ ଜାନେ—ବୁନ୍ଦି ଦିବେ ? ଚାମାରେର ବୁନ୍ଦି, ଆମାର ସାତ ପୁରୁଷ ଚାମାର ହା !

ଲୁନାର ବାପେର ପ୍ରତ୍ୟାନ ।

ଏକ ଜନ ସଂଧୀର ପ୍ରବେଶ ।

ସ । ଅହାରାଣୀ, ମୁବରାଜ ଏସେହେନ ।

ଲୁ । ଏଥାନେ ଆନ ।

ସଂଧୀର ପ୍ରତ୍ୟାନ ।

ଆମାର ମାଥା ନିଚୁହଚେ—ସତୀନ ଛେଲେ ଘରେ ଡେକେ ଆନନ୍ଦ୍ୟ ।

৪ৰ্থ গৰ্ডাঙ্ক

পূর্ণচন্দ্ৰ ।

পূর্ণৰ প্ৰবেশ ।

পু। জননি, আশীৰ্বাদ কৰিন् ।

লু। আজ আমাৰ সুপ্ৰভাত—তোমাৰ চল্লবদন দেখ গুৰু
(সংগত) আৱে, সত্যি ! টানপানা মুখ, আৱে, আৱে, ফুলপঁ
দাত, আৱে, আৱে, কি অৰি বে !

পু। যা, আজ আমাৰ কি শুভ দিন, আজ আমি খিতা
চৰণ বন্দন কৰিবুৰু, তোমাৰ পাদপদ্ম সৰ্পন কৰিবুৰু ! জননি
জননি সন্তান কি অপৰাধী ?—

লু। মৰি মৰি ! ভূতলে কি তুমি ধৰী ?

কি বা বতি-আশে এমেছে মন ?

উহ, মৰি মৰি

নয়নে বৰষে ফুলশৰ !

অস জৰ জৰ,

ধৰ ধৰ, কাপে ধৰ থৰ,

পিপাসীৰে ফুলীতল বাৰি কৰ ব'ল !

পু। এ কি !

কোথাৰ জননী—কাৰে কৰি সন্তুষ্টি ?

কেমনে বা পিশাচিনী এল এ জাগাৰে ?

লু। কহ কথা, র'শনা নীৱৰ

ঢাল বে বচনসুধা—সুড়াক জৈবন !

পু। কহ, কাৰ এই পুৱী—কে তুমি মুলি ?

কোথায় জননী ময় ?

কহ, তুমি কে বা ছদ্মবেলী—

পাপকথা কহ কি কাৰণ ?

ଶୁଣ ଗୁଣମଣି,
 ପ୍ରେମାଧିନୀ ଦାସୀ ତୋର ଆମି,
 ସତିନୀ ଜନନୀ ତୋର !
 ବୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ଞୀ ପଶେ କବେ କାଳେର କବଲେ—
 ଆମି କି ହେ ନାରୀ ଯୋଗ୍ୟ ତାର ?
 କମଳିନୀ ଫୋଟେ କି ତେବେର ତରେ ?—
 ଆଦରେ ଭୟରେ ;
 ହାନ୍ଦି-କୁଞ୍ଜ, ଏମ ହାନ୍ଦି-ମାଖେ !
 ଏ କି, ଏ କି, କି ଶୁଣି କି ଶୁଣି :
 ଏ କି, ଏ କି, କି ଦଳ ଜନନୀ !
 ଏଥନି ମୀ, ରମାତଳେ ପଶିବେ ଯେହିନୀ,
 ହବେ ଏକାକୀର ନରକ ଅଧାର,
 ସ୍ଵାପିବେ ବିପୁଲ ସ୍ଥାନ !
 ବାଡ଼ାଇତେ ମେ ତମ ଭୀଷଣ,
 ଝିଥରେବ ବୋସ ଭାତାଶନ
 ଅଲୟଦାନିନୀମ ଦଳକେ କିରିବେ !
 କୁନ୍ଦ ସମ୍ମୀରଣ,
 କକ୍ଷ୍ୟାତ ହଇବେ ତପନ !
 ରେଣୁ ହବେ ବ୍ରକ୍ଷାଣ ବିଶାଳ !
 ମୀ, ମୀ, ସତ୍ତାନେ ଅଭୟ କର ଦାନ !
 ଛି, ଛି, କୁମି ନିର୍ଦ୍ଦର କେମନ !
 ମରେ ନାରୀ, ତୋଳ ନା ସଦନ,
 କେନ କର ଘଣା, ଦେଖ ନା ଦେଖ ନା,
 ତୋର ସମ କିଶଳରେ ରଙ୍ଗିତ ଅଧର,

ଲାନଗ୍ୟ-ସଲିଲେ ହେବ ଅନ୍ତର ଚଳ ଚଳ,
 ଦେଖ ଦେଖ ତୋମାର ଯେମନ—
 ସୁଧନରଙ୍ଗନ ଆଁଥି ମମ !
 ଦେଖ ନା, ଦେଖ ନା, ମରେ ରେ ଶଳନା,
 ଚାଦମ୍ବର ତୋଳ ନା, ତୋଳ ନା ! .
 ତୁମି, ମବ ସୁବୀ—ଆମି, ନବୀନ ଦୃଢ଼ତୀ,
 ଆମି, ରତି—ତୁମି, ହେ, ମନ ! —
 କେନ ହେ, ମିଳନଶୁଥେ ରହିବ ସକଳ ନ
 ଯାଏ ଧରା ଯାଏ ଧାରୁ ରମାତଳେ,
 ଦେବକ ଆଁଧାର,
 ଆମି ତୋର, ତୁମି ରେ ଆମାର !
 ଅଧରେ ଅଧରେ, ଛଦି ଛଦି ପରେ,
 ଧରାଧରି ଭୁଜପାଣେ !
 ବିଶ୍ଵନାଶେ ପ୍ରେମିକେର କିବା—ଡର !
 ଏହି ତ ସେ ଦୂରତ୍ତ ମଂମାର,
 ନହେ ଏ ତ କୁଷମ-ଆଗାର,
 ଭୌଷନ କଟିକଷୟ !
 ସୋବେ ମଞ୍ଜିକ ଆଗାର,
 ଚଲିତେ ଚରଣ ନାହିଁ ଚଲେ,
 ଏ କି କୋନ କୁହକେର ଛଲେ
 ହେମ ଭାଷା ଶୁଣି ଆଜି ଜମନୀର ମୁଖେ ?
 ଏହି କି ମେହି ତରଙ୍ଗେର ଖେଳା ?
 ଏହି କି ମେହି ସାଗର-ଗର୍ଜନ ?
 ପଥହାରା ଯଥା ନର ପାଧାରେ ମମନ,

ଏହି କି ପ୍ରେସ ଶିକ୍ଷା ପରିମ୍ବା ସଂସାରେ ?
 ହେଲି ଛାର କାହାଗାରେ କେନ ରହେ ନରେ,
 କେନ ଡରେ ବିମର୍ଜିନ ଦିକ୍ଟେ କଲେବରେ ?
 ତି ଛି ଧିକ୍ ! ଏହି କି ସଂସାର,
 ଏହି କି ମେ କୁଃସିଂ ପାଥୀ ?
 ଧିକ୍, ଧିକ୍, ଶତ ଧିକ୍, ମନ୍ଦିର-ଜୀବନେ !
 ଶାତ୍ରପଦେ ଶତ ଶତ ଆମାର ଆମାର !
 ଯେଣ ଲୀ, ଯେଣ ଲୀ, ବ୍ୟାନ ବ୍ୟାନ,
 କିନ୍ତୁରୀରେ ହାଥ ପାଯ, ପ୍ରାଣେପର !
 କୋଥା କୋଥା ହେ ମଞ୍ଚଲମୟ ?
 ଏମ୍,
 ଚାହ ନାଥ, କୁପୀ କର କାହର କିନ୍ତରେ
 ଦୟାମୟ ହ୍ୟ ହଦେ ସଂଶୟ ହ୍ୟ,
 ଭାବି ହନେ, ଏ ସଂସାର ଦୈତ୍ୟର ରଚନା !
 କୋଥା, କୋଥା ଦୟାମୟ ?
 ଦାରୁଳ ସଂଶୟେ କର ତ୍ରାଣ :

ପ୍ରକାଶନ

ଲୁ । ଇମ୍ ଏତ ଅପମାନ ? ବିଷ ଥାବ ! ଜଳେ କୌପ ଦିନ,
 ଆଖନେ ପୁଡ଼େ ମରବୋ । କୋଥାଯ ଯାବ ? ନରକ, କୋପାଯ ତୁହି ?
 ଆୟ, ଆମାର ବୁକେ ଏମେ ବ୍ସ ; ଆୟ, ଆୟ, ଆମାର ସହାୟ ହି :
 ଆୟ ଅତିଶୋଧ ଦିବ, ଅତିଶୋଧ ଦିବ ! ଏଲି ନି ? ନରକ, ବୁକେତି
 ତୋର ଭୟ ହଚେ ; ନାରୀର ଅତିଶୋଧ ! ନାରୀର ଅତିଶୋଧ !
 ନରକ, ତୁହି ଓ ଅତ ଭୟାନକ ନ୍ସ !

ବିତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଲୁନୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ ।

- ରୀ । ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ ବସେଛି, ପ୍ରଣୟିନୀ,
ତବ ସହବାସଙ୍ଗରେ ସଂକିଳିତ ସେ ହେତୁ :
ଉଦ୍‌ମବେ ଆସିଛେ ରାଜ୍ଞୀ ନାନୀ ଦେଶ ହାତେ,
ନାନା ଜନ ସମାଗମ ପୁରେ,
ସାବକାଶ କରିଯାଛି ବିରାମେର ଛଳେ ।
- ଲୁ । ବେରେଛି ଜୀବନ ତବ ଦରଶନ-ଆଶେ,
ଦେଖା ହ'ଲ ଫୁରାଇଲ ସକଳ ବାସନା ;
ତୁଷାନଳେ ପାପଦେହ ତ୍ୟଜିବ, ରାଜ୍ଞନ ;
ସୃଜାର ଭାଜନ—କେବେ ରାଥ ଛାବ ପ୍ରାଣ ?
- ରୀ । କହ, ପ୍ରିୟେ, କହ ତୁମୀ, କହ କି କାରଣ
ଜୟଧରୀବୁତ ତବ ଶଶାଙ୍କବଦନ ?
ଅଭିଯାନି, ତ୍ୟଜ ମାନ ଧରି ଶୋ ଚରଣେ ;
କେବେ ବିଗଲିତ ଧାରୀ ନଲିନୀନୟନେ ?
- ଯାତ୍ରା ପ୍ରାଣ, ଛାଡ଼ ମାନ—କଥା କହ ହାସି' ;
କ୍ଷମ ଦୋଷ, ତ୍ୟଜ ରୋଷ, ହଦୟବିଲାସି ।
- ଲୁ । ଅନୁଷ୍ଠେର ମମ ଦୋଷ ନହେ ଦୋଷ କାର୍ଯ୍ୟ
ନହେ, କେବେ ତବ ଛଳେ ଭୁଲିବ ରାଜ୍ଞମ୍ ,

ପଡ଼େ କି ହେ ମନେ, ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରଥମବ୍ୟଚନେ
 ସଞ୍ଚାରିଲେ ଏ ଦାସୀତେ,
 ଚରଣେ ଧରିବା ଆମି ସାଧିଲାମ କତ
 ହଇତେ ବିରତ—
 ନୌଚକୁଳୋଡ଼ବା ତବ ଶୈଗ୍ୟ ନହେ ଦାସୀ ?
 ହାର ! କେନ ମଜିଲାମ କପଟ ବିନୟେ ?
 ଚକ୍ରଦୂଧା ଚକୋରେର—ବାସ କି ପାର ?
 ତୁ, ପିଯେ, ତୁ ଲେ ! ବଚନ
 ଯେ କାଣ ଏ ପ୍ରଗମ ରେଖେଛି ଗୋପନ—
 ରାଜ୍ୟ କତ ଜନ କତ କଥା କବେ,
 ବାଧା ପାବେ ଚଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଶୁକୋମଳ ପ୍ରାଣ !
 ଏବେ ମୁକ୍ତ ଦାର, ତୋମାର ଆମାର,
 ଏମେହେ ତୁମାର—
 ମା ବଲେ ଆଦରେ ନିଷେ ରାଖିବେ ଆଗାରେ—
 ଦିବାନିଶି ମୁଖଶଳୀ ହେବିବ ତୋମାର,
 ସିଂହାସନେ ଦୁଇ ଜନେ ନିୟତ ବିହାର ।
 ତୁ
 ରାଜ୍ୟ କେବା ଚାର ?
 ରାଜ୍ୟ-ଆଶେ ସରମାଲ୍ୟ ଦିଇ ଲି ତୋମାର ;
 ସଦି ରାଜ୍ୟ-ଓରୋଜନ,
 ମଧୁର କପଟ ଜାଯେ ସାଧିଲେ ଯଥନ—
 ହାସ ରେ, ଅବଲା-ମନ ପଡ଼ିଲ ମେ ଫାସେ !—
 ତମ ରାଜା, ରାଜ୍ୟ ସଦି ଆକିଞ୍ଚନ,
 ବାର ବାର କି କାରଣ କରି ନିବାରଣ
 ଅହନ କରିତେ ରାଜ୍ୟ ଅଧିନୀର ପାଣି ?

ନୀଚେର ନଦିନୀ, ନୀଚ ତୁମି ଯହାରାଜ !
ନା ଜାନି କେମନ ଥନ ନୀ ସୁବେ ଭଜେଛି ;
ପରି ନାହିଁ ପ୍ରେମଫଁସି ସିଂହାସନ-ଆଶେ !

- জানি, যবে কুরাবে ঘোবন
মৃগায় ঠেলিবে পায়' অধমের সুতা ;
তবু পোড়ামনেরে প্রবোধি,
তবু প্রাণ বাধি—
অবলা ! চঞ্চলমতি !
পদধ্যানে একাকিনী রহিব দিজনে ;
হায় !

ବଳ, ବଳ କି ମନୋବେଦନ ।
ଆମୋଦିନି ଜାନ ନା ଜାନ ନ—
ପ୍ରାଣସମ ତୁମି ପ୍ରିୟତମା ;
ଛାର ରାଜ୍ୟ, ଛାର ମିଃହାସନ
ଏଥନି ହେ ଦିବ ବିଦର୍ଜନ ;
ପୋଡ଼ାଇବ ମୁକୁଟ ଅନଲେ ।
ତୁମି ଆଗ, ଆଗେର ଆଧାର,
ତୋମା ବିନା କେ ଆହେ ଆମାର ?
ଶୁଲୋଚନା, ବଳ କି ବାସନା ।
ସତ୍ୟ କହି, ଶପଥ ଲୋ ତୋର,
ଅସାଧ୍ୟ ଅସାଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡେ, ଯେବୋ ହ୍ୟ ସାଧ
ଏଥନି ପୂରାବ କେନ ଭାବ ହେ ବିଧାଦ !
ବିବଶା ବୁଦନେ ବାରି

ସ୍ଵର—ସହିତେ ନାରି—

ହାସି ଥର ପିଷ୍ଟାଧର ଓଳୋ ଆମରିପି !

ବାଜେ, ଲୋ ହୃଦୟେ ବାଜେ,

ଏ ମାଜ କି ତୋରେ ଶାଜେ ?

ହାଦି-ମରୋବରେ ଫୁଟ କୁଞ୍ଜ ସରୋଜିନି ।

ମୁ ।

ମହିରାଜ ! ପୁରିଆଜେ ଯା ଛିଲ ବାସନା

ଦେଖେଛି ତୋମାର ଏବେ ମାତ୍ର ହେ ବିଦ୍ୟାୟ ;

ହୀନ ଅଭାଗିନୀ—କହୁ ସ୍ଵପନେ ନା ଜାନି—

ରାଜବଂଶ-କେଲିହେତୁ ବାରବିଶାସିନୀ !

ରା ।

ଏ କି ଶୁଣି ବାଣୀ,

ରାଜବଂଶ-କେଲିହେତୁ ବାରବିଶାସିନୀ ?

ମୁ ।

ବାରନାରୀ କେ ଗେ ? ଗର୍ଭ ବୁଝିବାରେ ନାରି ।

ବାରବିଶାସିନୀ ଆସି, କେଲିର କୁନ୍ତମ,

ତୋଗ୍ୟ ବସ୍ତ ଘେ ବା କରିବେ ଗ୍ରହଣ ।

ରା ।

କହ ପ୍ରିୟେ, କେ ବଲେଛେ ହେନ କୁବଚନ,

କାର ଶିରେ କରିଯାଛେ ତୁଙ୍ଗ ଦଂଶନ,

ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ଅନଲମାରେ କମ୍ପ ଦେହେ କେ ବା !

ମୁ ।

ବଳ ଶୀଘ୍ର, ସମ କାରେ କରେଛେ ଶ୍ରାବଣ !

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯମ ପ୍ରାଣ-ବିମର୍ଜନ ;

କେନ କଳକିନୀନାମ କିନିବ ଧରାସି ?

ଚର୍ମକାରଶ୍ଵତ ! କି ବା ପ୍ରତ୍ୟାମ କଥାର !

ରା ।

ତାଡ଼ି ବାକେଜର ସତୀ, କହ ତୁରାତ୍ମି,

କହ,

କେ ମେ ? 'ଏଥନ' ନିଖାମସବାୟ ବହିଛେ ତାହାର

ରାଜରୋଷ କରି' ହେଲା !

- ଲୁ । ଏ ଜୀବନେ କତୁ କଥା ନାହି କବ କାରେ,
ଅଳଗରେ ରବେ ବାର୍ତ୍ତା ହଦୟ-ଆଗାରେ ।
ରା । • ଆରେ ନାରୀ, ଭୁର୍ଜ କର ଭୁପେ ?
ବଳ ବାର୍ତ୍ତା ହଦୟ ବିଦାରି' ।

- ଲୁ । ପୂରିଲ ବାସନା ;
ଏସ, ଏସ ପ୍ରାଣନାଥ !
ହାନ ଅସି ଉଲଙ୍ଘ ହୃଦୟେ,
ଧାକୁ ପ୍ରାଣ ଚାଦମୁଖ ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ !
ଆମି ଭାଗ୍ୟବତୀ !
ଅନ୍ତ ସାଧ କିବା ରାଖେ ସତୀ ?—
ପତି-କରେ ପତିର ମଶୁଖେ ତ୍ୟଜି ପ୍ରାଣ !
କୀର୍ତ୍ତିଗାନ ରବେ ମୟ ଧରଣୀ ଭିତରେ ।

- ରା । କହ,
କି ବା ବାର୍ତ୍ତା ରାଖ ତୁମି ହବ୍ୟଭିତରେ,
ଆଗେର ମମତା କେନ କର ବିମର୍ଜନ,
କେ ବା ସେଇ ନର,
ଯା'ର ଡରେ ନାମ ତା'ର ନା ଆନ ଜିହ୍ଵାୟ ?

- ଲୁ । ଶୁନ ନାଥ !
ଯେ ହେତୁ ଗୋପନେ ରାଧି ନାମ ;
ଶୁଣିଲେ, ଯତକେ ତବ ହବେ ବଜ୍ରାହାତ,
ଶୁଭମୟ ହେରିବେ ଭୁବନ,
କଟକ ସମାନ ଶିରେ ଫୁଟିବେ ମୁକ୍ଟ,
ମରମବ୍ୟଥାଯ ଦିବେ ପ୍ରାଣ ବିମର୍ଜନ ।

- 3 -

କି, କି, କେ ମେହି
ମନ୍ଦିର ପରିଷାର ମାତ୍ରମେ ।
କିନ୍ତୁ ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ କାହାର
କାହାର ? ଏହିରେ ଆମେ ।
କିନ୍ତୁ ଆମେ କାହାରେ କାହାରେ ? ଏହିରେ
ଆମେ କିନ୍ତୁ ଆମେ କାହାରେ ? ଏହିରେ
ଏହିରେ ।
କିନ୍ତୁ ଆମେ କାହାରେ ?
କାହାରେ ଯାଦିର ହେଉ ଥିଲା ଏହିରେ
ଏହିରେ । କାହାରେ ଏହିରେ
ଏହିରେ କି କାହାର କାହାର ? ଏହିରେ
କିନ୍ତୁ ଆମେ କାହାରେ ?
କାହାରେ ଏହିରେ ।

2

ଏହା କୁଟୀ ପିଲା ଦାଳ
ମହେ, ଯାହିଁ ହବି ଅଧିକାରୀ ।
ମନ୍ଦର, ମନ୍ଦର ଓ ମନ୍ଦର ।
ଆମରେ କେବଳେ ଆମି ଡାକିଲାଯ ହବେ,
କି କାବ୍ୟ ଏହା ଖମିବେ ଗଜନ,
ରମାତଳେ ପଣିବେ ତପନ,
ଶାନ୍ତିକାଳେ କାବ୍ୟ କି ଭାଧିକ ।

ତାଙ୍କାର ଚିତ୍ର ହେବ ସବଳେ ଆମାର,
ଦେଖ, ଦେଖ, ନଥାବାତେ ବହିଛେ ଶତିର,
ହୃଦୟ ସାଧନୀୟ କାମୋଦୁକୁ ଦୂରା ;
.....
ମହାମୌ—ଶିବଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶୀ—ଶୂନ୍ୟ—ପରମ
ଏହା—ଏହା—କୁମାର—କୁମାର ।

ଏହି ମନ୍ତ୍ରକାନ୍ତିର
ତକପାତି ଦୈତ୍ୟ ନିଶ୍ଚଦ
ତାର ହି ଆମାର :

ଏହା, ଏହା କେ କୋଣିଧ ଶୁଣେବାଗମେ ?
ଏହା, ଏହା କେ କିନ୍ତୁ ଶିତ୍ୱ କିନ୍ତୁ
ଏହି ଉଠି ପରିଚ୍ଛାତ ଦେବ ଦେବଶୁ
ତେ ଶିତ୍ୱପରିଚ୍ଛାତ ଏହା ଏହା ଏହା
ନିଶ୍ଚଦ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବା ଏହା ଏହା
ଏହା ଏହା, କୁମାର—କୁମାର—କୁମାର,
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର ।

ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର ।

ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର ।

ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର
ଏହା ଏହା ଏହା—କୁମାର ।

রাজ্যের বৎসর তোমার কুমার !
 বথ শীঘ্ৰ, শীঘ্ৰ বথ পোণ,
 নহে,
 আত্মহত্যা, নারীহত্যা হের বিচ্ছমান।
 রাঃ : রহ, রহ ;
 দেখ শীঘ্ৰ দিব প্রতিফল,
 বুঝেছি সকল—
 নির্জনে মেহারি' তোৱ কল্পেৱ মাঝুৰী
 তুলেছে সমস্ক সেই অধম পামৰ !
 এস দেখ, অধমেৱ কি হয় দুর্গতি—
 মৱিবে, কৱিবে হৃষ্ট নৱকে বসতি।

উভয়েৱ প্ৰস্থান

দ্বিতীয় গভৰ্ণাঙ্ক ।

উত্তীর্ণ ।

দামোদর ও সারি ।

সা । তুমি আমায় যে লালকুপী ক'রে দিছ' ।

দা । বাপ্পে ! না দিলে হয় ? যে দিন শুধুরা দেখে রে
তোমার কাল রঙ, মেই দিনই তাড়িয়ে দিবে, তাই আপ
ছিল, রঙ ঠাওর পায় নি ; এ মিলুর দিয়ে যেন তকম অনুভব
আভা দেখাবে ! তোমার যে কাল রঙ, আমি ভাবছি,
দেখুন্তে পেনেই তাড়াবে ।

দা । এঁৱা, তাড়াবে ? তবে কি হলে ? আমাব জটা
কি কৰুণে ?

সা । কি ক'বলে ? ঠাকুৰ জটার নামও ম'খে এনে না ।

দা । তোমায় চুপি চুপি জিজ্ঞাসা কচ্ছি, জটা আভাৰে ক'ন
আমাৰ একুল ওকুল হ'কুল না ঘায় ।

সা । জটাই যদি অত সখ, তবে ঠাকুৰ, জটা কামালে
কেন ? আমি চঞ্চেম, বলিগে—মে জটার ঘায় ছাড়া
পাৰুন্তে না ।

দা । এঁৱা, তুমি জটা বুৰা না ? দেখ, যদি রঙ টেক্টুলো
বেৰিৱে গড়ে ?

সা । আমি ভাই ত ভাবছি ; রঙ টেক্টুলো যেন মিলুব দিবে
চেকে দিলেম, তোমার মুখধানা বিশ্বী জটা চাকা ছিল, গালেৰ
ৰিকট্টিকগুলো দেখা যাচ্ছিল না ।

ଦା । ତବେ କି ହବେ ? ଆମାରକି ତାଙ୍କିରେ ଦିବେ ? ଏହି ଟୁପି—
ସା । ଏହି ଟୁପିଟା ପର ; ଚେଷ୍ଟା ଚୋଙ୍ଗା ମୁଖଧାନା ଏକଟ ଛୋଟ
ଦେଖାବେ ।

ଦା । ଓ ସେ ବୀଦରେର ମାଥାର ଟୁପି ।

ସା । ତୁମି ବୋକ ନା, ବେଶ ଦେଖାବେ ! ଶୁନ୍ଦରାର ପଛନ୍ଦ ଆମି
ଜାନି ; ସେ ତୋମାର ଏବ୍ଦୋ ଥେବ୍ଦୋ ଗା, ଏ ଗା ଚଲେ କି ନା
ବାବୁ !

ଦା । ଦେଖ, ତୋମାର ହାତେ ଆମାର ସର୍ବସ, ତୋମାର ହାତେ
ଆମାର ପ୍ରାଣ ; ଜାମା ଟାମା ଢାକା ଦିଲେ ଚଲିବେ ନା ? ସା ହସ୍ତ ତୁମି
ଏକ ରକମ କରେ ନାହିଁ ।

ସା । ଏ ତ୍ଳ ଦିରେ ସବ ଉଁଚୁ ନିଚୁ ମୋଜା କଲେ ହବେ ।

ଦା । ସା' ହସ୍ତ ଏକ ରକମ କର ; ବଲି, ତଥନ ସେ ବଲ୍ଲେ—ଚାନ୍ଦ-
ପାନା ମୁଖ, ଆମି ନବୀନ ସମ୍ମାନୀ !

ସା । ତୁମି ସେ ଆପନାର ପାଯେ ଆପନି କୁକୁଳ ଘେରେଛ ; ତୁମି
ବଲ୍ଲେ—ହ'ଜାର ବଛରେ ସମ୍ମାନୀ, ଜଟା ଆପନି ଗଜିଯେଛେ,
ଡାଇତେହି ସା ତାଁର ମନ ଧାରାପ ହସ୍ତେ ଆଛେ ; ବଲ୍ଲତେ ହସ୍ତ—ଶୋଳ
କି ସତର ।

ଦା । ମାଈରି ବଲ୍ଲତି, ଆମାର କୁଡ଼ି ବଛର ବସନ୍ତ ; ଫାଁକତାଳେ
ହ'ଟ ଶଞ୍ଚି ଲାଗିଯେ ଛିଲୁମ । ଓ ଜଟା କି ଗଜିଯେଛେ ?—ହେଡ଼ା
ଚୁଲ ଦିରେ ପାକିଯେ ଛିଲୁମ ।

ସା । ଦୀର୍ଘାଓ ତଣା ବସାଟ, ଧାନିକ ଚିଟେ ଗୁଡ଼ ଆନଳେ
ହ'ତ—ତୁଲୋ ସଦି ମରେ ପଡ଼େ ତା' ହ'ଲେହି ମୁକ୍ତିଲ ।

ଦା । ନା, ନା, ଚିଟେ ଗୁଡ଼େ କାଜ ନେଇ ; ମେ ବଡ଼ ଗା ଚିଟ-
ଚିଟ୍ କରିବେ ।

ସା । ଓ ଭାଲ କଥା ମନେ—ଆମି ସେ ସବ ଏନେହି
ଏହି ଜାମାଟୀ ଗାଁ ଦାଓ ।

ଦା । ଓଟା ଯେନ ହୁଯାନେର ଘତନ ଧେ । ବେଡ଼େ ପଛକୁ
ସହି ଏକଟୁ ଏକଟୁ ଫୁଲୋ ଫୁଲୋ ଜାମା ଦାଓ ନା ?

ସା । ତୁମି ବୋଲା ନା ; ତୋମାର ଯେ ଶକ୍ତି ଗା, ତୁଲିଯ
ତବୁ କତକ ନରମ ହବେ; ଏଥିନ ଦେଖ, ତୋମାଯ ଏକଟୁ ନୃତ୍ୟକ
ଧାର୍କତେ ହବେ; ଶୁନ୍ଦରୀ ସଦି ଏମେ ତୋମାର ଜାମା ଝୁଲିତେ
ବଲେ, ବା ମୁଖ ଧୁତେ ବଲେ—ଆଣାଟେ ଓ କରୋ ନା ।

ଦା । କେମନ ଦେଖିତେ ହିଲ ?

ସା । ଏଥିନ ତବୁ ବା ହୟ ଏକ ରକମ ହିଲ ।

ଶୁନ୍ଦରୀର ଅବେଳା ।

ଶୁ । କିଲୋ ସାରି, ଆମାର ଚଲାଦନ ନବୀନ ମନ୍ଦିରରେ
କୋଥାର ?

ଦା । ଦେଖ ଶୁନ୍ଦରୀ, ଆମି ଠାଟି କରେ ବଲେ ତିଳୁମ
ଆମାର ବୟେଗ ଷୋଳ ବ୍ସର, ଆମି ତୋମାର ପ୍ରେମେ ମନ୍ଦାନୀ

ଶୁ । ସାରି, ତୁଇ ମିଳୁର ମାଖିଯେ ଦିଯେଛିସ କେମ ?

ଦା । ମିଳୁର ମାଖାବେ କେମ ଆମାର ଅମ୍ବନି ୧୯, ଆମାର
ଅମ୍ବନି ରେ ।

ଶୁ । କୈ, ମୁଖ ଧୋଓ, ଦେଖି ନା କେମନ ରେ ।

ଦା । ନା, ନା, ଆମାର ବଡ଼ ଶୌତ କରେ ।

ଶୁ । ଶୌତ କୋଥାଯ ? ମୁଖ ଧୋଓ ।

ଦା । ଆମାର ଜର ହେବେ ।

ଶୁ । ତବେ ଆର କି କରବ, ଫିରେ, ଯାଇ, ଅଭରା ଗାଇବ,
ତୁମି ନାଚବେ—ତୋମାର ନାଚ ଦେଖିତେଇ ଏଲୁମ ।

ଦୀ । ବେଶ ତ, ବେଶ ତ, ଆମାର ନାଟିଲିଇ ଜର ହେଡ଼େ ସାଥ ।

ଶୁ । ନା, ନା, ତୁମି ଏକଟୁ ଶୋଷ ; ନାଚିଲେ ଆବାର ଜର ହେଡ଼େ ସାଥ ?

ଦୀ । ନା, ନା, ଆମରା ଯୋଗୀ ଆମାଦେଇ ଅମ୍ଭନି ଜର ।

ଶୁ । ଆଛା, ତୋମାଦେଇ ଯୋଗୀଦେଇ ତ ଏ ରକମ ମୁଖ, ଏ ରକମ ଜର ; ଆର, ଗାଁମେର ତୁଳ ଗୁଲୋଓ ଏହି କି ରକମ ?

ଦୀ । ଥବରଦାର—ଯେଣ ଥୁଲୁକେ ବଲ୍ଲେ ଥୁଲୋ ନା ।

ଦୀ । ହଁ, ଆମି ଇମେରାଯି ସୁବୋ ନିର୍ଜିତ ; ତୋମରା ଗାଓ ଆମି ମାଟି ! ଆମାର ଜର ହେବେଛେ କି ନା ଶୀତ କଟେ ।

(ସାରିର ଲ୍ୟାଙ୍କ ପରାଇରା ଦେଉନ) ଏ ଆବାର କି କରଛ ?

ଶୀ । ଜାମାଟା ଆମ୍ବଗା ହୟେ ଗିରେଛେ ଏହି ଦିନିଛି ;
ଅମରା ଗାଇ ତୁମି ନାଚ ।

ଶୀ ଓ ଶୁ । ମିଶ୍ର ଧାସାଙ୍କ—ନାଦରା ।

ମରି, ଦୁଃ୍ଖ ନୟନେ ଖୋଚ ମାରେ ଆଣେ ।

ତାତେ, ସହି, ଯୁମିକି ନାଚେ ରଗ୍‌ଦାଚେ କି କେ ଜାନେ ॥

ରତ୍ନକେ ବୈପୁର କ୍ରପେର ଚୋଟି,
ଲେଖେ ଗେଛେ ଚୋଟି ଚୋଟି,

ଆଣ ନେ ବୈପୁ ଗାଛେ ବା ଘର୍ତ୍ତେ ;—

କରେ ସୁଦି ଏ ଡାଳ ଓ ଡାଳ ନାହିଁସେ ତଥନ କେ ଆନେ ॥

ଶୁ । ଏହି ତ ମେଟେ ତୋମାର ଜର ଡାଳ ହୟେଛେ, ମୁଖ
ଖୋଓ ।

ଦା । ମା, ମା, ତିନ ଦିନ ଜଳ ଛୋବ ନା ।

ଶୁ । ଦେଖ, ତୁ ଯିକେମନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ? ସିନ୍ଦ୍ର ମେଥେ ବଲ୍ଲଭ, ‘ଝରକମ ରଡ’; ତୁ ଯିତ ବଡ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ।

ଦା । ମା, ନା, ଦୋହାଇ ଶୁନ୍ଦରୀ ଆମାର ମିଥ୍ୟା କଥା ନାହିଁ, ଆମି—ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କି ମିଥ୍ୟା କଥା କଥା ?

ଶୁ । ମିଥ୍ୟା କଥା କଥା ନା ?—ତୋମାର ବସନ୍ତ କତ ?

ଦା । ଦୋହାଇ, ତୋମାର ମାଥା ଥାଇ ଘୋଲ ବଛର; ଏ ମେହି ସେ ତୁ ହାଙ୍ଗାର ବଞ୍ଚର ବଲେ ଛିଲେମ, ବ୍ୟନ୍ଦ କରେଛିଲେମ ।

ଶୁ । ତୋମାର ବସନ୍ତ ଘୋଲ ବଛର, ତବେ ତୋମାର ନାମ ଗୋରଥ'ନାଥ ବଲ୍ଲନେ ସେ ?

ଦା । ଆମି କି ମେହି ଗୋରଥ'ନାଥ ?—ଆମି ଅମନି ଏକଟା ଗୋରଥ'ନାଥ ।

ଶୁ । ବାବା, ଏମ ; ପ୍ରଥାମ ।

ଦା । ବଲି, ଓ ସାରି ଆବାନୀର ବେଟୀ, ମେ ନାମା ଦିଲେ ଫେଲ୍ଲେ !

ଶୁ । କି ? ତୁ ଯି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ତୋମାଯ ବାବା ବଲ୍ବ ନା ! ଏଥନ ଯାଓ, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଠାକୁର, ଆମ୍ବତାନୀଯ ଯାଓ; ଏହି ନାଓ ଭିଜା ନାଓ ।

ଦା । ବଲି, ଯୋଗ ଶିଖିବେ ନା ?

ଶୁ । ତୁ ଯି ଛେଲେ ମାହୁୟ, ଯୋଗେର କି ଜାନ ?

ଦା । ମାଇରି ବଲ୍ଲଭ, ଆମାର ପଞ୍ଚାଶ ବଛର ବସନ୍ତ ; ଆମି ଯୁବ ଯୋଗ ଶିଖେଛି ।

ଶୁ । ଠାକୁର, ଯାଓ, ଏହି ବେଳା ଯାଓ; ଆଜ ଆମାର ଶ୍ଵାମୀ ବାଡୀ ଆମୁବେ; ତୋମାର ଦେଖିତେ ପେଲେ ମାଥା କେଟେ ଫେଲିବେ ।

ଦା । ଏଁଯା, ଏଁଯା, ତବେ ଆମାର ଜଟା ଦାଓ ।

ମା । ମେ ଜଟା କି ଆର ଆହେ ? ଶୁଣିଯେ ଫେରିଛି ।

ଶା । ହାଁ ! ହାଁ ! ଆମାର ସେ କଥା ଓବୁଲ ଗେଲ ; କେବେଳ ଦେଖି ଆମାର ସର୍ବଜାଗର କହିଲେ ? ହେଲ ବଳ ଦେବି ଆଖିରି ଏଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ସର୍ବଜାଗର—ଆମାର ଚାନ୍ଦପାତ୍ର ମୁଦ୍ର—ଆଖି ଲାଇତେ ତ କଟୋ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ, ଆଶା ଦିଯେ ଉପରିକ୍ରମ କହିଲେ ତୋଯାମେଲ ଭାବେ ହବେ ନା, ଭାବ ହବେ ନା, ଭାବ ହବେ ନା । ଆମେ ଏଥିଲେ ଏଥିଲେ ମୁଖ, ଏଥିଲେ ବାବା ? ଏଥିଲେ ବିଦ୍ୟା ? ଏଥିଲେ ?

ଶା । ପଞ୍ଚାଶ ବାହରେ ଏକ ଅଳ୍ପ ଝାକେଲ ନାହିଁ, ଆମ ଏହି ଅଧିକାରୀ ଆସନ୍ତର ନାହିଁ ଦେଖେ ଥାବେ କହିଲେ ଦେଖ ବିନା ଏ ଏହି ପାଦପାଦ୍ମ ଚାନ୍ଦପାତ୍ର ଶେଷାବ ବିବରଣେ ହାତିଲା ।

ଶା । ଆମର ପେଣ୍ଡାଖାନା ଦାନ

ଶା । ମେ କି କାହିଁ ଆହେ, ମହାତ୍ମାର ନାମ କହିଲେ ହେଲେ, ଏହି ଜାହାନକ୍ରିୟା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ଶା । ପାଦପାଦ୍ମ ଚାନ୍ଦପାତ୍ର ଶେଷାବ ଚାନ୍ଦପାତ୍ରାନନ୍ଦ

ଶା । ଏ କଥା କିମ୍ବା କିମ୍ବା ?

ଶା । ଏହି କେ କୋଣର କଥା, ଏହି କେବଳ ଆମାର କଥା ?

ଶା । ଏହି କେବଳ ଆମାର କଥା ? ଏହି କଥା କିମ୍ବା ?

ଶା ।

তৃতীয় গর্ভাঙ্গ ।

উগ্রান ।

শুক্র ও পূর্ব -

বিশ্বামী হৃদয়ে কি দেখা খুলী দেখে
 জুনিয় মাসী পুরুষ এসেছে কি পুরুষ
 আর মাতা, আহি দেখ তুমৰ মুখে দেখ
 তুম হৃদয় পুরুষের আর দেখ দেখ
 অমোহনের মি

বৃথাদে ন পাইবে তো হৃদয়ে দেখ
 কুণ্ডলী মাঝে দেখ ;
 পিষ্টাচুরু পুরুষের দেখ ;
 বৈষ্ণব অভিযোগ দেখ দেখ দেখ দেখ
 কি দেখিবে,
 কেম পুরুষ হল, কি পুরুষ হ
 যো গো,

হের যাহা লক্ষণের মাছে তাহা দেখ
 অবচেষ্ট জাপ্ত পিষ্টাচুরু দেখ
 পুঁজি প্রাণ কৃতি দাকা দেখ দেখ দেখ
 কহ গো, কাহার মালে উহির কেমনে
 কি রে, রাজা তো'রে বলেছে কি দেখ ?
 দেখ !

তোমা' হতে রেহমত জনক আমাৰ :

কিন্ত

না দাব কৈলে আমি ঘাৰ ঝাঁৰ পাখে ॥

କି କ୍ୟ ବାରତୀ, ସବେ ଶୁଦ୍ଧାବେନ ପିତା ?

ବିମାଭାବ ଆଚରଣ କହିବ କେମନେ ?

ରାଜରାଣୀ ମନ୍ଦିରାଣୀ ବଲେଟେ କି ତୋରେ ?

ଆଦିଲିନୀ ବୁଝି ବା ମେ ନୃପତ୍ର ଆଦରେ

କୁବଚନ କେବଳେ ବଲେଛେ ପ୍ରାଣ ଧରେ ?

পু। হাম ! মাতা, জীবনে না ইয়ে আর সাধ।

କାଜ ନାହିଁ ରାଜପୁରେ ଦୁଖନୀନନ୍ଦନ,

ନୟିନ ରମ୍ଭଣୀ ଲ'ଯେ ବନ୍ଦୁଳ ତୃପାଳ ।

তোরে কোলে লঘু যাই যথা পদ চলে।

এই যে তৃপ্তি;

সঙ্গে বুঝি আদরিণী ঠাই ।

পুঁ : সবগে, গো, ব্যথিত অৱস্থা !

କେମେ କହିବ କଥା ନୃପତିର ମନେ ?

ଲଙ୍ଘା ନାହିଁ ବିମାତାର, ଆସିଛେ ଆବାର ;

কোনু লাজে আমি, মা পো, তুলিব বদন ?

(ଭାରୀ ଓ ଲୁନାର ପ୍ରଦେଶ ।)

ছাগসম আচরণ শিখেছ কোথায় ?

ଆମାର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକୁ ନହିଁ କଥନାହିଁ;

ଅଜ ପତି ଜନନୀର ତୋର ।

आरे, आरे नाहि कर सम्बळ विचार !

ভাব, বুঝি, প্লাইয়ে পাবে পরিদ্রাশ।

ପଥିଲେ ସାଗରେ ତୋରେ ସଧିଷ ମେଧାନେ ;
 ହିମାଚଳଗର୍ତ୍ତେ ସଦି ଲହ ରେ, ଆଶ୍ରଯ,
 ଛେଦି' ଗିରି ତୋରେ ଧ'ରେ କରିବ ସଂହାର ।
 ଇ । . ଏ କି କଥା କହ ଯହାରାଜ—
 ଅକୟାଏ ବଜ୍ରାବାତ କେନ ନରନାଥ ?
 . ବା । ଦୂର ହ ରେ ପିଶାଚିନି, ପିଶାଚଜନନି,
 ଅଜପୁତ୍ର ପେଯେଛ ଅଜେର ସହବାସେ,
 ଛାଗେର ଜନମ ନହେ ଆମାର ଶୁରସେ ;
 ଧର୍ମ, ଧର୍ମ କଲିକାଳ ! ଓରେ କୁଳାଙ୍ଗାର,
 ପାପ ଦେହ ତୋର ନାହି ହାଲ ପରମାତ୍ମ ?
 ଜିହ୍ଵା ନାହି ଦହିଲ ଅମଲେ ?
 ବଜ୍ରାବାତ ନା ହଇଲ ଶିରେ ?
 ଗ୍ରାସିତେ ପାମରେ
 ମେଦିନୀ ନା ମେଲିଲ ବଦନ ?
 ଇ । ଧାର୍ମିକପ୍ରବର ଭୂମି ଲୋକମାଫେ ଧ୍ୟାତ,
 ଧର୍ମାବତାର ନାମ ଦେହେ ପ୍ରଜାଗଣେ,
 ନରନାଥ, କର ଶୁବ୍ରିଚାର ;
 କ୍ଷମାନେତ୍ରେ ବାରେକ ହେ, ନେହାର ନନ୍ଦନେ !
 ଅକଳକ ଶଶୀ ସମ ହେବ ପୁତ୍ରମୁଖ,
 କମଳନୟନ ଦୃଷ୍ଟି ବୁଝ ନରରାଯ ! .
 ଅଁ ବି ପ୍ରକୃତି-ଦର୍ଶଣ—
 ଦେଖ, ଦେଖ ହେ ଭୂପାଳ,
 କୁଂସିଂ ପ୍ରକୃତି ହୁଦେ ନା ବସେ କଥନେ ;
 ଶାନ୍ତନୀତି—ବିଚାରପତିର ଏହି ଭାବ—

দোষী বা নির্দোষী আণে বিচার না ক'বে,

বাদী প্রতিবাদী প্রতি পক্ষপাতশূণ্য ;

দোষাবৃপ্ত ঘার প্রতি শুনে তাৰ বাদী ;

একেৱ বচনে অঘে নাহি কৰে দোষী !

শুন, খণ্ডনিধি, ষদি প্রতিবাদী—

তবু তাৰ প্রতি আছে তেন ব্যবহাৰ—

পুত্রপ্রতি কেন কৰ অস্ত আচৰণ ?

কি শুনিব তাৰ ?

কুলাঙ্গীৰ তোৱ এ মন্দন !

কৰ দোষ দীক্ষাৰ, বৰ্কিৰ,

কুলাঙ্গীৰ গিথায় না পাবে পরিত্রাণ,

মিথায় বাড়িবে তোৱ নৱক-যন্ত্ৰণা !

প

এইমাত্ৰ দোষ মম শুন, নৱনাথ,

পছিল সংসাৱ কূপে কৰেছি প্ৰবেশ

সহোপম জননীৰ অঙ্গ পৰিহৰি' ;

মঁচি ভূপ, অহ দোষে দোষী !

কিছি, ষদি ধূম ধূম হয় তনু মম.

শুনেছি যে পাপ কথা বিমাতাৰ মুখে

পিঙ্গা ভূমি—বিদ্যুমান জননী আমাৰ—

লৈপশাচিক বাৰ্তা, ভূপ, বৰ্দিব কেমনে ?

এ' বঞ্চনে এত তোৱ ছল ?

এত ঝিগ্যা ধৰে তোৱ কিশোৱ শৱীৰে ?

অচিৱে নৱকে ফিৱে ধাৰি রে, পিশাচ !

স্পৰ্শে তোৱ পাপ বৃদ্ধি পায়,

ନିଜ କରେ ମେଇ ହେତୁ ନା ସଧି ଶୋଭାରେ ,
 ଥାତକ ଛେଦିବେ ତୋର ଶିଖ
 ପାପତମୁ ଦିବ ତୋର ଶୃଗାଳ ହୁକୁରେ ।
 ପ୍ର । • ନବନାଥ, ମୃତ୍ୟୁ—ବନ୍ଧୁ, ମୃତ୍ୟୁ କେ ବା କେବେ ?
 ମୃତ୍ୟୁ—ବନ୍ଧୁ—
 ମୁଖ ଦେଇ ଦୀଙ୍ଗ ସଂମାର-କାରାଗାରେ
 ଦେବୀ, ମାତ୍ରବୀର ବେଶେ, ଅମନୀ ଆମାର
 ଦେନ ନାହି ଯିଥ୍ୟ । ଉପଦେଶ ;
 ନହି, ନହି, ଯିଥ୍ୟାବାଦୀ ଆମି ।
 ଇ : ଆରେ କୁଳକଳିନୀ,
 ଆରେ, ଆରେ, କାଳତୁର୍ଜଫିନି ।
 ପିନା ଦୋବେ ମଂଦିଲ ବାହ୍ୟ ।
 ତାଲିଲି କମଳକାଳୀ ଏ କିଶୋର ପ୍ରାଣେ
 ଆରେ, ତୋର ନାହି କି ନାରୀର ପ୍ରାଣେ
 ଥାଲ ନା ବେଦନା ?
 ଅପରାହ୍ନ ଦିଲି ଏହି ହୁମେର କୁମାରେ ?
 ଆରେ ଆରେ, ଧରି ତୋର ପାହେ ;
 କି କାଜ ଦେର୍ଷିବୁ ?—
 ପୁତ୍ର ଲମ୍ବେ ଥାଇ ହ୍ରାନାନ୍ତରେ ;
 ଏକଥିଲେ ସାବ,
 କପର୍ଦ୍ଦିକ ମାତ୍ର ନା ସପରିବ ।
 ରାଜୋଧୀ ହଓ ତୁମି ରାଜୋବେ ଲଈସା
 ପୁତ୍ରର ଜୀବନ ଭିକ୍ଷା ମାନି ତୋର ପାହେ ;
 ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଯେ ତୋମାର
 ପୁତ୍ରରେ ସାବ, କଭୁ ଚାରା ନା ହେରିବ ।

ମୁ । ଗଞ୍ଜରୀ ସହିତେ କେମ ଆଖିଲେ କୃପାଳ ।
 ଜାନି ଆସି ସତିନୀ ସାପିନୀଜମ କାଳ ।
 ସାକ୍ୟବାଣ ସହେ ନା ସହେ ନ ।
 ସାଇ, ରାଜା, ପଢ଼ି ପୁତ୍ରେ କର ମଞ୍ଜାବଥ ।

ରୀ । ଆରେ ଆରେ, ପିଶାଚଜନନି,
 ନାହି ଲାଜ, କୁବଚନ କହିଲୁ ବାଣୀରେ ।
 ଶାସ୍ତି ପାବି ପାପଜିହ୍ଵା ବୀ କରିଲେ ଶ୍ଵର ।

ଈ । ନରମାଥ, ଦେହ ଶାସ୍ତି ଯେ ବୀ ଇଚ୍ଛା ହୟ;
 କିନ୍ତୁ, ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ତନସ୍ତ
 କଳକ୍ଷେର ଡାଲି ନାହି ଦେହ ତୋର ଶିରେ;
 ଆରେ ଆରେ, ଚାମୀରନନ୍ଦିନୀ
 ଗର୍ଭେ ମୃତ୍ୟୁ ହୀଲ ନା ରେ ତୋର ।

ରୀ । ଆରେ କେ ଆହିଲୁ ?

ହୀଜନ ରଙ୍ଗକେବ ପ୍ରବେଶ;
 ସମ୍ମୌକର ପାମର ପାମରୀ;
 ରାଜଦଶ ଦିବ ଅତଃପର ।
 କହ ପ୍ରିୟେ, କି ବୀ ତୁ ମଧ୍ୟ—
 ଅନଳେ, ଗରଳେ, କି ବୀ ହଞ୍ଚିପଦତଳେ
 ବଧି ଏହି କୁଳାଙ୍ଗାରେ ?
 ପିଶାଚୀର କି ବୀ ଦଶ କରହ ବିଧାନ ?
 ସେ ଜ୍ଞାଲାୟ ଜଳି ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର,
 କର୍ତ୍ତ୍ଵ ମେ ଅନଳ ନାହି ହଇବେ ନିର୍ବାଧ;
 କିନ୍ତୁ ବାଜକାର୍ଯ୍ୟ
 ସମୁଚ୍ଚିତ ଦଶେର ବିଧାନ;

ଅରମେ, ଗରୁଲେ, କିଷ୍ଟା ହଞ୍ଚିପଦଟଳେ,
 ମୁଢିତ ଦଶ ନାହି ପାଇବେ କୁର୍ମତି
 କାଥ-ଅକ୍ଷ ସେମତି ଏ' କୁନୌତିର୍ଜନ
 ଅକ୍ଷକୁପେ କେଳି' ବଧ ଇହାର ଭୀନନ ;
 କୁଶିକା ଦିଆଛେ ପୁତ୍ରେ ଏହି ହୃଦୟାବିନୀ
 ଅଚକ୍ଷେ ଦେଖୁକୁ ତାର ନିଧନ ପାପିନୀ ;
 କହୁ ଯେନ ମତିର୍ଜନ ନାହି ହୟ ଆମ୍ବା—
 ପାପ ଉପଦେଶ ପୁତ୍ରେ ନାହି ଦେବ ଆମ୍ବା
 ୩। ଉନିଦାହ ଅରୁଚର ରାଜ୍ଵୀର ବଚନ ;
 ଅକ୍ଷକୁପେ ଦେଖ ହଟୀ, ପୁତ୍ରେର ମିଥନ ;
 ୪। ବଧ, ବଧ ଆମ୍ବାର ଜୀବନ ;
 ଚିରଦିନ ମଦୟ ମାମୀରେ ଭୁବି—
 ଅମାକର ହୁକେର ହୁମାରେ ।
 ୫। ହୃଦୟାବିନୀ, ପ୍ରଶ୍ନେ ତୋର ପାପ ରୁଦ୍ଧ ପାପ
 ରୁଦ୍ଧ ଓ ରାଜ୍ଯ ରୁଦ୍ଧ
 ୬। ତ୍ୟଜ ଥେ, ରାଜ୍ଯାବାଦି ଜନନୀ ୧. ୧୧୨
 ଉପଦେଶ ଦିଆଛେ ମହାନେ
 ଭୁବୁ ଏ' କଲେବର ;
 ଶଙ୍ଖଦୟୀ ଶୁଦ୍ଧ ହୁବେ ଶୁନେଛି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭ୍ରାତ
 କେନ ଆଜି ଭୁଲ, ମାତ୍ର, ନିଜ-ଉପଦେଶ
 ଦିକ୍ଷର ଚତୁରେ ତବ ମତି,
 ମାତ୍ରୋ, ଭୁବି ଆମର୍ଶଜନନୀ .
 ଶେଷ ପୁତ୍ର, କି ଶେଷ ତୋମାବ ଥ
 କବ ଆଶୀର୍ବାଦ—

অস্তে বেন কৃপালয় করেন কৃণী ।

ত্যজি' ছাই সংসার ধাইল স্বর্গধামে,

তবে কেন শোক ?

হেরিব সে দয়াময় মঙ্গল-নিষ্ঠামে ।

১ম গ্র । কুমার, চলুন, রাজ-আদেশ অতি কঠিন ; রাজ্ঞী,
দাসের অপরাধ নাই, রাজ-আদেশ অবগত আছেন ।

ই । আরে অস্তুচর,
এক দিন রাজরাণী ছিল অভাগিনী,
আজি কাঙালিনী !

এক মাত্র বৃত্তন আমার—
অক্ষয়ে বধকর নোপে :
ভিক্ষা মাগি তনয়ের প্রাণ,
কর দান, হও কৃপাবান ।

পুঁ । কেন শাতা, অধর্ম ধিপাও অস্তুচরে ?
বলেছ ত এ' সংসার পরীক্ষার ঘূল !

ত্যজ শাতা, পুত্রের ময়তা,
পরীক্ষায় না হ'ও কাতর ;
সর্বব্যাপী যিদ্যমান আছেন ঈশ্বর,
দেখেন বেদনা তব ;
দেখা হবে পুনঃ সেই আনন্দের ধামে,
শাতা পুত্র তথা কেহ না করিবে ভেদ ;
এন শাতা, চল অস্তুচর,—
রাজ-আজ্ঞা কোথাৱ যাইতে ?

সকণের প্রস্থান ।

চতুর্থ গভীর।

• অরণ্য মধ্যে কৃপের পাখ।

লুনা ও লুনার পিতা।

শু-বা। আরে বাঃ! বাঃ! বেটী, তোর চামারের বুদ্ধি
আছে; বাঃ! বিষ দিতে হ'ল না; রাজা কি বলেন—ঢুক
ফেলা দেখতে পাইবে না? রাজাৰ ও শোক লাগবে, মৃত্যু
মৰবে, ঘৃণবে; রাণীটাকে ফেলতে বললি নি কেন? আপন
যেত। তোৱ চামারের রাগ আছে,—সতীন কেমন ঢুক
চাপড়ে কাদে দেখবি; এমন নইলে চামারের বেটীৰ চামার
নি! বাঃ, বাঃ, বাঃ! তুই রাজাকে কি বললি? দেখ, দুসীৰ
সময় পঙ্গিতি কথা ক'ননে তোৱ সেই চামার কথা ক'!

লু। বলুম, রাণী খুব সুরতানী, চাকুৰ ভুলিয়ে ছেলে
নিয়ে পালিয়ে যাবে; আমি দাঢ়িয়ে থেকে কৃষি কেল
দেখব।

শু-বা। রাজা আস্তে পাল্লে না? পার্কে কেমন? ও নি
হুঁথে মৰবে, মৰবে মৰবে। দেখ, দেখ, ঈ আসছে তোৱ
সতীন, সতীন ছেলে।

লু। বাপ, তুই সবে যা; তোৱ কাপড় বড় খারাপ,

শু-বা। আমি যাচ্ছি! বাঃ—তুই খুব চামারণী। গোকু
বিষ খেয়ে যেমন হয়, ঈ দেখ, তোৱ সতীন অগ্নি হ'য়েছে;
দেখ, আমাৰ খলা শোম্ব ধানিক তোৱ সতীনেৰ বুক চাপড়ান
দেখ, তাৱ পৰ ওকে বি কৃষ্ণ ফেলে দে; আপদ চুকে যাক!

ଶୁ । ନୀ ବାପ, ଓ ସୁକୁ ଚାପଟେ କାହିଁବେ ଆମି ଦେଖିବ ; ନୀ ଥେବେ ମରିତେ ଚାଯ, ଜୋର କରେ ଥାଇଯେ ଝାଇୟେ ରାଖିବ ; ଓ ସୁକୁ ଚାପଡ଼ାନ ଦେବେ ଆମାର କଲିଙ୍ଗ ଠାଣ୍ଡା ହବେ ।

ଶୁ-ବୀ । ଆବେ, ନୀ ଓକେ ବି ଫେଲେ ଦେ, ଆପଣ୍ଡ ଚୁକେ ଯାକ ।

ଶୁ । ନୀ, ତୁହି ସା ।

ଶୁ-ବୀ । ଶୁବ୍ରି ନି ବାଡ଼ୁ ଥାକି ! ପାଛେ ପଞ୍ଚାବି ।

ଶୁ । ପଞ୍ଚାବ, ପଞ୍ଚାବ ; ସା ।

ଶୁ-ବୀ । ସେଠା ଚାମାର ଆଛେ କି ନା ।

ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଇଚ୍ଛା, ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଓ ରଙ୍ଗକଳାନେର ପ୍ରବେଶ ।

ଶୁ । କେମନ ଲାବିନି, କେମନ, ହେମନ ବେ ବର୍ମିର ଆଶମାର ଆଚରଣ ମନେ ପଡ଼େ ବି ?

ଇ । ପୂର୍ବ ଭିକ୍ଷା ଯାଗି ତୋର ପାଇ' ;

ଚଲେ ଯାଇ, ଥାକ ରେ କଲ୍ୟାଣେ,

ତଃପିନୀର ଆଶୀର୍ବାଦ ଶୁନ ଶୁଲୋଚନେ,—

ଶୁକ୍ରଯାବ ଶୀଘ୍ର ପାବେ ଶୋଲେ

ପତି ପୂର୍ବ ଲାଗେ ଶୁଦ୍ଧ ଏଥିବେ ଯୁଲାରୀ !

ଶୁ । ସତିନୀର ଅନ୍ତାଧିବାଦି — ଅଯତେର ଧାର !

ମାତା ତୋର ଗୋଟେ ପାଇ' ଦେଖ ତୁରାଚାର,

ଆପଣି ହାରାବି ଏହି ଅକ୍ଷ କୁଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ

ଠାକୁରାଣୀମନେ ବାଦ ଆବେ ରେ ଅଜ୍ଞାନ ?

ଶୁ । ଦୈର୍ଘ୍ୟ ସବ ଜନନି ଆମାର,

ନହେ ମୋର ଅଧେର୍ଯ୍ୟ ହଇବେ ପ୍ରାଣ ;

ମୁହୂର୍ତ୍ତାକାଳେ ସତାନେର କର ଗୋ କଲ୍ୟାଣ,

উভেজনা কৰ মা নন্দনে, —

যেন,

চৱসময়ে নাহি নত হথ মন ;

যেন,

ঙীৰ্থৰ মঙ্গলময় রহে মা মুখে !

মাতা,

বিদায় আগি গো পদে জ্বেল মহন,

ৰাজাদেশ, অসুচৰ, কৱ রে পালন :

ই। ওৱে আগে বধ আমাৰ ছৌড়া

পু কোথাৰ দঙ্গলময়, হও হে উদয়,

চৱসময়ে যেন মা স্পৰ্শ সংশৰ !

ৱক্ষণগন কৰ্ত্তৃক পূৰ্ণকে দুপে নিঙ্কপ !

ই। যাই পুত্ৰ, যাই তোৱ সাথে !

প সাধান অসুচৰ ;

ৰাজাৰ আদেশ নাহি রাগীৱে বধিতে

ই। হা পুন ! হা নয়নেৰ নিধি !

হে শক্ত, কি হ'ল আমাৰ ?

দৃষ্টি :

পু। ল'ধে চল ৰাজপুৰে !

হবে উআদিনী, রবে উআদ-আগৱে !

তৃতীয় অঙ্ক ।

প্রথম গভীর ।

অরণ্যমধ্যে কূপপাথ' ।

গোকুলনাথ, মেৰানাস, শিয়াগন ।

কেৱাৰা—কাওৰ পি ।

জয় প্ৰহেৰ পৱন ভিধাৰি ।

বঞ্চেৰু শুকু, ঘোগ-আচাৰি ।

তঙ্কচল আলঘ, বসন দিশ'চয়,

ভৌত নিৰাশৱ ভবভয়হাৰি ॥

হৰ কঙুলাকু, বৰদাৰ, ভৱকুৰ,

অদৰমানহৰ, শিব, শুভকাৰি

সে : শুকুদেৱ !

কোথা সাধুৰম—কত দিনে হৰে মৰ সফল জনম ।

পাপ তাপ ভঞ্চ হনে সাধুৰ মেৰাষ্ট্ৰ,

ঘুচে ধাৰে এ' তৰ-যষ্টৰী,

ପୂର୍ଣ୍ଣ ହବେ ମନେର ବାସନା,
ଦିନକାର୍ଥ ହଇଲେ ଲାଭ ତବ କୃପାବଳେ ।
ଗୋ !
ମାତୃଭକ୍ତ-ଦରଶନ ପାଇବେ ଏହି ସ୍ଥାନେ ;
•
ଜନମେ ସାହାର,
ଧ୍ୱାନାତୋ ଦୋଗନର୍ଥ କରିତେ ଅଟାର
ଶିଳ-ଅଂଶେ ମହା ଶୈବ କୋତ୍ତିଷ୍ଠ ରମ୍ପ !
କୃପ ହାତେ ତୋଳ ବାରି ପିପାମିତ ଆମି
ସେବାଦାସେର ଜଳ ଆନିତେ ପଦମ୍ :

୧୨୬ ଶି ।
ହେବ ଜନ କେବା ?
୧୨୭ ଶି ।
'ଶ୍ରୀକୃତ ଆଶ୍ରମ୍ୟ ମୌଳା କହିବ କେମନେ ?
ମେ !
ଏକି !
ଆଚେ କି ହିସ୍ତକ ଉତ୍ତ କୃପେର ଭିତର ?
ନା—ରଙ୍ଗ ଯେବ କରେଛେ ଧାରଣ.
ଛାଡ଼, ଛାଡ଼, ଦୈମ କେବା କୃପେର ଭିତର ?
ସେ ହୁ, ମେ. ହୁ, ହିତ ସଦି ଚାଓ—
ତ୍ୟଜ ବଞ୍ଚ, ବାରି ଲାଇ ଆମି,
ପିପାମିତ ଶ୍ରୀକୃଦେବ ;
ପ୍ରେତ, ଭୂତ, ବ୍ରଜ-ଦୈତ୍ୟ, ବେତାଳ, ବୈରବ,
ଟୁଟିଲେ ଗୌରବ ସଦି ବୋଷେଣ ଶ୍ରୀଗୁର ।
ରମ୍ପ ରମ୍ପ ହିତେ । ଆମି ଅଭିଜ୍ଞନ,
ଭାଗ୍ୟଦୋଷେ କୃପେ ନିମଗନ ;
ଦୟାମୟ, ଏ ବିପଦେ କରହ ଉକ୍ତାର,
ଦ୍ଵିତୀୟର ପ୍ରତିନିଧି ତୁମି ଧରଣୀତେ
ରଙ୍ଗିତେ ଏ ଅଧିମେର ପ୍ରାପ ।

ଗୋ : କି ଓ ସେବାଦାସ ?
 ମେ : କୃପ ମଧ୍ୟେ ରଜ୍ଜୁ କେବା କରେଛେ ଧାରଣ ;
 କହେ, ଆମି ଅଭାଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ କୃପେ !
 ଗୋ : ଶୀଘ୍ର ତାରେ କରଇ ଉନ୍ନାବ ।
 ସକଳେର କୃପେର ନିକଟ ଗମନ ।
 ମେ : କେ ବା କୃପମଧ୍ୟ ?
 ରଜ୍ଜୁ ଲୋଯେ ଦୀଥ କଟିଦେଶ,
 ଓଠାଇ ଶୋଭାଯ । (କୃପ ହଇତେ ଉତ୍ୱୋଳନ) ।
 ଗୋ : ମୁର୍ଛିଆୟକ କର ଶୁଭ୍ରାତା ଇହାର ;
 ପରିଷ୍କାରେ ଜୀବନ ହୟ ନୃପତିନନ୍ଦନ ;
 ହିମ ଅଞ୍ଚ, ଅତି ଦୀରେ ବହିଛେ ଧମନୀ,
 ଉଦ୍‌ଘର୍ଷ କର କଲେବ । ଅନନ୍ତ-ଉତ୍ତାପେ ;
 ଅନାର ପାଇବେ ଏକ ସାଧୁର ଆଶ୍ରମ,
 ସତରେ ଦୁର୍ମୁଖୁଲୟେ ଦାଖ ସେ ଆଗାରେ ;
 ଅନନ୍ତ-ସୋବ୍ଧ ଉଦ୍‌ଘର୍ଷ ହ'ଲେ କଲେବର
 ଏ ଭବ୍ସକଣିକା ଦିନ କରିତେ ଧାରଣ,
 ପୂର୍ବମତ ହବେ ବଳ ଶୁଷ୍ଟିର ଭ୍ରମେ ;
 ଅପରାହ୍ନେ ଆମି ଯାବ ତଥା ।
 ସେବାଦାସ,
 ବଟରୁକ୍ଷମୁଲେ ; ଈ ଉତ୍ତିତେର ମୂଳ,
 କରଇ ସଞ୍ଚର, ଉହା ଅତୀବ ଦୁଷ୍ଟ ;
 ଯାବ ଥମୋଜନେ,
 ଦେଖୋ ହବେ ସାଧୁର ଆଶ୍ରମେ ।
 ସେବାଦାସ ବ୍ୟତୀତ ଶକଳେର ଅହାନ ।

ମେ । ଏଥିନ ତ ଉଠିଦୁ କଥନଗୁ ଦେଖି ନି ! ଏବ ମୁଲେ
କି ପ୍ରୋଜନ ମିଳି ହୁଯ ; ନା, ଆମାର ଆବ କୌତୁଳେ
ପ୍ରୋଜନ ନାହି ; ଏକବାର ବିଷ ଭିଜା କ'ରେ ଆମି କମ୍ପରବ୍ସ
ହ'ବେ ଚାନ୍ଦାରକେ ବିଷ ଅନ୍ତତ କ'ରେ ଦିମେଛି ; ନା ଜାନି, ତାବ
ହାରା କତ ଗୋଟିଏ ହାଜେ ! ଆମି ମେ ପାପେର ଅବିକାରି ।
ଶୁଭର କୃପା ବ୍ୟତୀତ ନା ଜାନି, ଆମାର ଦଶା କି ହ'ତ ।

ଦାମୋଦରର ପ୍ରେଷ ।

ଦୀ । ବନ୍ଦ ବାବା—ପେଜପୟଜାର ଦୁଇ, ଟାକା କଟାର ତ
ଜୟାଦାର ଖାଲା ଆକେକ ବନ୍ଦ୍ରା ନିଲେ ତାର ଆକେକ ପାଡ଼େଜୌ ।
ବାକୀ କଟା ଥାକୁଲେ ତ ବଚର ଦୁଇ ଚଲତ, ତାଓ ତ ଚୋରେ
ପେଟ ଭରାଲେମ୍ ଏବେଶେ ତ ଭିଜା ପାବ ନା—ଏଥିନ ଉପାୟ ? ଏଥିନ
ପାଡ଼େଜୌ କି ରାମସିଂହୀ ହେଉବା ସାକ୍ଷ, ଉଦ୍ଦର ଚାଲାନ ତ ଚାଇ,—ବନ୍ଦ
ବାବା ହଦ ନାକାଲ, ହାଡ଼ୀର ହାଲ ; ବେଟୀରା ଜଟା ମୁଡ଼ିଯେ ଦୀଦରନାଚ
ନାଚାଲେ, ବେଟୀଦେର ଶୋଧ ଦିଇ କି କ'ରେ ; ଖୁନ କରିଲେ ତ
ଫୁରିଯେ ଗେଲ ! ଆବ ବେଟୀକେ ଦେଖିଲେ ଜଡ଼ମଡ ହ'ବେ ଯାଇ, ହାତ ତ
ଉଠିବେ ନା ।

ମେ । ଏ କେଉ ଦାମୋଦର ନା କି ?

ଦୀ । (ସ୍ଵଗତଃ) ଏଠ ରେ ମେବା ଶାଜା ।

ମେ । ଦାମୋଦର, ତୋମାର ଏମନ ଦଶା କେନ ?

ଦୀ । କେ ତୁମି, କାକେ କି ବଲ୍ଛ ?—ଆମି ରାମସିଂହୀ ।

ମେ । ତୁମି ଗାଲାଲ ହେଁଛ ନା କି ? ଗଲା ଚେପେ କଥା
କଜ୍ଜ କେନ ? ଆମି ଚିନ୍ତେ ଘୋରେଛି ।

ଦୀ । ଚିନେତ, ବେଶ କରେଛ ; ହୟ, ଆମି ସରେ ପଡ଼ି—ନୟ, ତୁମି
ସରେ ପଡ଼ ।

ମେ । ଏକି, ତୁମି ଜଟୀ ମୁଡ଼ାଲେ କେନ ?

ଦା । ତୋର ବାବାର କି—ଆମି ସଦି ହେଡ଼ାଚୁଲ ଗୁଣ ନା ବହି ? ଜଟୀ ମୁଡ଼ାଲେ କେନ, ପାଇଁଟା କେମନ ?

ମେ । ଦାମୋଦର, ତାହି, କି ହେବେ, ଆମାଯ ବଳ ; ଆମାଯ ନା ବଳ, ସଦି, କୋନ ଦୁର୍ବଳ କରେ ଥାକ—ଶୁରୁଦେବର ଚରଣେ ଶୁରୁଣାଗତ ତଥା ତିନି କରନ୍ତିମୟ, ତୋମାଯ କୃପା କରିବେନ । ଦେଖ, ଆମି ଓ କେନ ଦୁଃଖରିତାକେ ଦେଖେ ମୁକ୍ତ ହେବେ ଜଟୀ ମୁଦ୍ଦୟେ ଛିମୁମ—ଅବେଳ କଣ ଦୁର୍ବଳ କରେଛି ; କିନ୍ତୁ କୃପାମ୍ବ ଆମାଯ ମାଜନା କରେଛେନ ।

ଦା । ତୁମି କି ସୁନ୍ଦର ପାଇଁଯ ପଡ଼େଇଲେ ନା କି ?

ମେ । ପୃଥିବୀରେ ସୁନ୍ଦରାଇ ପ୍ରଧାନ ମାଯ ।

ଦା । ତୋମାଯ ମିଳିଲ ମାରିଯେ ଛିଲ ?

ମେ । ମେ ଅଶେଷ ଚାଞ୍ଚନା, ମେ କଥା କେନ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଛ ।

ଦା । ତମେ, ଆମାର ମତନ ଦ୍ୱାରା ନାଚ ଟାଇ ମବ ତୋମାର ହେବେ ଥିଲେଛେ ?

ମେ । ତୋମା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ।

ଦା । ତୋମାଯ କି ଭଲୁ କ ମାଜିଯେଛିଲ ନା କି ?

ମେ । ମେ କଥା ଆବ କେନ ? ହର୍ଷତିର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ତ ଟେକେ ଥିଲେଛ ; ଏଥିନ ଚଳ ଅଭ୍ୟର ଶୁରୁଣାଗତ ହୁଏ, ତୋମାର ଉପାଦ ହେବେ ।

ଦା । ପଲି ମେବାଦାମ, ତୁମି ନା ଶୁରୁର କାହେ କଣେ ଶୁଣେ ଅଧିକ ବିବେଚିଲେ ?

ମେ । ହର୍ଷତ ବଶତ ଶିଥେଚିଲୁମ ।

ଦା । ଦେଖ ତାହି, ତୋମାର ପାଯେ ପଡ଼ି, ଆମାଯ ସଦି ଏକଟା ଅଧିକ ବିବେଚି ଥାଏ । ଆମ ବେଶ ଚାହ ନି, ଫୁଲ ମାଗୀ-ବଶକରା

ଅସ୍ତ୍ରୀ ଆମୀର ଶିଖିଯେ ଦାଓ ; ବେଟୀକେ ଏକବାର କୁକୁରେର ଘତନ ପେଛନେ ପେଛନେ ସୋରାଇ ।

ମେ । ଛିଃ—ତୋମାର ଏଥିଲେ ଦୁର୍ବଳି—ଏତ ଲାକ୍ଷନ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ହୁଏନି ?

ଦୀ । ମେବାଦାମ, ତୁମି ଆମାର ବାବୀ ଏହି ଉପକାରଟୀ କାହାଇ ; ଆଜିନ୍କାଳ ତୋମାର ଚେଲା ହ'ରେ ଆମି ଧାର୍ଵବ୍ ଦେଖ ବଡ଼ଦାଗା ଦିଯେଇଛେ—ବଡ଼ ଦାଗା ଦିଯେଇଛେ : ନା ଶିଥାଇ ଏକଟି ମିଳି କିନ୍ତୁ ର ପ'ଡେ ଆମାର ଆଖାର ଲାଗିଯେ ଦାଓ ।

ମେ । ଯାଓ, ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ପାପ ବୁନ୍ଦି ହୁଏ ।

ଦୀ । ଓଃ—ବ୍ୟାଟାର ବଡ଼ତଳା ସେମ ବାଲାଧାମୀ—ଭକ୍ତମ ହୁଏ କଣ୍ଠ ; ଅଥବା ମହାମୀଧିର ଆଖି ଘୋଲଦତ୍ତର କ'ରେଛି—ଲେ କାହିଁ ଏ କାହେ ବୁଝକି ନା ।

ମେ । ପାପ ମନ୍ଦ ଉଚିତ ନାହିଁ, ତବେ ଆମିହି ଯାଇ :

ଦୀ । ସାଓ କେନ—ଧୈର ଦେଇ ଟାକା, ତୋମାର ଜାକିକ ଏହି ଦିବ—ତୋମାର ପାଯେ ପଡ଼ି, ମେବାଦାମ, ଆମୀର ପୁଲୋପାତ୍ର ପୁଲୋପଡ଼ା ଏକଟା ଦିଯେ ଯାଓ ।

ମେ । ଏର ଦେଖିଛି ମର୍ମନାଥ ଉପଚିହ୍ନି—କୋନି ହୁକାନେ ଏବେ ଶୁକ୍ରଦେବେର କାହେ ଲ'ରେ ଗେଲେ ଏର ଉପାଯ ହୁଏ ।

ଦୀ । ଭାବନ କି, ମନ୍ଟା ଏକଟି ନରମେଛେ ? ମନେ କହି ଆମି କାହିଁ ଦିବ, ଆମି ମେ ମାରୁଷ ନାହିଁ ।

ମେ । ଦେଖ, ତୁମି ଶୁକ୍ରଦେବେର କାହେ ଚନ—ଅମୁଖ ଚାତ୍ର, ଦା ଚାତ୍ର ମନେ କରିଲେ ତିନି ଦିତେ ପାରିବେନ ।

ଦୀ । ଶୁକ୍ରଦେବେର କି ବାବନ୍ତା ହବେ ଜାନ, ମଞ୍ଚାହ ଏକ ରତ୍ନ ଜଳ ଆବ ତୁଳମୀ ପତ୍ର ଭକ୍ଷଣ ; ତାଙ୍କେ ସଦି ଟିକେ ଯାଇ

ତବେ ତିନି ମୁଁ ଦେଖଦେନ; ତୁ ସହି ଆମାର ଗୁରୁ ତୁ ମି ଯା ହୁଏ
ଏକଟା କର ।

ମେ । ଆମିକି କରୁବ—ଆମି ତ ଅଧୁଧ ଜ୍ଞାନି ନି ।

ଦା । ଦିବେ ନା ?

ମେ । ଜ୍ଞାନି ନି ବ'ଲୁଛି ଯେ ।

ଦା । ତବେ ଯାଓ ଆମି ଯା ଜ୍ଞାନି କରୁବ ।

ମେ । କି କରିବେ ?

ଦା । କି କରୁବ ଜାନଲେ ଆର ତୋମାର ମତନ ପାଥଶ୍ଳେର
ପାଇଁ ଧରି ? ଭାଲ କର୍ବା—ଏଇ ଏକ ଶୋଧ ଆଛେ—ବାବାର ବାବା
ଆଛେଇ ; ବୈଟୀର ବାବା ଏକଦିନ ନା ଏକ ଦିନ ଜୁଟ୍ଟିବେ, ଆଜ ନା
ହୁଯ କାଳ ହୁଯ, ଏକ ଦିନ କେଉଁ ନା କେଉଁ ପିରିତେର ଶୋକ ହବେଇ—
ବେଳେ ବୈଟୀର ସାମନେ ମେହି ବାଟାକେ ଝଲ କରିବ ! ଯା ଶାଳା
ତୋର ଅମୁଖ ଡିପେର ଭିତରେ ଥାଙ୍ଗେ ଯା—ଆମି ପେଯେଛି, ପେହେଛି,
ପେରେଛି ।

ଅନ୍ତାନ !

ମେ । ଉଃ ପାପେର କି ଶୌଭଗ୍ୟ ନିମ୍ନ ଗର୍ଭ—ଗୁରୁଦେବ, ତୁ ସହି
ବୁଝ, କର୍ତ୍ତ୍ତୀ ।

ଅନ୍ତାନ !

ଦ୍ଵିତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଜୈନକ ସାଧୁର ଆଶ୍ରମ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୋରଙ୍ଗନାୟ ।

ପ୍ରାଣଦାତୀ, ଭୟତ୍ତାତୀ ପିତା ତୁମି ମମ,
 କୃପାଯ ନେହାବି ପୁନଃ ଶ୍ରାମଳା ମେଲିଲୀ
 ଶୁଣି ଧୀର ସମୀରଣ-ଘରନି ;
 ଶୁଣି ପୁନଃ ବିହଞ୍ଜେର ଆଶନ ନିନ୍ଦା ;
 ହେବ, ଦେବ, ଉତ୍ସ୍ରଣ ତଥ—
 ଚନ୍ଦ୍ରମାତାରକାମାଲାଭ୍ୟତ ପଥନ,
 ପିତୃମହେଶ ଜ୍ଞାନବି ବକ୍ଷିତ ଅଧ୍ୟ—
 ପୂର୍ବ ଦିଗେ ପଦତଳେ ଦୀର୍ଘ ଦ୍ୟାମୟ !

ଶବ୍ଦ ବ୍ୟମ । ଚଲ ପୁନଃ ରାଜାର ଯମନ
 ଜୀବି ଦିବରମ, ଧାରା କରିବ; ଶବ୍ଦ
 ଦ୍ୱାରି ବଧିବେ ଦେଇ ପାପିଷ୍ଠାର ପ୍ରାଣ ।
 ପୁନଃ ମେହେ ସିଂହାସମେ ବସାବେ ଶୋଭା—
 ଜନନୀ ତୋମାର ପୁନଃ ହବେ ରାଜରାଜୀ;
 ଆମାର ଆଜ୍ଞାର ତୋରେ ଆଦିରେ ରାଖିବେ,
 ନାହିଁ ଭୟ ମମ ବାକ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଥୀ ନହିଲେ ।

ଶୁନେତି କାହିନୀ, ଦେବ, ଜନନୀର କୁଳେ
 ସମ୍ମାଗୀର ବସେ ଏମ ଜନମ ଦର୍ଶାଯ,
 ଦରପୁର ସମ୍ମାଗୀର—ସମ୍ମାଗୀତନ୍ୟ,
 ପାଇସାହି ପରମ ସମ୍ମାଗୀ ଦ୍ୟାମୟ ?
 ଚରଣରାଜୀବରାଜେ ଲାଗେଛି ଆଶ୍ରମ ;
 କମଳନୟନ, ହଽ କିନ୍ତୁ ରେ ମନ୍ଦର ।

ଶବ୍ଦ ବ୍ୟମ । ପିତୃଧାର୍ଜ୍ୟ ସଦି ତବ ହୁଏ,

୩

କ୍ରମ ।

୫

ଶବ୍ଦ ।

ଜାନିଧାନେ ଆହେ ରାଜ୍ୟ ନୃପତିରୀଖିଲ—
ଯଥା ଅଞ୍ଜାଗଣ ମମ ମାନିବେ ବଚମ,
ସତନେ ବସାବେ ତୋରେ ସିଂହାସନୋପରେ,
ଦିବ ତୋର ଜନନୀରେ ଆନି—
ଆତା ପୁତ୍ରେ ଶୁଖେ ସାମ କର ଚିନ୍ଦିନ !

ମୁଁ ! ଶମ ଦାସେ, ଦେବ,
ତୁରସ୍ତ ସଂମାର—ତଥା ନା ପଶିବ ଆବ
ତବ ପଦ ମାତ୍ର ଏ ଜୀବନେ ;
ସଦି, ଅଭ୍ୟ, ଆଶ୍ରିତ ଏ ଯୁତେ
ନାହିଁ ଲକ୍ଷ ମାଥେ,
ପଶିଯା ବିହନେ ମୁଦିତ ନୟନେ
ମଧ୍ୟ ବସ ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସନ୍ଧ୍ୟାନେ,
ଅନାହାରେ ଦିବ ଛାର ଓଦ ଦିସର୍ଜନ :

ଶେଷ ! ଶମ ବ୍ୟମ !
କଠିନ ଏ ମନ୍ୟାସ-ଆଶ୍ରମ ।
ତୁମି ଆଭାଦନ ସତନେ ଲାଲିତ,
ଏ କଠିନ ବ୍ରତ କେମନେ ପାଲିବେ ଦଳ ?
ଆଜୀବନ କୀର୍ତ୍ତିର ଦର ନବନୀ ତୋଜନ,
ଦାକଣ ଆସନ, କହୁ ଅର୍ଦ୍ଧିମନ,
ଅନଶନେ ଯବେ କହୁ,
ସମ୍ପାଦ କାଟିବେ କହୁ ବାରିବିନ୍ଦୁପାନେ ।
ଶୀତ, ଶ୍ରୀଯୁ, ଭୌମି ତାଢନ,
ଅଞ୍ଜାବାତ, ବୋରତର ବାରି ବରିଷଣ
ଶକ୍ତମ୍ୟ ମହିତେ ହଇବେ ।

ବିହୀନମସ୍ତଳ, ଶୟା—ଧରାଓଳ,—
 ସମନ—ବଞ୍ଚଳ,
 ଆଚ୍ଛାଦନ—ବିଭୂତି କେବଳ,—
 କାଙ୍କନ ଶରୀରେ, ବନ୍ଦସ, ସହିଲେ କେମନେ ?
 ଯୋଗାତ୍ୟାମ ବିଜନ କାନନେ,
 ଭୌମଗ ଗର୍ଜିମେ
 ଫିରେ ସଥା ଦୁରସ୍ତ ଶାପର,
 କୋଟି କୋଟି ମଶକଦଂଶନ—
 ମନୋହିର ରବେ କିମୋମାର ?
 ତାଇ ସଲି—ଏହି ପଢା କର ପରିହର
 ମୟ ବରେ ହବେ ତୋର ଝୁଖେର ମଂସାର,
 ନରମାରେ ନରଶ୍ରୋଷ୍ଟ ହଇବେ ଶୁଦ୍ଧିର ।
 ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା, ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟ; ଶିବ ଅର୍ଦ୍ଧ ତୋରେ
 ଆଗନ୍ତେ ହରିବେ ଦିନ ଦାରାପୁରମନେ
 ଶୁ । ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, ମାନ, ଧନ, ରାଜୋର ଶାମନ
 ନାହି ଆକିନ୍ଧନ ;
 ନାହି, ନାହି ଦାରାପୁରମାଧ ।
 ତୁମି ପିତା, ତୁମି ଭାତୀ, ବିଧାତୀ ଅମାର ।
 ତୁ ମେବା ତିର ଅଗ୍ର ନାହିକ କାମନ;
 ଜୀବନମର୍ବଦ୍ଧ ତବ ଶ୍ରୀପଦ-ଅମୁଜ !
 ଏକ ଦିନ ପଞ୍ଚିଆ ମଂସାରେ—
 ବୁଦ୍ଧିଯାଛି ଅଣ୍ଠରେ ଅନ୍ତରେ,
 ଶୁଖ, ଦୃଢ଼ମନ-ହେଁ
 ଶୁଖେ ଦୁଃଖେ ମୟ ଟିଲେ ମନ,

ଭାସ୍ତ ନର ହୟ ବିଶ୍ୱାରଣ ;
ମନ୍ଦିଳ-ଆଲସ ମେହି ବିଭୂ ମନାତର,
ଜେନେହି—ବୁଝେହି ଦେବ ; କରିବାହି ସାର
ଜଗତେ ଆରାଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଚରଣ ତୋହାର । .

ଶ୍ରୀ । ତାପିତ ଜନନୀ ତୋର ଶକ୍ତର ଅଗୋରେ,
ଭାବ ମନେ ରବେ କି ଦଶାର—
ତୋମାହାରା ପାଗଲିନୌପାରା,
ଅଭାଗିନୀ ନା ଜାନି କେମନେ ହରେ କାଳ !

ଶୁ । କୃପାପରବଶ ହୁଏ ଯେହି ଯୋଗୀବର
ପୁତ୍ରର ଦିଲେନ ମାତାଯ,
ପ୍ରଭୁ, କ୍ଷମା କର—ଅଜ୍ଞାନ ତନଟ,
ଜୀବନ ହୟ ତୁମ୍ଭି, ଦେବ, ମେହି ମହାଜନ
ନହେ, କେନ ପ୍ରାଣ ମନ ବାର ବାର ବଲେ
“ଚରଣକମଳେ ନେ ବେ ଆଶ୍ୱର, ‘ଅଧିମ’” ;—
ତବ ବାକ୍ୟେ ସଦି ତୋର ମତି ନାହିଁ ଟଲେ,
‘ଦୈଖର ମନ୍ଦିଳମଧ୍ୟ’—ନା ହୟ ମଂଶୟ,
ଯାବେ ଦିନ ଜନନୀର ପରମ ସନ୍ଦେଶେ
ଶାନ୍ତିର ଆଶ୍ୱର ହଲେ ହୃଦୟ ତୋହାର ;
କିନ୍ତୁ, ସଦି ଟଲେ ଘନ, ଜମ୍ଭାୟ ମଂଶୟ
କୋନୁ କାଜେ ଆସିବେ ଏ ଅଧିମ ତନର ?
ବରକୁ ଛଥେର ଭାବ ଦୂଳି ତୁମ୍ଭି ହବେ.

ଶ୍ରୀ । ଶୁଦ୍ଧଦାକ୍ୟ ମାର ଯାର ଶାନ୍ତି ମେହି ଲବେ ।
ବିହନେ ସାଧନ, ବନ୍ଦସ, ତୁମ୍ଭି ଯୋଗୀବର,
ଯୋଗୀଷ୍ଵର ଶକ୍ତରେତ୍ର କୃପା ତୋର’ପରେ ;

ସତ ଅରୁଣ୍ଠାନ, ଷୋଗ, ଯାଗ ଧ୍ୟାନ,
ନିଶ୍ଚୟ ଆଞ୍ଜିକୀ ବୁଦ୍ଧି ଲାଭେର କାରଣ ;
ମେ ନିଶ୍ଚିତ୍ ଜୟେଷ୍ଠ ତୋମାର
ବାକ୍ୟେ ତବ ହୟ ଭ୍ରମ ଦୂର ;
ଶିକ୍ଷା, ଦୌକା ଅତିକ୍ରମ କରେଛ ମହଞ୍ଜେ ।
ଶିଵପଦମୁଜେ ଚିତ ସହକ ତୋମାର,
କର ନିର୍ଜନେ ଆଶ୍ରମ
ହର କାଳ ହର-ଆରାଧନେ ।

ପୁ : ଗୁରୁଦେବ ।
ତୁ ମି ଦିଗନ୍ତର ଶଶାସ୍ତ୍ରଶୈଖର
ବ୍ରଦ୍ଧା ବିଦ୍ୟୁ, ତୁ ମି ମନାତନ,
ତୁ ମି ଜଳ, ମୂଳ, ଅନିଶ୍ଚ ଅନଳ,
ତୁ ମି ଆଦି ଆନାଦି ପୁରୁଷ ;
ବାହୁ ମାତ୍ର ତବ ଶ୍ରୀଚରଣ ।
ତବ ସେବା କରି ଆକିଞ୍ଚନ,
ସଂକିଳିତ ଜନମାବଦି ଜୟକମେଳା—
ନିତ୍ୟ ଢାଳି' ପୁନ୍ଦାଜଳି ତବ ଶ୍ରୀଚରଣେ
ମେ ବାସନା କରିବ ପୁରୁଷ ;
ବିଡୁଷନା କରୋ ନା ହେ, ତନୟେ ତୋମାର
ଅଧିକାର ଦେହ, ପ୍ରଭୁ, ଗୁରୁ ମେବାର ।

ଗୋ । ଶୁଣ, ବ୍ୟସ, ଆହେ ମମ ପଣ
ମେବା ଯାର କରିବ ଶ୍ରଦ୍ଧନ—
ଭାଲ ମନ୍ଦ ସବେ ଯା ବଲିବ,
ତେଥିନି ମେ କରିବେ ପାଲନ :

କହି ସଦି କରିବାରେ କୁଂସିଃ ଆଚାର,
ମା କରି' ବିଚାର
ତଥମି ସେ କରିବେ ଶ୍ରୀକାର;
ଏ ନିସମେ ସଦି, ବସ, ଉଠେ ତୋର ମନ
ମେବାଯ ନିମ୍ନ ରହ ଆମାର ମନ ।

ପ୍ରେସର : ବଳ ଦିଶ, ଶୁରୁଦେବ, ଧରି ଶ୍ରୀଚରଣ,

ପାରି ସେବ ତଥ ଆଜ୍ଞା କରିଲେ ପାଲନ ।
ନିଜ ବଲେ ଦଲହୀନ, ଦୀନ ନନ୍ଦମ
କେବଳ ଭରମା ହୁନି ପତିତପାବନ ।

ଗୋଟିଏ : ମନ୍ତ୍ର ଧର—ଧର ବାହ୍ୟର,

ଭଦ୍ର-ଆଜ୍ଞା ଦିଲ କର ହେମକହେଦର ।
ଆଜି ହ'ବେ ତଥ ମେବା କରିବ ଗ୍ରହଣ,
ନମୈନ ମରାମ୍ଭି ଲାଗ୍ୟ କରିଛ ଗମନ ।

ଅନୁଭାବ ପୁଣେ ପାରେ ମଗ ଦରଶନ ।

ଜାନେକ ଶିଥେର ସହିତ ନରେର ପାଞ୍ଚାନ ।

ମେବାଦାମ, ପିଲାମ ତୋମାର କି କାବଣ ?

ମେ : ଆମିଯାଛି କିନ୍ତୁ ଅଗେ,—ତିମାମ କୁଟୀରେ
ପ୍ରଭୁ, ଦେଖା ହ'ଲ ଦାନୋଦରମନେ ।

ଗୋଟିଏ : ପଞ୍ଚାଂ ଶୁନିବ ବିଦରଣ;

ମେ ଅତି ଦୁର୍ଜ୍ଞନ

କଦାଚ ମା କର ମନ୍ତ୍ର ତାର;

ବିପାକେ ଠେକିବେ ସଦି ବାକ୍ୟ କର ହେଲା ।

ପେଣେଛ କି ମାଧୁ-ଦରଶନ—

ଓই ନବୀନ ସମ୍ମାନୀ
ଅନ୍ଧକୃପ ହ'ତେ ସାରେ କରିଲେ ଉତ୍ତାର ?

ମେ । ରାଜାର ନନ୍ଦନ ଛିଲ ସଂମାରମାକାରେ,
ସାବୁତମ କେବଳେ ହଇଲ ମେହି ଜନ ?

ଗୋ । ମଂଶୟ ନା କର, ବନ୍ଦ, ଆମାର ଦଚନ ;
କିଛୁ ଦିନ ରହ ଓଇ ମହାଜନମନେ
ବୁଦ୍ଧବୈ ମକଳ ବିବରଣ
ଦିଲା ଦୋଷେ ନିଜିଷ୍ଠ ହଇଲ ଅନ୍ଧକୃପେ ;
ତଥାପି ତଦରେ ଦୃଢ଼ ରାଖିଲା ଦିଶାମ,
'ଦେଖିବ ମନ୍ଦିରମଯ କରନ୍ତାଆଲୟ'

ବନ୍ଦ ପ୍ରଗ୍ରେ ହୟ, ବନ୍ଦ, ହେଲ ଜାନେଦୟ ;
ହେବ—

କାନ୍ଧନକିରୌତୀ ଉଷା ସନ୍ଦାଗତ ପ୍ରାଣ ;
ଏମ କରି ଶିବଞ୍ଜଗନ ।

ଶିଥାପଣ : ତୈରୋ—ଏକାଳୀ ।

ଯୋଗାମନେ ମହାଧ୍ୟାନେ ଘପ ଯୋଗୀଦର ।

ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେନ ଅନୁଷ୍ଠାନେ ॥

ଅନ୍ୟ ନୀରବ ମାଝେ, ଏକାକୀ ପୁରୁଷରାଜେ,
ଭୟେ ଅଧି ଭୟ ମାଜେ, ଡାକେ କଲେଦର ।

ଶିଶୁ ଶଶୀ ନାହି ଆର, ଅନ୍ଧକାର ନିରାକାର,
ଏକ ନାହି ଦୁଇ ଆର ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଥର ॥

କାଳ ଦକ୍ଷ ବର୍ତ୍ତମାନେ, ବୋମୁ କେଶ ବ୍ୟୋମ୍ ପାନେ,
ନିତ୍ୟ ସୁତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମହେଶ୍ଵର ॥

ମକଳର ଅନ୍ଧାନ ।

তৃতীয় গৰ্ভাঙ্ক ।

অতিথিশালা ।

সুন্দরী ও সারী ।

সা । আহা, এমন সুন্দর রাজকুমার এল, কে
বিদায় কৰলে বল দেখি ?

সু । কি লো, তোর মনে ধরেছে না কি ?

সা । তা বাহি বল ভাই—আমার খুব মনে ধরেছে ।

সু । তবে তুই কেন তারে নে না !

সা । পদ্মের সাধ ত ভাই আর বেঁটুকুলে ঝিট্বে না ;—
আমি ত আর তোমার মতন মন ভুলাতে জ'নি নি ।

সু । আয়, তোরে শিখিয়ে দিই আয় । তুই যেন আমার
নাগর প্রাণনাথ, তোমার চল্লবগান দেখে আমার প্রাণ আন
চান কৰছে । দূর মড়া, কথা ক না—হৃদয়েশ্বর ! বচনশুধা দান
কর, আমি তৃষ্ণিত চার্তকীনী নববন-স্বরশনে বারি-আশে
এসেজি—প্রাণেশ্বর !—না ভাই, একলা হয় না, তুই অম্নি
বোৰা হ'বে থাকবি ?

সা । বলি তোমার রকম কি ? সহাসীর মাথা মুড়াও
আমার কি নাক চুল কাটিবে না কি ? মিনসে গলোর অপ-
রাধ দিব কি,—তোমার কথা শুন্মণে আমারই প্রাণ কেমন
ক'রে উঠে ।

সু । আ গরি ! রসের নাগরী লো ; আমি কি তোমার
নাগর যে প্রাণ শিউরে উঠছে ? ভাল ভাই—

ମା । ତାଳ ଭାଇ, ତୋମାର ଏ କି ପରଥ୍ କରା ? ସନ୍ଧ୍ୟାମୀ କି ସକଣେହି କାମଜୟୀ ହସେତେ ? ତୋମାର ରୂପ ଦେଖିଲେ ପୁଅଂ ମଦନ ମୁଖ ହସ, ସନ୍ଧ୍ୟାମୀ ମତି ହୋଗ, ନିର୍ଯ୍ୟା ହୋଗ, ତୋର ଏତ ପରକେର ଦରକାର କି ଭାଇ ?

ଶୁ । ପରକୁ କି ? ଆମୋର କି ଲୋକେର ସନ୍ଦେ କଥା କଇତେ ମାନା କରିଲୁ ?

ମା । ମାନା କରି—କେନ ଲୋକେର ସର୍ବମାନ କରିଗ୍ ? ମେ ସନ୍ଧ୍ୟାମୀଟେ ଏଥିରେ ତୋମାର ଡୁଲତେ ପାରେ ନି, ତୋମାର ମେଥୀ ପାରେ ବଲେ ବାଡ଼ୀର ଚାରିବିକେ ଦେଖି ବେଡ଼ାଛେ; ତୁମି ଜାନ ନା ତୋମରେ କଟାଇବେ ମଦନରେ କାଶର ।

ଶୁ । ମଦନ—ମଦନ କି କରେ ? —ପଦ୍ମଶର, ଫୁଲଧର, ତଞ୍ଚ ଜଳ ଜଳ ? ତୁହି ଦୈମନ, ତ ଲୋକେର ଭାକିମୋ !

ମା । ଧୀରେ ହୀଦେ ପଡ଼ିବେ ତଥିଲ ଟେର ପାରେ ।

ଶୁ । ଫାଦେ ପଡ଼ିବ ବହି କି—ଫାଦେ ପଡ଼ିବ ନା ! ଆଶତ୍ର ଆମୋର ନା କାର ? ଯେ ଅପେନାର ପ୍ରାଣ ନା ସ୍ଥିର କରିବେ ପାରେ, ତାର ଗାନ୍ଧେ ଜାଗି ଠୋଳା ମାରି ।

ମା । ଦେବିଦୂ ଲୋ ଏକ ଦିନ ଆମିଓ ମାରି ।

ଶୁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ତଥିଲ ଠୋଳା ମାରିଲୁ ଏଥିନ ତ ହାଓୟାର ମତ ଫୁଲେ ଫୁଲେ ବେଡ଼ିଯେ ବେଡ଼ାଇ, କି ଲୋ କି ଲୋ ଗାନ୍ଧାରୀ କି ଲୋ ?

ମା ଓ ଶୁ । ଯିଶ୍ର ସିନ୍ଧୁଭା—ବାଶିରୀ ଧ୍ୟାମୂଟା ।

ଧ୍ୟାତ ଦେଇ ନା ହାଓୟା ଫୁଲେ ଫୁଲେ ଚଲେ ବାରା ।

ଏକଳା ଖେଲେ ଏକଳା ଚଲେ ମନ ଘେରେ ତାର ଧାର ॥

ହାଓୟା କାରିର କଥା ଗାଥେ ନା, ମନ ଛୁଟେ ତ ଏକଟ ଥାକେ ନା,

ଉଷାର ବରଗ ଚାଲେର କିରଗ ଗାଯେ ମାଥେ ନା ;

ଏଇ ଧୀର ଅଳେ କମଳ ଦୋଲେ ଏଇ ନାଚେ ଦହର ମାଗାର ॥

ଶୁ । ବା ବିବି ଜାମ୍, ହେବେ ଆଜ୍ ସେ ଅଭିଷ୍ଟ ଆସଛେ ନା ?

ସା । ସେ ତୋମାର ନାମ ବେରିଯେଛେ, ବଲେ—

ଛେଲେ ଧରାର ଭୟ ହ'ଯେଛେ କଚେ ଲୋକେ କାନାକାନି ।

ଓ ପଥେ ସେଇ ନା ରେ ଓ ମୋନାର ଯାଦୁଫଳି ॥

ଶୁଲୋ ବଲ୍ଲତେ ନା ବଲ୍ଲତେ ଶୁଇ ଦେଖ୍ ଲୋ ଶିକାର ! ଓ କିମା
ଆବାକୁ ହ'ଯେ କି ଦେଖ୍ଛିଦୁ ? କି ଲୋ ତୋର ସେ ଆବ ନିମିଷ
ପଡ଼େ ନା !

ଶୁ । ସାରି, ସାରି, କେଉ ନବୀନ ସମ୍ଯାସୀ ।

ସା । ଆମର ଭାବୁ କର୍ଛିଦୁ ନାକି ? ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଆବାର
ଭାବୁ କିମେର ଲୋ ? ଓଗୋ, ଆଗେ କାହେ ଆଶୁକୁ କଥା ଶୁନିତେ
ପଥ୍ର କାରିପର ବଲିମ ଏଥନ—ଚାଦବଦନ, ବିଶ୍ୱାଦର, ଚକୋରନଦନ,
କୋର ଦେ ଆବ କି କି ଆଛେ—ଛଡ଼ା କାଟାନ୍ ଏଥନ ।

ଶୁ । ସାରି, ସାରି, ଏହି ଦିନେ ଆମାର ଗକ ଧରି ହଲ : ଏହି ନରୀନ
ଦେଖି ଆମର ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର, ଆମି ଓ ଦାସୀ ; ଦେଖ ଦେଖ, ଝାଡ଼ିଯେଛେ
ଦେଖ, ମୋଗୀବର ଆପନାର ଧ୍ୟାନେହି ମଧ୍ୟ ! ମଂସାର ଦୃଷ୍ଟି ଶୁଣୁ, ଆମ
ଦେଖିଛ ପରାଜ୍ୟ ଖୀକାର କରେଛି ; ସାରି, ଆମାର ପ୍ରାଣପତିର
ଦୂର୍ଣ୍ଣ ପେନେତି ।

ସା । ଆଗେ ତୋମାର କଥ ଦେଖେ ଅମ୍ବନି ଖାକେ ତବେ ବ'ଲୋ ;
ଚୋଖକି ହ'ଲେ ଆବାର ଭାବରା ବେରିଯେ ପଡ଼େ ।

ଶୁ । ସାରି, ସାରି, ଏ ବର-ବିହଙ୍ଗ ଆମାର ଧରବାର ମାଧ୍ୟ ନାହିଁ;
ବେଳେ କରି ପୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେନ ନା ।

ନେ-ପ ! କେ ଆଛ ?—ଡିକ୍ଷା ଦାଓ ।

ଶୁ । ଆହା, ବୌଣା-ବିନିନ୍ଦିତ ଧରନି ! ସାରି, ଏ ଦିକେ ଡାକ ।

ସା । ଘୋଣୀଦର, ଏ ଦିକେ ଆଶୁନ ।

ମେ । ଆଖି ତକତଳ ବାସୀ,—ପୁରେ ଅବେଶ ନିଷେଧ ।

ଶ୍ରୀ । ସାରି, ବଳ ଏ ଅତିଥି'ଶାଳା ।

ମା । ଏ ଅତିଥି'ଶାଳା—କାହାର ବାସଥାନ ନାହିଁ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣର ଅବେଶ ।

ପୂ. ଏକି ସାଧକୀ ଶୁଦ୍ଧାଦେବୀର ଅତିଥି'ଶାଳା ?

ମା । ହ୍ୟା ।

ପୂ. କୃପା କ'ରେ ଦେବୀକେ ଡେକେ ଦିନ ଆମି ତୋର ହୃଦୟ
ଭିକ୍ଷା ଲ'ବ; ନାରୀକୁଳେ ତିନି ଧତ୍ତା; ଶୁଦ୍ଧାଦେବ ଆମାର ବାର
ହସ୍ତେ ଭିକ୍ଷା ନିତେ ଆଦେଶ ଦିଯାଛେନ; ତିନି ଗୋରଫନାଥର
କୃପାଭାଜନ—ଆମି ତୋର ଚରଣୋଦେଶେ ପ୍ରଗମ କରି ।

ଶ୍ରୀ । ଛି ! ଛି ! ସୌଗୀବର, କରେନ କି ? ଦାସୀର ନାହିଁ
ଶୁଦ୍ଧା ।

ପୂ. ଆପଣି ପୁରୀବାତୀ; ଆପନାର ଚରଣକୃପାୟ ଆମି ଶୁଦ୍ଧା-
ଦେବ ସେବା କରିବ—ଭିକ୍ଷା ଦିନ ।

ଶୁଦ୍ଧାର ଭିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣର ଅଷ୍ଟାନ ।

ଶ୍ରୀ । ଦେଖ୍ ମାୟ, ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ବୋଧ, ଯେଉଁ ଏହି ଅନ୍ୟରଥରେ
ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଲେ ନା, ତେବେଳି ଆମାର ଅତି ଓ ଦୃଷ୍ଟିପାତ
କରିଲେ ନା ।

ମା । ତାହିଁ ତ ! ଆର କିନ୍ତୁ ନୟ, ବୋଦେ ଘୁରେ ଘୁରେ ଗୋଜି
ଥେବ ତୋମୁ ହ'ଯେ ଆଛେ, ଅତ ଠାଓର କରେନି ।

ଶ୍ରୀ । ନା, ସାରି, ତୁମି ବୋଧ ନା; ଆମି ସୌଗୀର ଲଙ୍ଘନ
ପଡ଼େଛି ମେ ମମତ ଲଙ୍ଘନ ଏହି ନବୀନ ସମ୍ବାଦୀତେ ବିରାଜମାନ : ଉତ୍କ-
ଧ୍ୟାନ, ଶୂନ୍ୟ-ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରକାଶ କରଛେ—ହୃଦୟେ ଈଥରପଦ ବିରାଜିତ,
ତଥାର ଆମାର ଶ୍ଵାସ ତୁମେର ହୃଦୟନ ନାହିଁ ।

ମା । ଆ ମରି ! ଏହି ଦେଖ ଆବାର ଆସିଛେ ।

ଦ୍ୱାରକୁଳ ରୂପେର ଫାଁଦେ, ରବିଶଙ୍କି ପ'ଡ଼େ କାଁଦେ,
ଗତିହୀନ ହୟ ସମୀରଣ ।

ଉଥଲେ ସାଗର ଜଳ, ଢାଲେ ପଞ୍ଚ ହିମାଚଳ,
ବୀଧାପଣ୍ଡେ ଆପନି ମଦନ ।
କି ସନ୍ନାସୀ ଠାକୁରୀ, ଆବାର କିମେ ଏଲେ ଯେ ?
ପୂର୍ଣ୍ଣର ପୁନଃ ପ୍ରବେଶ ।

ପ୍ର । ଦେଖୁନ ଶୁନ୍ଦରାଦେବୀ, ଆମି ସନ୍ନାସୀର ନିଯମ
ଜାନିନି,—ଆମି ଆପନାର ମଣିମୁକ୍ତା ଗ୍ରହଣ କ'ରେ ଶୁନ୍ଦରେବେର ନିକଟ
ଅପରାଧୀ ହେବି; ଶୁନ୍ଦରେବ ଭୋଜ୍ୟବନ୍ଦ ବ୍ୟତୀତ ଗ୍ରହଣ କରେନ ନା ।
ଆପନାର ମଣିକାଳିନ ଗ୍ରହଣ କରୁନ—କୁପାକ'ରେ କିମିଂ ଭୋଜ୍ୟ
ସାମଗ୍ରୀ ଆମାଯ ଦାନ କରୁନ ।

ଶୁ । ଆପନାର ଶୁନ୍ଦରେବ କୋଥାଯ ଅବସ୍ଥିତି କରିଛେ ?

ପ୍ର । ତିନି ଅଦ୍ଦରେ ବଟ ବୃକ୍ଷଭଲ୍ଲ ବିଶ୍ରାମ କ'ରିଛେ; କୁପାକ'ରେ
ଆମାଯ ଭୋଜ୍ୟ-ସାମଗ୍ରୀ ଦିନ—ଶୁନ୍ଦରେବ ସମୟ ଅଣୀତ ହ'ଛେ ।

ଶୁ । ଆପନି କୁପାକ'ରେ ଆମାର ପୁରେ ଆଶ୍ରମ—ସତ ଇଚ୍ଛା
ଭୋଜ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଲ'ରେ ସାନ ।

ପ୍ର । ଦେବୀ, ସନ୍ନାସୀର ପୁରୀପ୍ରବେଶ ନିମେଦ । *

ଶୁ । କୁପାକ'ରେ ପଦାର୍ପଦେ ପୁରୀ ପବିତ୍ର କରୁନ ।

ପ୍ର । ସଥାଯ ଆପନାର ଆବାସ ମେଇ ସ୍ଥାନଟି ପବିତ୍ର; ଯୋଗିଶ୍ଵର
ଗୋରକ୍ଷନାଥ ସର୍ବ ଆପନାର ନିକଟ ତିକ୍ଷାରେ ପାଠିବେଛେନ
ଆପନି ସାମାଜିକ ନନ; କିନ୍ତୁ, କୁପାକ'ରେ ମାର୍ଜନା କରୁନ ପୁରୀ
ଅବେଶେ ସନ୍ନାସରତ ଭନ୍ଦ ହୟ ।

ଶ୍ରୀ । ଆମାର ପୁରୀର ହାରେ ଆମୁନ ଆମି ଖାଦ୍ୟ ଭବ୍ୟ ଲ'ରେ
ଅତୁ ଗୋରକ୍ଷନାଥ-ଦର୍ଶନେ ସାବ ।

ପ୍ରୀତି । ଆପଣି ଅତି ପୁଣ୍ୟବତ୍ତୀ, ଅତୁର ଦର୍ଶନେ ଆପଣାର
ମନସ୍ତାମନୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହବେ ।

ଶ୍ରୀ । ଯୋଗୀର, ସତ୍ୟ କି ମନସ୍ତାମନୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହବେ ଏ ଦେଖି ମିଥ୍ୟା
ଆଶାମ ଦିଓ ନା ।

ପ୍ରୀତି । ଶ୍ଵେତୀ, ଉଠୁନ ; ଆମି ପ୍ରତ୍ତିର ଦାମାଭୁଦ୍ଧାମ—ଆମାର ଏହି
ବିନୟ କେନ ? ଆପଣି ଦ୍ଵିତୀୟ-ଦର୍ଶନେ ସାବେନ, ଆପଣାର କାହାକୁ
ଆନ୍ତଳାଭ ହବେ ।

ଶ୍ରୀ । ଆମି ଶାସ୍ତି ଚାଇ ନି, କ୍ଷର୍ଗ ଚାଇ ନି, ମୋକ୍ଷ ଚାଇ ନି, ଏହି
ଲୟୀନ ସଜ୍ଜାମୀ, ବଳ, ଭାମି ଯା ପ୍ରାର୍ଥୀ ତା ପାବ ?

ପ୍ରୀତି । କରନ୍ତି ପଦେ ସା ଯାଚିଏଇ କରବେନ ତାଇ ପାଦେନ ।

ଶ୍ରୀ । ଅତୁ ଗୋରକ୍ଷନାଥ, ଦେଖୋ ଯେନ ତୋମର ଶିଥୋର
ହାତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ନା ହ୍ୟ ।

ମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତାନ ।

ଚତୁର୍ଥ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଅରଣ୍ୟ ।

ଗୋରକ୍ଷନାଥ ।

ଗୋ । ଶୁନ ଶିଷ୍ୟଗଣ

ଅତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖିବା କିବା ପରୀକ୍ଷା କଟିନ ;

ଶୁନ୍ଦରୀ ଶୁନ୍ଦରୀ

ବିଧାତାର ନିର୍ଜନେ ଗଠନ ;

କଲେବରେ ଅତୁରାଜ ସେବ ବିନାଶିତ ;
 ମଦନ ଧରିଯା ଧରୁ ନୟନେ ଅହରୀ
 ହେରି' କେଣ ଦାସ
 ଅଭିମାନେ କରେ କାମଧିନୀ ;
 ବରଣ ପ୍ରତ୍ବାବେ ଚଞ୍ଚଳା ଦାମିନୀ ;
 ସହ ମହଚରୀ ମିତସେ ଅହରୀ ରାତି ;
 ନେହାର ଅଦୂରେ କିବା ବିଧାତାର ହାଦ
 ମନେ ମନେ ବୁଝ ଏବେ ସତ ଶକ୍ତି ସାବୁ
 ଶୁଦ୍ଧରୀ ସାରି ଓ ପୁର୍ଣ୍ଣର ଗ୍ରବେଶ
 ଧର ପ୍ରତ୍ତୁ, ଆଧିନୀର ଉପହାର ;
 ଓହେ ଯୋଗୀନର, ଓହେ ବାଦାମର,
 ତ୍ରିପୁରାରି ନରକଲେବରେ,
 ଆମି ଅଭିମିଳା ସ୍ଵତି ନାହି ଜାନି,
 ନିଜ ଗୁଣେ କଥାକର କରଣାନିଦାନ ;
 ପୁଜା ଧର ଆଶତୋଷ ଜଟଧାରୀ ;
 କର ଦୟା,— କିନ୍ତୁରୀ ତୋମାର ।
 ଗୋ : ବିନୟ ବଚନେ ଶୁଷ୍ଟ ହସେଛି କଲ୍ୟାଣ ;
 ହୌକ ତବ ଅଭିଷ୍ଟ ପୁର୍ଣ୍ଣ
 ଚାହ ବର, ଯୁଦେଶ୍ଵିନୀ, ଯେ ବା ତବ ମନ
 ଧାହା ଚାହ ମନ୍ଦ ବରେ ହସେ ମଂପୁରଣ ।
 ଶୁ : କିବା ନାହି ଜାନ, ପ୍ରତ୍ତୁ, ଆଶ୍ରମୀ ତୁମି ;
 ସରମେ ଜଡ଼ିତ ଜିନ୍ଧା ବଚନ ନା ମରେ,
 ବୁଝ ମର୍ମ ହେ ଶନୋଜ, ବିତୁତିତୃଷ୍ଣ,
 ବଡ଼ ଆଶେ ହୈସେହି ହେ ଚରଣେ ମଧ୍ୟନ ;

- ধৰ্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ কিছু নাহি চাই,
 ঘনোমত ভিক্ষা দেহ দাসীৱে, গোসাই,
 অবলায়' রাখ পাৰ' মুচাও বিযাদ—
 দেহ ছদয়েৰ চান্দ—পূৰ্ণ কৱ সাধ ;
- অভিলাষী দাসী—তৰ নবীন সৱ্যাসী
 যম প্রাণেশ্বৰ, আমি পদে চিৰদামৃঁ ।
- গো । দিলাম তোমারে তৰ বে বা অভিলাষ ;
 ল'য়ে বাও সহ্যাশীয়ে,
 যাও যোগী, বানোৱ মহিত—
 অঙ্গীকৱি রক্ষা কৱ মোৰে ।
- পু । যেন রহে পদে খাত, নাহি জন্মে ভ্ৰম ।
- জু । কল্পতুলপদে মন পূৰ্ণ মনোম ।
- পু । অমৃত তুজিলি হায় দিদি তাৰে বাম ।
 হৃদয়া সারি ও পুনৰে শেষ ।
- মে । অভু, একি লীঁঁ তথ ?
 পাপ-ইচ্ছা পুৰণতে চাহিল পাপিনী ।
 অর্পিলেন নবীন যোগীৰে তাৰ কৱে ?
- গো । পৱীক্ষার হয় পাৰে সেই বেঁচি বোগী,
 যাৰ অঙ্গে নাহি বিক্ষে অপমা-নৱন,
 কাঞ্জে না টলে যাৰ মন ;
 ঝুঁড়েগে আসকি যাৱে টগাইতে নাইৱে,
 সেই নৰোত্থ ;
- তাৰ সাজে সৱ্যাসাধার্ম ;
 হেন সাধু শভিলে জনম

পৰিত্ব এ বস্তুমতি;

পৱৰিষা কৱিষা লব ভক্তেৱে আমাৰ।

শিষ্যগণ। অধুমাধৰ—চৌতাল।

ৰোৱ গভীৰ বিষাণ বাজে।

পিতৃত্তি-ছান্তি ধূৰ্জট মাজে॥

জাগা উজ্জুল, ভাল বিভাসিত,

ভুজন্মালা গমে বিলহিত;

ভৈৱন সঙ্গীত, ভুধৰ বিকল্পিত,

সন্ধিদা চন্দন, ত্ৰিময়ন-উৎপন,

ডমক ডিগডিমি জলধৰ গাজে॥

গো। চল, মম কাৰ্য্য পূৰ্ণ হয়েছে নবাৰে,

চলহ মহৱ পুজা কৱি দিগন্বনে।

সকলেৱ প্ৰশান।

চতুর্থ অঙ্ক।

প্রথম গভৰ্নাঙ্ক।

রাজপথ।

সারি ও নেবাসাম।

মে। বল কি ? তুমি যে আমার আশচর্মা করছো ;
 শুন্দরাকে দেখলে মহাদেবের ধ্যান ভঙ্গ হয়, আমরা ত বেগো !
 দৃষ্টিমাত্র আমাদের মনও বিচলিত হয়েছিল ; প্রেরণার থের
 কি হয়েছিল জানিনি ত যা মকানে মুঠ হয়ে চেমে রইল !

সা। কিন্তু, এ যোগীদের নিকট মননের গুরু খর্ব
 নারীর দর্প এঁর নিকট চলে না।

মে। আমি যে তোমায় বলে ছিনুন উভয় উভয় আহার
 দিও—

সা। তা কৈ তিনি গ্রহণ করেন কৈ ? কোন দিন অমর্শন
 কোন দিন একটী ফল আহার।

মে। শিশ পূজ্ঞাত নিয়ে করে, তোমায় বে বলে নিশেম
 শিবের ভোগ নানাবিধ মামলী দাও।

সা। ত ক'রে দেখেছি ; অসম কণিকানাত্র ধারণ করেন,
 যাকী অতিথি' ফকিরদের দেন।

মে। 'অতিথি' ফকির কাছে আসতে দাও কেন ? তা হ'ল
 প্রমাণ কেনতে পারবেন না।

সা । কেউ না থাকলে হোমকুণ্ডে তস্ম ক'বৈ ফেলে ; আপনি যদি অবলার প্রতি কৃপা ক'রেছেন—কোন ক্লপ উপায় করুন ; আমার স্বীর পূর্ণচন্দ্রের আৰ কাঞ্চি—দিন হিন কলায় কলায় শয় হ'চ্ছে ; অধুরে সে রাগ নাই, নয়নে সে ঘোড়িও নাই ! এ দাক্ষ মনোভঙ্গে যে আগ থাকে, এমন আমি বুঝি নাই ; আহা ! শ্বের বরিষায় সে বসন্তকোকিল মীরব ; নয়ন-মীরদে ধন বরিষণ ; নিখাস—অন্য পবন ; ‘আহা, উহু’—কঠোর বজ্রের নাদ ! কৃপা ক'বে এ দুর্দিন দুব করুন ; ঠাকুৰ, এ যত্রণা আৰ দেখা দায় না, আপনি যা চান আপনাকে তাই দিব ।

মে : আমি কিছুই চাই না ; সুন্দরা সুখী হউক—এই আমার আচিলাম ।

সা : ঠাকুৰ, মে দাক্ষ সন্ধাসী ; বুঝি সুন্দরার যথ এ জনের মতন দিদায় নিয়েছে ।

মে : উপায় আছে ।

সা : ঠাকুৰ, যদি উপায় করেম—কিমে রাখেন ।

মে : তুমি স্তুলোক ; তোমায় ভয় হয়—পাছে, প্রকাশ কৰ ।

সা : ঠাকুৰ, আমি শ্বের মাথায় হাত দিয়ে বলতে পৰি আমি কথন প্রকাশ কৰব না ।

মে : তোমাদের উপকারের জন্য আমি এত কচ্ছি ; যদি প্রকাশ কৰ, তা হলে আমায় শুক তাড়িয়ে দেবেন, লোকে ভণ বলবেন । কোন সন্ধাসীর সঙ্গেতে স্থানপাব' না ; যা তোমায় দিব তা সন্ধাসীর পৰ্শ ক'ব্বতে মাই ; সুন্দু তোমার বিনয়ে তোমায় আমি দিচ্ছি ; দেখ' প্রকাশ কৰো না ।

ସା । ଠାକୁର, ଆଖି ଥାକୁତେ ନାହିଁ ।

ମେ । ଶେଷ ଉପାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ; (ଅବ୍ୟ ଦେଖାନ) କୋନ କୁଣ୍ଡଳେ ଘନି
ସର୍ବାସୀକେ ଏହିଦ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଥାଓଯାତେ ପାର, ତା ହ'ଲେ ତତ୍କଷଣାନ୍ତି ତୋମାର
ସର୍ବୀର ପଦେ ଦାସ ହବେ ; ଏବଂ ନାମ ଶୁରା ।

ସା । ଠାକୁର ! ଏତେ ତ ପାଶେର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ?

ମେ । ନା ।

ସା । ଏ ଥାଓଯାଲେ କି ହବେ ?

ମେ । କର ପାନ, ଅବ୍ୟ-ଶୁଣ ହବେ ଅବଗତ ;
ଅପାର ମହିମା, ଶୁରା ପାପମଳଚାରୀ ;
ଉନ୍ନାଦ କାହିଁତେ ଧରା ଧାରା ଓ ଜନ ;
ବ୍ରଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧି ଶୁରାର ଦୋଷାୟ
ମନ୍ଦମତି—ହେବେ ତନରୀୟ,
ଦୁଃଖିତାୟ ଦିଲେ ଧାତ୍ର, ପରମ-ବାନ୍ଧନ ;
ପୁରୁଷ, ଶଶଦର, ଶୁରୁପାଣୀ ହବେ ;
ଶକ୍ତର କୋଚେର ନାରୀ ରହ ।
ଶୁରାର ମେବାୟ—
ଲୋକ ଧର୍ମ ତଥନି ପଲାୟ,
ହୟ ଭୂପତି ଭିଥାରୀ,
ଅତି ଶାନ୍ତ ନାରୀ, ହତ୍ୟାକାରୀ
ବୀର, ଧୀର,—ତ୍ୟଜି' ତରବାରୀ
ଦାସତ୍ୱ ଶୃଘନ ପରେ ;
ବିଦ୍ୟାବାନ୍ତ ହୟ ଜ୍ଞାନହୀନ,
ଶିଶୁ ସମ ଆଚାରେ ପ୍ରବୀଣ,
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ନାରୀର ଦୁନ୍ତିତେ ଫିବେ,

ଶୋଗୀ ଶୋଗ ତାଜେ ଝୁଲୁଗୀଟେ ହରେ,
ଧରେ ନର ପଣ୍ଡର ଥକୁଥି !
ମଦିଆ-ମହିମା ଭୁମି ଜାନ ନା ଜାନ ନା
ଲାଗ ଦୁଇବା, ଯାଓ ଦୂରା, ପୂର୍ବିବେ ସମେବା ।

ମୋ : ଏ ସହି ବିକଳ ହସ୍ତ ?

ମୋ : “ନ ହରି ଶୁଣରେ ଭାଙ୍ଗା” ତାହଲେ ଆବର ଉପାର୍କ ନାହିଁ ।

ମୋ : ଦେଖି, ଠାକୁର, ନି ହସ୍ତ ।

ମାରୀର ପ୍ରଥାନ ।

ଦୁଃଖୋନ୍ଦର ଅବେଶ ।

ମୋ : (ପ୍ରଥାନ) ବଲି, ମେହି ନେଟୀର ମେହି ବେଟୀ ନା ?
ମେବାନାମେବା ମଜେ କି କରୁଥାଏ ଆହା ? ଆହା, ଓହି ଗୁର୍ତ୍ତେ ପେଶେମ ନା ।
(ପ୍ରଥାନ) ବଲି ମେବାନାମେବା କେବଳ କାହା ନା, ତୁ ନା ।

ମୋ : ନା ପଥ ଛାଡ଼ ।

ମୋ : ବଲି ଅତିରିକ୍ତ କେବଳ ? ଏକବିନ୍ଦୁ କହାଇ ଶୋଇ ନା । ମେ
କେଲେ ଆଲାପ ଭାଇ ଦିଲ୍ଲୀର ଦୁର୍ଦ୍ଵିଷ୍ଟକମଳ ଆଛ ? ବଲି,
ଆମର ଦୁର୍ଦ୍ଵିଷ୍ଟ ଦେଖିଲେ ଆବର ଶୋଭାର ଅନ୍ତି ଘାବେ ନା ? ଭୁମିଓ
ତୋମର ଶୁକରଦେବ କହା ଭାବେ ନା, ଆମିର ତାର କଥା କହିବ
ନା, ଅନ୍ତି ଏକଟି କଥା କହି ଏମ ନା ; ଦେଖ, ତୋମୁର ଭାଇ
କୁଳଟେ, ଦାମ୍ଭଦେବ ଶାମୀ କାହେ ; ମାର ମଜେ ଏକବାର ଆଲାପ
ହେଲ, ତାରେ ନା ଦେଖିଲେ ଶୋଭା କେମନ କରେ ।

ମୋ : (ପ୍ରଥାନ) ତାମ, ଦାମ୍ଭଦେବକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରି—ଓ
କେନ ଚଲେ ଏଲ ?

ମୋ : ବଲି, ଭାବଛ କି—ଏହି ଛୁଁଡ଼ିଟେର, ନା ଏହି ଛୁଁଡ଼ିଟେର
କ୍ରମେ କଥା ?

ମେ । ଆଜ୍ଞା ଦାମୋଦର, ତୋମାର ଏକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରି
ତୁମି ଶୁଣି କାହେ ଥେବେ ଚଲେ ଏଲେ କେନ ?

ଦା । କାଜ କି ଭାଇ ଓ କଥାଯା ? ତୁମି ବ୍ୟାଜାର ହ'ରେ ଦୌଡ଼
ମାରସି, ତା'ର ଚେଯେ ଅନ୍ତ କଥା କଣ !

ମେ । ନା, ତୁମି ବଳ ନା ଆମି ଶମ'ର ଆମାର ବେଳ କେମନ କେମନ
ଠେକ୍କଛେ ; ଆର ଯା ଥାକୁକ ବା ନା ଥାକୁକ, ଓ ଏହି ପଙ୍କପାତ ଆଛେ ।

ଦା । ବଲି, କୋନ୍ଟା ନାହିଁ ବଳ ଦେଖି ? ଛେଲେଟା ଆଛେ, ବଗା
ଆଛେ ମାନସ ପୃତ ; ଲୋକକେ କୃପା କ'ରେ ଝାଇ ସବ ନମନୀ
ମୋଜନ ଟୁକୁ ଆଛେ ; କୃପା କ'ରେ ଶିଷ୍ୟଦେର ଦିଯେ ପା ଟା ଟିପାନ
ଶଳି ଆଛେ !

ମେ । ମେ ତୁମି ମିଛା ବଲ୍ଲା ; ଉନି ତ ଆର ବଲେନ ନା;
ଶିଶୋରା ପଦ ସେବା କରୁଣେ ଚାଯ, ଭାଇ ।

ଦା । ଆମିଓ ତ ବଲ୍ଲାଛି, ଯେ କୃପା କ'ରେ ପା ଟା ଟେପାନ
ଆଛେ ; ବଲି, ନାହିଁ କୋନ୍ଟା—ଆମାର ଦେଖାଓ !

ମେ । ଭାଲ ତୁମି ଚଲେ ଏଲେ କେନ ?

ଦା । ବଲି, ତୁମି ଚଲି ଚଲି କ'ର୍ଛ କେନ ?

ମେ । ଆମି ଚଲି ଚଲି କରି ନି ; ଆମାର ମନେ ଏକଟା
ସମ୍ବେଦ ହ'ରେଛେ ।

ଦା । ଆରେ, ଛି ! ଛି ! ଶୁଣଦେବେର ପ୍ରତି ସଂଶେଷ ! ଓ ଲୀଲା
ଓ ତ ଆର ତୁମି ଆମି ନୟ, ଓ ଲୀଲା, ଲୀଲା ।

ମେ । ତା ଓ ଏହି ପଙ୍କପାତ ଟୁକୁ ଆଛେ ।

ଦା । ତା ଆଛେ, ଆମାର କାଟଇ ଆର ମାରଇ ।

ମେ । ଦେଖ, ଏକଟା ରାଜାର ଛେଲେ ତାକେ ପାତ କୁଣ୍ଡର ଫେଣେ
ଦିରେଛିଲ—

দা। হাঁ, হাঁ, হাঁ, শ্বালকোটের রাজাৰ হেলেকে কেলে
দিয়েছিল বটে, আমি শুনেছি।

সে। শুনেছো? আচ্ছা, তোমার কি বোধ হয় সত্যাকে
কি কিছু বলেছিল?

দা। তোমার বুদ্ধির দৌড়টা আগে শুনি।

সে। আমি মনে ভাবি,—একহেলে, রাজা কি না বিচার
কৰেই পাত্রকোওয়া ফেলে দিলে!

দা। এই ধোকা পথে এস।

সে। দেখ, ভাই, সেই ব্যাটাকে পাত্রকো থেকে
তোলাগেল, তিনি হ'লেন সাধুতম, অভুত মানস পূত্র! আৱ
আমৰা এতদিন জটা রাখলৈম, ভেত্তে গেলৈম! তাঁৰ মণি
কাঞ্জন হোওয়াৰ নিষেধ নাই, তাঁৰ গৃহস্থেৰ বাড়ী যাওয়াৰ
নিষেধ নাই, তাঁৰ মেঝে মানুষেৰ সহবাস ও নিষেধ নাই;
আৱ আমাদেৱ তক্ষতল—বাস, কাঞ্জন—লোঞ্চিবৎ, পৰদাৱ—
মাতৃবৎ!

দা। বলি, মানসপুত্ৰ ত? ওঁৰ ও লীলা ওঁৰ ও লীলা!

সে। দেখ, ভাই, আমাৰ সকল সহ হয়, কিন্তু, সে কালকাৱ
ছেঁড়া—তাৰ যে সেৱা কৰুৰ—তা ভাই বারুৰ না।

দা। আমাৰ কাছে অত হাতপা নাড়া কেন? আমি
কি তোমাৰ মাথাৰ দিবিয় দিছি ‘সেৱা কৰ, কৰ, কৰ’?

সে। দেখি আৱ দিন কৰক।

দা। দেখ; তাৰ পৱ যখন তোমাৰ সমাপি হবে, নিশ্চিন্ত
হইও; আমি তোমাৰ এক কথায় ব'লে দিই, আৱ ওঁৰ টেঁয়ে
কিছু নাই; যে কয়টা আসন ছিল মেৱে দেওয়া গিয়াছে।

ମିଛେ କେନ ତଳବି ବସୁଯା ? ତେମନ ଏକଜନ ଶୁଭ ପାଞ୍ଚରା ସାର ଡିନକତକ ଶିଥ୍ୟ ହସୁଯା ଥାବେ । ସେଗନ ପୁଅ ହ'ତେ ପୁଅନ୍ତରେ ଲୁଗର ସାର, ତେମନି ଏକଜନ ଶୁଭ ହ'ତେ ଅପର ଶୁଭତେ ଶିଥ୍ୟ ସେତେ ପାରେ ।

ମେ । ନା, ନା, ସଥନ ଏତ ଦିନ ଆହି—ତଥନ ଏକଟା ଶେଷ ନା କରେ ଛାଡ଼ିଛିନି ।

ମା । ହା, ସଥନ ଡୁନେଛ ତଥନ ପାତାଳ ଦେଖେ ଛେଡ ; ଆମି ବୁଝେଛି—ଶେଷ କରେ ନା, ଶେଷ ହ'ରେ ଛାଡ଼ିଛ ; ଓ ଛୁଁଡ଼ିଟେର ସଙ୍ଗେ କି କଥା କହିଲେ ?

ମେ । କୋନ୍ ଛୁଁଡ଼ି ?

ମା । ବଲି କୁଣ୍ଡି ସେ ସାର ସଙ୍ଗେ ଫୁଷ, ଫୁଷ, କରିଛିଲେ, ବଲ ନା !—ଆମି କି ଆର କେଡ଼େ ନିଜି !

ମେ । କୁ ସାର ସଙ୍ଗେ କଥା କହିଲୁମ ? ଓ ଏକ ଆଗୀ ; (ବସେତଃ) ଶୁରା ଦିବ୍ରେଛି, ଦେଖେଛେ କି ବ୍ୟାଟା ଭାରି ଗୋଟିଏ, ବଲେ ବେଡ଼ାବେ ଆମାର ଭାରି ନିମ୍ନା ହବେ ।

ମା । ବଲି ଭାବ୍ରି କେନ, ଆମାଦେର ମେ କେଲେ ଆଲାପ ବଲ ନା ! ଆମି କି ଆର କାହିକେ ବଲତେ ସାଜିଛି !

ମେ । ତୁମିଓ ସେବନ, ଓ ଆବାର କେ ? ଓକେ କି ଆର ଆମି ଚିନି ? ଆମି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଇ, ଶୁଭର ମେବାର ସମର ଉପଶିଷ୍ଟ ।

. ପ୍ରାତିମା ।

ମା । ଠିକ ଠାକ ; ସାତ୍ତବେହି ଭାଇ ; ଶାଲା, ଶୁଭର ମେବା ? ଆମି ଥପର ରାଖି ନି ! ଶୋରକ୍ଷନାଥ ହେଥା ନାହିଁ ତାକି ଆମି ଜାନି ନି ! ଶାଲା କ୍ରି ସଥିନେଟୀକେ ହାତ୍ କବେଛେ : ଓହେ, ଶୁନେଛିଲେମ ଶୁନ୍ଦରା ଶୋରକ୍ଷନାଥେର କୋନ୍ ଚେଲାର ପିଇଁତେ

পড়েছে মে এই ব্যাটা ; খুব ষণ্ঠি মুণ্ডি আজ্ঞা না ; আমাৰ
ঠেৰে সকান পেঁয়ে শালা অমুখ কৱেছ ; শৈনেছি, কুকুৰেৰ মতল
পেছনে পেছনে ছুটেছিল ; অমুখ কৱেছে বৈকি । দেখি, ষদি
ঠিক ঠাক হয় ত ঐ শালাকে খুন ; তবেই আমাৰ প্ৰাপ ঠাণ্ডা
—হয় । বেটী প্ৰাপেৰ জালীয় যথন ছট্ পট্ ক'ৰে কাদৰে,
আমি সামনে দাঙিৰে হাস্ব, তবে মনেৰ জালা ছিট্ৰে !
খাক বেটী ! বাবা, দশদিন চোৱেৰ এক দিন সাধেৰ !

শ্ৰীহান ।

দ্বিতীয় গভৰ্ত্বাঙ্ক ।

সুন্দৱাৰ বাটী ।

সুন্দৱাৰ সারি ।

সা । তুমি কোথা গিবাছিলে ?

হৃ । শিবেৰ মন্দিৰ আৰ্জন কৰুতে ।

সা । কেন একি সক্ৎি দশজন ব্ৰাহ্মণগুলী ঐ কাজে
ৱয়েছে ।

হৃ । ঘোগৌৰে সমৰ্পণ কৰেছি জীৱন ;

শুন, সখি, নহি আৰ রাণী

আমি হ'য়েছি ঘোগিনী ;

নাহি অন্ত জন—

ଏକମାତ୍ର ଆସି ତୋର ଦାମୀ—

କେ କରିବେ ପୁଜା ଆରୋଜନ,

ମନ୍ଦିର ମାର୍ଜନ କୁଶ୍ମ-ଚନ୍ଦନ ।

ଆସନ-ଅଞ୍ଚଳ ଯଥ ଭାବ ।

ଆହା !

କେନ, ସଥି, ହାଲି ପାଗଲିନୀ ?

ଅରି, ଉଦ୍‌ଧାଦିନୀ, ବିଷାଦ ସଖନା,

ଦିବାନିଶି ରୋଦନ କରେଛ ମାର ।

ଅରି, ଅରି, ଚାନ ମୁଖ ଯଲିନ ନେହାରି-

କିନେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ?—

କିନ୍ତୁ ମୋ ତୋମାର ମଜନୀ ।

ଆହା ! ବିଧି ଏତ ତୋର ବିଶେଷିଜ ଭାବେ ?

ଏହି କତ ଜନ ସୁଲ୍ଲବ, ହୃଦୀ,

ରାଜପୁତ୍ର ; ପଦେ ଧରି' କରିଲ ରୋଦନ ;

ଛି ! ଛି ! ଏକ ବିଧି-ବିଡ଼ନ—

ଅଜିଲି ପାଯାଗ ପ୍ରଣ ଘୋଗିର ପ୍ରମରେ !

ନା ଜାନି, ଏ କେମନ ବିର୍ଦ୍ଦମ୍,

ବୁଝି ବିଧି ପ୍ରମରେ ଗଠିଲ ;

ନହେ, କେନନେ ମେ ମହେ,

କେମନେ ନେହାରେ,

ଦିନ ଦିନ ବିଗପିନୀ ବିଚକ ନଲିନୀ ?

ଶୁ । ଶୁବ୍ରି, ମହାମୌର ନାହି ଦୋଷ ;

ସବେ ଯଥ ପ୍ରଣୟ-ଅନ୍ଧାର

ଧରି' ପାରୁ' ରାଜପୁତ୍ର କରିବ ରୋଦନ

ବିନୟସଚନେ—ହୃଦୀ ହ'ତ ଘନେ :
 ଭାବିତାମ—ଏକି ହୀନ ଆଗ !
 ହାର ! ତଥନି ନୀଜାନି—
 ମଦନେର ଦାରୁଣ ଶାସନ !
 କୁଳଧରୁ ପ୍ରତିଫଳ ଦିତେଛେ ଆମୟ,
 ନାହିକ ଉପାୟ ;
 ଏ ଜୀବନ ବୋଲନେ କାଟାବ ;
 ଦିନ୍ତି ସ୍ଵାନ ଝୋଗିବରେ ହୃଦୟ-ଅଗୋରେ,
 ତିନି ମମ ସ୍ଵାମୀ,
 ସମ୍ମିଳିତ ଦିବସ ସାଥି' ତୁମ୍ଭାରେ ଆମି ।
 ମୁଁ, ମୁଁ, ଆହେ ଏକ ଉପାୟ ଇହାବ :
 ଆମି
 ତୋର ତରେ ବିକଳ ଅନ୍ତରେ
 ଦେବାଳୟେ ରଖେଛି ଦୀଙ୍ଗାୟେ,
 ଅକ୍ଷୟାଂ କାନେ ତଥା ମନ୍ଦ୍ୟାମୀ ଜନେକ ;
 ଶୁଣିଆ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବତ୍ତ ମେହି ଉଦ୍ଦାମୀନ,
 ଡରିବାରେ ଦେଖିବ ହୃଦୟ,
 ନାନା ମତ ବୁଝିଲ ଉପାୟ ;
 ଗୋପନେ କରିଛ ମେ ମକଳ,
 କିନ୍ତୁ, ଯହ ହଇଲ ଦିକଳ ;
 ପୁନଃ ଆଜି ଦେଖା ମମ ମନ୍ଦ୍ୟାମୀର ମନେ ।
 କେ ମେ ମନ୍ଦ୍ୟାମୀ ?
 ପରିଚୟ ନାହିଁ ନିଲ ; କିନ୍ତୁ, ଲୟ ମନ,—
 ଗୋରନ୍ତନାଥେର କାହେ କରେଛି ଦର୍ଶନ ।

ଶ୍ଲ ।

ମୀ ।

- ଶ୍ରୀ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଡକୁ ଯୋଗୀ, କୋନ ମୃଢ଼ ଜନ ;
ନହେ, କେନ ଶୋଗଭନ୍ଦ ତାର ଆଖିକନ ?
- ଶ୍ରୀ । ନା, ନା, ତବ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ହଇଲ ଶୁନିଯା କାହିଁନୀ ।
- ଶ୍ରୀ । କି ହଇଲ, କହ ମରେ ମଦିଶ୍ୟେ ବାଗୀ ।
- ଶ୍ରୀ । ଦିଲ ମୋରେ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ସେଇ ଜଟାଧରୀ
ଯାହେ ପୁରୁଷେର ମନ ମୁକ୍ତ କରେ ନାହିଁ ;
ଅଦିରା ଇହାର ନାମ ।
- ଶ୍ରୀ । ଦୂରେ କରହ ନିକ୍ଷେପ ;
ତେବେଛ କି ମନେ
ପଞ୍ଚ ମନେ କରିଯାଛି ଅଗସ୍ତ୍ୟାମନ୍ୟ ।
- ଶ୍ରୀ । ଚାହି ପ୍ରାଣେ ଆଶ-ବିନିମୟ !
ନହେ ପଞ୍ଚକ୍ରିୟା ;
ଭାବ କି, ସଜନୀ, ମେଘମ ପତି କରି ମାଧ୍ୟ ।—
ଡୋରେ ଦେଖା ରହେ, ପାଛେ ପାଇଁ ଦାବେ,
ଫ୍ୟାଲ୍ ଫ୍ୟାଲ୍ ମୁଖ ପାନେ ଚାବେ ।
- ଶ୍ରୀ । ଥାକିଲେ ମେ ଦାନ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାତ ଏତ ଦିନେ ।
- ଶ୍ରୀ । ଆମି କାହିଁ ଜନ ପରିତ ବକ୍ରନ୍ :
ନହେ ପାଇଁ ହତ୍ୟମ ଈଷନୀ ।
- ଶ୍ରୀ । ଆଦି ହାତି, ତାଣ ହତ ନାହିଁ !
- ଶ୍ରୀ । ହାତ ! ହାତ ! ନାହିଁ ହ'ରେ ଭାନ ନା ନାହିଁର ଆଶ ।
- ଶ୍ରୀ । ମନେ ମନେ, ହଦିଳ ଆମମେ,
ମସତନେ ରାଖିତେ ପାତିରେ ;
- ଶ୍ରୀ । ହଦିଳ ଆମମେ—

ନିରନ୍ତର ତୀର ପଦସେବା ।
 ଉଚ୍ଛ ଆଶ ନାହିଁ ରାଖେ କି ବା ?
 ବାରନାରୀ ସବୁ କରି ଚାହେ ପ୍ରେମଦାସ ।
 ଘୋଗୀବର ଆମାର ଟୈଥ୍ର,
 ଅଭିଲାଷି ତୀରାର ଚରଣ ।
 ଚଳ, ବୁଝି ହ'ଲ ତୀର ପୂଜାର ସମୟ
 ପଦ୍ମଜଳ ବିଷଦଳ ଯୋଗାବେ କିନ୍ତୁବୀ ।
 ଉଚ୍ଛଯେର ଅଞ୍ଚାନ ।

ତୃତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଦେବାଲୟ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବିନ ।

ପୁ । ହେ ଶୋଭନାଥ ! ସଦି ମାଙ୍କାଂ ପୂଜାଯ ଦାସକେ ସକିଃ
 କରନ୍ତେ—ଲିଙ୍ଗ ଅବିର୍ତ୍ତିର ହରେ ଆମାର ପୂଜା ଗ୍ରହଣ କରନ ;
 ଦିଗଦର, ଦାସକେ ସକିଃ କରନେବ ନା ।
 ନମ ନମ ଶଶାଙ୍କଶେଖର, ନମ ବାଧ୍ୟର,
 ନମ ନମ ଦୁଷ୍ଟବାହନ ।
 ନମ ଗଜାଧିତ, ନମତ୍ୟ ଶକ୍ତି,
 ନମ ନମ ବିତ୍ତିତୁଷ୍ଣ ॥

ଶିବ, ଶଞ୍ଚୁ, ହର, ନମ ଘୋଗୀଥର,

ନମ ନମ ମଦମ-ଶାସନ ।

ସ୍ଵଭବତ ଭୂଧର, ଅପତ ଈଶ୍ଵର,

ଫଳୀ ଭୂଷା ଶବାସନ ॥

ନମାମି ଈଶାନ, ବାନ୍ଦନ ବିଷାଣ,

ଲୀଲକଟ୍ଟ ନମ ନମ ।

ଅତି ଦୀନ ଦାସ, ପରଦେ ତବ ଆଖ,

ଦେଖ' ନାହି ଜମେ ଭ୍ରମ ॥

ଶୁନ୍ଦରୀର ପ୍ରିବେଶ ।

କ୍ଷମା କର ପୂଜାର ସମସ ।

ଶ୍ରୀ । ବିଶ୍ଵମଲ ଗନ୍ଧାଜିଲ ଆନିଯାଛେ ଦାସୀ ।

ପୁ । ଆହା, ଅତୀବ ଶୁନ୍ଦର ମାମା !

କେନ ରାଖ ? ଦେହ ମୋରେ ପୂଜା କରି ହରେ ।

ଶ୍ରୀ । ଏକ ଡିଙ୍କା ରାଖ, ଘୋଗୀଥର ।

ଷତନେ କୁହୁମ ତୁଳି' ଗେଁଥେଛି ଏ' ହାର

ଧର ଉପହାର, ପର ଗଲେ,

ତୃପ୍ତ କର ତୃପ୍ତିନ ନୟନ ।

ପୁ । ଜାନ ନା, ଜାନ ନା

କି ଶୋଭା ପାଇବେ ହାର ଶକ୍ତରେର ଗଲେ ।

ମାଂସ ପିଣ୍ଡୋପରେ

ଫୁଲହାରେ କି ଶୋଭା ହେଉବେ ?

ଶବୋପରେ ଫୁଲେର କି ଶୋଭା ?

କରେ ସାବେ ପବନ ବ୍ୟଜନ,

ଯାଁର ତରେ ଭାତିଛେ ତପନ,

ବନରାଜି ଧରେ ଫୁଲ ସାର ପୁଜାହେଲୁ
 ଥାର ନାମ ଭବାର୍ଣ୍ଣ-ସେତୁ,
 ମେହି ଅଶ୍ଵିମାଳାଗଲେ ଦେହ ଫୁଲମାଳା ;
 ନା ରହିବେ ବାସନା-ଜଙ୍ଗାଳ,
 ନିର୍ମଳ ଅସ୍ତରେ
 ଫୁଲହାରେ ହେର ଦିଗ୍ବସ୍ତରେ ।
 ମହାଦେବକେ ଫୁଲହାର ଦେଓନ ।

ଶୁ । ଦେବ, ତୁ ଯି ଯମ-ସ୍ଵାମୀ,
 ଦିଗ୍ବସ୍ତରେ ନାହି ଜାନି ଆସି,
 ତୁ ମି ପତି ପ୍ରାଣେଶର ଭୟ ;
 ଠେଲ ପାଇଁ, କତି ନାହି ତାହ,
 କ୍ଷବ ପଦେ ରହିବ କିକ୍ରାଣୀ ।
 ଅରିବ ତୋମାର ନାମ ଶ୍ଵରି,
 ଧ୍ୟାନ, ଜ୍ଞାନ, ଅନ, ପ୍ରାଣ, ଜୀବନେ ଜୀବନ
 ଏକ ମାତ୍ର ତୁ ଷ୍ଟି, ଅଭୁ ! ଦାନୀର ଦେଖର ।
 ପୁ । ସତ୍ୟ ଯଦି ମରେ ଯନେ କିକ୍ରାଣୀ ଆମାର,
 ଭିଥାରୀର ମରେ ସବି ନା କର କପଟ,
 କେନ ତବେ ଯଜ୍ଞାଇତେ କରେଛ ବାସନା ?
 ବଡ ସାଧେ ଶୁକ୍ଳପଦେ ସଂପେଛି ଜୀବନ,
 ଏ ଜୀବନେ ଶକ୍ତଦେବ ସର୍ବିଦ୍ୱ ଆମାର,
 ମେସାର ତୋହାର କେନ କରେଛ ସଂକିଳିତ ?
 ଶବ ସତି ! ମହଧ୍ୱିଣୀର ଏଇ ରୀତି—
 ଆପଣେ ବାଞ୍ଛାକରେ ପତିର ଉତ୍ସତି ;—

ଯୋଗଭଣ୍ଡ କେନ ଥୋରେ କରିବାରେ ଚାଓ ?

ବିଦୀଯ ମାଗି ହେ ତିଥାରୀରେ ଭିଜା ଦାଓ ।

ଶ୍ରୀ । ଟାଦ ମୁଖେ ପଛି ସ'ଲେ ଡାକ ଏକବାର—

ଜଳମ ସଫଳ, ପ୍ରଭୁ, କରହ ଆମାର ।

ପ୍ରୀ । ଆମି ଯୋଗୀ, ମଃସାରେ ଶିବାଜୀ,

ତ୍ୟଜିତାଛି କାଗିନୀ କାଞ୍ଚନ ;

ପେରେଛି ଶୁକ୍ର ଠ୍ଠାଇ ନୃତ୍ୟ ଜୀବନ,

ଶୁକ୍ର ବିନା ଏ ମଃସାରେ ଅଗ୍ର କେହ ନାଇ,

ପିତା, ମାତା, ଭାତା, ଦାରୀ, ଶୁକ୍ର, ସନ୍ଦୂ, ଭାଈ,

ଶୁନ ଶୁଲୋଚନୀ,

ବୁଝ ନା, ବୁଝ ନା, ଇଞ୍ଜିଯ-ଛଲନା—

ଅଲୀକ ସମ୍ବନ୍ଧ ତୁମି ଆନ କି କାରଣ ?

ଦୈହିକ ରମଣ ଇଞ୍ଜିଯେର ଦାସତ କେବଳ,

ଆଜ୍ଞାଯ ଆଜ୍ଞାଯ ଆଞ୍ଚିକ ରମଣ !

ମେ ରମଣ ନା ହୟ ଭଣନ,

ଶୁରୁପଦେ ଏକତ୍ରେ ମିଳନ,

ଆନନ୍ଦେର ଲୌଲା ଅବିରାମ ;

ସଂପ ମନ ଶକ୍ତର-ଚରଣେ,

ଏକ ଆଜ୍ଞା ହ'ବ ଦୁଇ ଜନେ ;

ଚିରଦିନ ରବେ,

ମେ ମିଳନେ ବିଚ୍ଛେଦ ନା ହବେ ;

କରହ ଆଜ୍ଞାଯ ମନ ଲସ

ଭୌତିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯତ କରି' ପରିହାର

ହେରିବେ ପୁରୁଷ ମନେ ଅନ୍ତି-ବିହାର ;

এক জ্ঞানে বহুজ্ঞান ঘূঁটিবে ত্রোমার,
নৱ নাৱী তেন্দ জ্ঞান রহিবে না আৱ ।

শু ।

অস্তু,

জন্মে জন্মাস্তৰে রহে ষেন তেন্দ জ্ঞান ;

ষেন অনন্ত অনন্ত কালে

ঢহি তব পদক্ষলে,

পতি ভাবে চিৰদিন কৱি তব পংজা ;

দাগী জ্ঞানহীনা

নাহি জ্ঞান-অৰ্জন-কামনা ;

পতিপদ কংস্থাছি সার,

ইহা হ'তে উচ্চ আশা নাহি কিছু আৱ ;—

জন্মে জন্মে হই ষেন কিঙ্কৰী ত্বোমার ।

যাও হে নিৰ্দয় ! যদি যাইতে বাসনা,

তব পথে কষ্টক হব না ;

যাও,

মধ্যা থাক সুখে থাক নাহি কৱি মানা ;

কিঙ্কৰীৰে যদি কড়ু পড়ে তব মনে

জেনো সে তোমাৰ দাসী জীবনে মৱণে ।

পু ।

দুৰ ধৰ শুলোচনে, শিবেৰ প্ৰসাদ,

হউক ঈশ্বৰে মতি কৱি আগীৰ্বাদ ।

শু ।

ঈশ্বৰ না চাই, তোমা বিনা নাহি সাধ,

নমস্কাৰ যোৰী কৰা কৱি অপৰাধ ।

পু ।

শিব, শিব, শিব, শুক, গোৱকনাথ !

প্ৰস্থান।

ଶୁ । ଆମ କେନ ଏ ଖଣ୍ଡାନେ ?
 ଶିରେ ହଲ ସଜ୍ଜାବାତ ।—

ଅନ୍ତରୀଳ

ଚତୁର୍ଥ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ସାରିର କଷ ।

ମାତି ଓ ମେବାଦାମ ।

ମା । ଆପଣି ଆମାର କେନ ?

ମେ । ଦେଖ, ମୁଦ୍ରା ବାରଣ କରଗ, ତୁମି କୋନ ମତେ ମର୍ଦଦତ୍ତେର
ମଞ୍ଜେ ମନ୍ଦିରା ଦାଓ ।

ମା । ତୁମି ଦୂର ହୋ ; ତୁମି ପାପେ ମତି ଆମାର କେନ ଦାଓ ?
ଯଦି ମୁଦ୍ରା ଦେଖେ ତୋମାର ଜୀବନ ସଂଶର ହବେ : ତୁମି ଏଷ୍ଟ ଯୋଗୀ ;
ଯାଓ ।

ମେ । ତୋମାର ପାଇଁ ଧରି, ତୁମି କ୍ରି କଥା ପ୍ରକାଶ କରାନ୍ତି ।

ମା । ସା ଭୌକ, ତୋର ଆମ ଆମି ଅଧିକ-ଅଧିକ ନହିଁ ; ତୁହିଁ
ଚାଲ, ଜଟାର କେନ ଆସାନନ୍ଦା କ'ରେଛିମୁ ?

ମେ । ଦେଖ, ଆମାର ମର୍ମନାଶ ହବେ, ତୋମାଦେର ଉପକାରୀରେ
ଜଣ ଆମି କରେଛିଲୁଗ ।

ମୀ । ସା, ମୁଢ଼, ତୋର ଖକ୍କା ନାହିଁ ।

ମେ । ଦେଖ, ଦେଖ, ବଲୋ ନା ।

ଅଞ୍ଚାନ ।

ମୀ । ଏକି, ସଥିର ଏକି ମୁଖେର ଭାବ !

ଶୁଦ୍ଧରାଜ୍ଞ ପ୍ରବେଶ ।

ମୁଖ, ମୁଖ, ଏକି ? ତୋମାର ମୁଖ ଦେଖେ ଆମାର ପ୍ରାଣ ଶୁକିଯେ ଥାଏଁ ।

ଶ୍ରୀ । ମାରି, ତୋର କାଛେ ଆମି ବିଦାୟନିତେ ଏମେହି ; ପ୍ରାଣ-ନାଥ ଚଲେ ଗେଛେମ—ଏ ଶଶ୍ୱାନ ପୁରେ ଆମ ଆମି ଥାକୁବ ନା ।

ମୀ । ମନ୍ଦି, ମନ୍ଦି, କି ବଳ ? ମନ୍ଦି, ତୋମେ ନଈ ଆମ ଆମ ଜାନି ନି । ଆମାଯ କେନ ବଜାଦାତ କର ? ରାଣୀ, ପ୍ରାଣମନ୍ଦି, ଶ୍ଵର ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀ । ଶ୍ଵର ହୁ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର, ଭୁନହ ବଚନ,—

ଶୁଭ ଶୁଭ ଶୁଭ ଏ ଜୀବନ ;

ଶୁଭ ପୁନୀ, ଶୁଭ ଏ ସଂସାର,

ପ୍ରାଣନାଥ ଗିଯାଇଁ ଆମାର ;

ଗୃହ ବାସ ଆର କା'ର ଡରେ ?

ସାଇ, ମନ୍ଦି, ହାୟ ମୁଖେ ଦାଉ ଲୋ ବିଦାୟ ।

ମୀ । କୋଥା ଯାବେ ?

ଆମି ଦାମୀ ମହଚରୀ, ଆମାର କି ହବେ ?

ତୁମି ରାଣୀ, ଠାକୁରାଣୀ ମମ,—

ତୋମା ଛେଡ଼େ ରହିବ କେବେମେ ?

ଏ ସଂସାରେ

କେହ ଆର ନାହିଁ ତୋମା ବିନେ ।

ଶ୍ରୀ । ଏ ମଗରେ ଆଖି ହ'ତେ ତୁମି ଈବେ ରାଣୀ ;
 ସଲେଛି ମଞ୍ଜୀରେ ତୋରେ ବାଧିବେ ଆଦରେ,
 ମିଥାମନେ ତୁମି ଠାକୁରାଣୀ ; ,
 • ପୁଜେ ହର, ନିଃ ମନୋମତ ବର ;
 ମନୋମତ ପତି ଲ'ରେ ରାଜ୍ୟ କର' ସଥି ;
 ଶୁଖେ ଥେକ', ମନେ ରେଖ'—ଅଭାଗୀ ମୁଦରା,—
 ସାଇ, ଡାଇ, ପୁରୀ ମମ ଜୀବନ ହସ୍ତ କାରା ।

ମା । କୋଥା ସାବେ ?
 ହାସ ! ଏକା ନାରୀ କୋଥା ସାବେ ?

ଶ୍ରୀ । ସାବ ମମ ପତିର ଆଲୟେ ;
 ଏ ଜୀବନେ ପତିମେବା ଭାଗ୍ୟ ମମ ନାହି,
 ତାଇ ସାଇ ଶାଶ୍ଵତୀର ଚରଣ ସେବିତେ ;
 ଭାବା ଦୁଖିନୀ ଜନନୀ,
 ହାରା ହାରେ ଅକ୍ଷଳେର ମଣି,
 କାନ୍ଦାଲିନୀ, ଅକ୍ଷ, କେନ୍ଦେ କେନ୍ଦେ !
 ତାହେ ଅରିପୁରେ କେହ ନାହି ଝାର ;
 ଏକାକିନୀ ହାହାକାର କରେ ପାଗଲିନୀ,
 ପୁତ୍ରବଧୁ ଆମି ତାର, ନନ୍ଦିନୀ, ସମାନ,
 ହୁଦିନୀର କରିବ ଶୁଙ୍ଗବା ;
 ହୁଇ ଜନେ ରୋଦନେ କରିବ ଦିନପାତ
 ହୁଦିନୀ, ଧାକିବ ସଦା ହୁଦିନୀର ସାଥେ !
 ଏ କି କହ ରାଣୀ ?
 ଆଛେ ସେଇ ଚାମାର-ନନ୍ଦିନୀ,
 ଜ୍ୟୋତି ରାଣୀ-ଦରଶନ କେମନେ ପାଇବେ ?

ଶୁ । ଦୂତ ହ'ରେ ଜାନାଇବ ରାଜୀର ସମ୍ମନେ,
 ସମେତେ ଶୁଭରା ଆସେ ଆକ୍ରମିତ ପୁରୀ ;
 ଯତ୍ତୀ ମୁଖେ ଶୁଭମିଶ୍ରଭୁଲ ରାଜଧାନୀ,
 ସେଜ୍ଞାଚାରୀ, ଅନିଯମେ ସେନା ;
 ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ରାଜୀ ହଇବେ ମନ୍ୟ,
 କରିବେଳ ସଙ୍କଳିତ ଶାର୍ଥନା ;
 ସଙ୍କଳିତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏହି କରିବ ତୀହାର,—
 ଅଧାନା ରାଣୀରେ ରାଧିତେ ମେ ଉପମନେ
 ଛିଲେନ ବଥାୟ ତିନି ସନ୍ତାନେର ମନେ ;
 ଶୁଭରାର ଦାସୀ ତାର ମେବା ହେତୁ ରବେ;
 ତବେ ସଙ୍କଳିତ ; ନହେ, ଶୋରତ ରଣ ହବେ ;
 ରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତେ ଯତ୍ତୀ ମମ ବାଧିବେ ଶିବିର
 ଆମାର ପ୍ରସ୍ତାବେ ଯତ ହବେ ନୃପଟିର ।
 ସ' । ଧର୍ମ ତବ ପତ୍ରିତା କ୍ରତ !
 ରାଣୀ ହୟେ ହେଲ କେବା କରେ ?
 ତ୍ୟଜି' ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟଜି ଦାସଦାସୀ,
 ଶାଶ୍ଵତୀର ମେଳା ଅଭିଲାଷୀ,
 ପତ୍ରିର ସନ୍ଧାନ ହେତୁ ।
 ଧର୍ମ ସତ୍ତ୍ଵ ପତ୍ରିପରାବଳା !
 ତୋମାର ମହିଳା ନା ହୟ ତୁଳନା
 ଯାବେ ସଦି ପତ୍ରିଗୃହେ, ଆମି ତଳ ଦାସୀ,
 ତୁମି ଠାକୁରାଣୀ, ଆମି ତୋମା ଅଭିଲାଷୀ ;
 ବଥାୟ ଝିଥରୀ ଝଥା ବହିବେ କିକରୀ。
 ଚଳ ତବେ, ଶୁଲୋଚନା, ଦୁର୍ଗା ନାମ ଶାରି' ।

- ଶୁ । ହୁଥ ପାବେ, ତୁମି କୋଷା ସାବେ ?
 ସା । ଦାସୀ ଠାକୁରାଳି ଛାଡ଼ା କବେ ?
 ଶୁ । ଅତ ଜମେ ଶୋଧ ନାହି ହବେ ତୋର ଧାର ।
 ସା । ଖଣ୍ଡି ଆମି ଚିରଦିନ ପ୍ରେସ୍ ହୋଇବାର ।

ଟୁଟ୍ଟିଲେର ଅନ୍ତର୍ମାନ ।

ପଞ୍ଚମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ବରପଥ ।

ଦାମୋଦର ।

ଦା । ତବେ ରେ ଶାଳା, ଆମି ବୁଝି ନି ? ବୋଜ ବୋଜ କୁଟୀ
 କାକ କରେ ଜାମା ଗୋନା ? ଆରମ୍ଭେ ମାଗୀକେ ଚେଳ ନାହିଁ ଓହି
 ଆସିଛେ, ଆମି ଏହି ଗାଛର ଆଡ଼ାଲେ ଦାଢ଼ାଇ ।

ମେମାଦିମେର ପ୍ରାଣେ ।

ମେ । ଉଃ ! ଲାକ୍ଷନାର ଏକ ଶେଷ, ଆମି କି ହେବ ? ଆମର
 ଏ ପାପେର କି ପ୍ରାୟଶିତ୍ତ ହବେ ? (ଦାମୋଦର କର୍ତ୍ତକ ଭୁରିକା ଦ୍ୱାରା
 ଆହତ) ଆରେ, କେ ରେ ଚଞ୍ଚଳ ? ଗୁରୁଦେବ, ଅଭ୍ୟକାଳେ କୋଷାର
 ତୁମି ।

ଦା । ଓହି କେ ଆସିଛେ ପାଜାଇ :

ଦାମୋଦର ପ୍ରାଣି ।

ଗୋରକ୍ଷନାଥ ଓ ଶିଷ୍ୟଗଣେର ପ୍ରସେଚ ।

ମନ୍ଦିର । ଶିବ, ଶିବ, ତୋଳା ।

ଗୋ । ଶମ, ବୃସ ! ଜୈଷରେ ନିଶ୍ଚଯ ଡକି ଯାଏ
ପରୀକ୍ଷାର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣମେ ହସ୍ତ ଅନାୟାସେ
ଶୁଭର ସହାୟ, ଦିଲ୍ଲ ନାହିଁ କୋନ କାଲେ;
ଓଇ ଦୂରେ ହୃଦୟର ପୂର୍ବୀ,

ଚଳ—

ଦେଖିବେ କି ଭାବେ ଆହେ ନଦୀନ ମର୍ଯ୍ୟାମୀ

୧୨ ଶି । ଏ କି, ଏ ଯେ ମେବାଦାସ !

ଅଭୁତ !—

ବଜେ ଛୁରି ପଥମାରେ ହେବ ଶିଷ୍ୟ ତବ :

ଗୋ । ଅନୃତୀର ଫଳ କେବା କରିବେ ଲଭନ ?
ଆହେ ବୈଚେ, ଅତି ମୁହଁ ବଦିଛେ ଧମନୀ,
ଏହି ପତ୍ର ମର୍ଦ୍ଦି ଦେହ ଶ୍ରଲେପ ଆସାତେ
କର୍ଜ ହେବ ରଧିକ୍ଷ-ପ୍ରବାହ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରସେଚ ।

ପ୍ରୀତିଦେବ, ପ୍ରୀତିଦେବ, ପ୍ରୀତିଦେବ !

ମୁହଁ ମାସ ଚରଣଅସାଦେ ;

କୁହକିନୀ ଦିଲ୍ଲାହେ ବିଦ୍ୟାଯ ।

ହେ ଭଜ୍ଞବୃସଳ ! ରାଥ ମେବକେରେ ପାଇ ।

ଗୋ । ଶକ୍ତରେର ପ୍ରିୟ, ବୃସ, କୁମି !

ହେବ ଶିଷ୍ୟଗଣ,

ଅକଳକ ପୂର୍ଣ୍ଣଶ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣର ଉଦୟ ;

ମଗନ ଭେଦିଲ୍ଲା ବଳ ଜୟ ଜୟ ଜୟ ।

ଶିଷ୍ୟଗଣ । ତୈରବୀ—ଟୁଂରି ।

ମୃତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହର ଡୋଳା ।

ଭୂତନାଥ ତବ, ବୋମ୍ ବବ ବୋମ୍ ବବ,

ନିନାନ ତୈରବ ଅମୁଖିଥଳା ॥

ଅନୟଥ-ଆମନ, ନୟନ ହତ୍ଯନ,

ଫଣାମାଲଗଲ, ଦଲ ଦଲ ଦୋଳା

ତମାଲନିଷିଦ୍ଧ, କଟେ ହଲାହଲ,

ଅଲଦ-ଜାଳ ଜିନି' ଜାଟେ ଜୁଟ ମଳ

କଳ କଳ ଚଳ ଚଳ ମଞ୍ଜା ମିଳେଲା ॥

ଶକ୍ତିଲେର ପ୍ରାଣିନ

পঞ্চম অঙ্ক ।

প্রথম গভৰ্নেক্স

লুনাৰ কক্ষ ।

লুনা ও জমু (লুনাৰ পিতা) ।

লু । বাপ, তুই কি বৃদ্ধি কৰলি, আমাৰ এ মণ্ডোন
বহেম বুড়া নিয়ে থাকব ? তুই আজ বেলী কৰে বিষ দে,
একযোগে খেয়ে ম'রে যাক ।

জ । আ'ৱে, না ; লোকে গোল কৰবে, তোৱ উপৰ সোবে
কৰবে, মহীশূলা পৰামৰ্শ দিয়ে ইচ্ছাকে ব্রাণী কৰবে, মহীশূলা
জুতাখোৰ একটু একটু মোবে কৰছে ; তোৱে তখন বল্লুম
ইচ্ছাকেও ঘেৱে ফেল, তুই বলুলি 'না ও কাদ্বে আমি দেখব'
এখন কি হ'ল ? সুন্দৱাৰ দীৰ্ঘী তোৱ বুটী দেখলে বাড়ু মাৰে ।

লু । বাপ, আমাৰ বড় ঝাঁগ হয়েছে ; তুই সেই নামী
বেটীকে আগে মাৰ ।

জ । আমি কেমন কৰে মাৰব ? আগে হাত ছেড়ে দিলি
এখন পন্থাছিস ।

লু । বাপ, তুই বলতে পাইস ইচ্ছার জন্য সুন্দৱা কেন
লড়াই কৰতে চায় ?

ଜ । ଶାଲୀ କେଜିଆ ଥୁଜୁଛେ, ଓ ବଡ଼ ଲଡ଼ାଇ ଉଠିଲା; ଶୁଳ୍କ ରାଖେ କି ନା ଯନେ ଭାବଲେ ତୁଇ ରାଜାକେ ମାନା କରିବି ଇଚ୍ଛାକେ ଛାଡ଼ିବିନି ତା' ହଲେ ଦାଙ୍ଗୀ ହବେ ।

ଲୁ । ତବେ ଇଚ୍ଛାର କାହେ ଥାକୁବାର ଅଟେ ଦୀନୀ ପାଠିଯେ ଦିଲେ କେମ୍ ?

ଜ । ତୋର ଚାମାର ବୁଝି ପାଲିଯେଛେ; ଓ ଜାନେ କିନ୍—ତୁଇ ଇଚ୍ଛାର ସଙ୍ଗେ ଧିଟ୍ ଧିଟ୍ କରିତେ ଯାବି ? ଓ ଦୀନୀ ବଲେ ଦେଲେ ଶୁଳ୍କରା କେଜିଆ କରିବେ ।

ଲୁ । ବାପ, ଠିକ ବଲେଛିସ୍ ହୁଟୋ ଦୀନୀ ଆହେ, ଆମି କୁଟି ଗଲାଲେ ମାରିତେ ଆସେ; କାଳ୍ ଗିଧେଛିଲୁମ, ଦେଟୀ ବଲିଲେ, ବାହିକେ ଚିଟ୍ଟ ଲିଖିବ; ବାପ, ରାଜାକେ ବଲି—ଶୁଳ୍କରାର ସଙ୍ଗେ କେନ ଲଡ଼ାଇ କରଗ୍ନା ।

ଜ । ମେ ଅମନ ଶୁଳ୍କରା ନା, ତୋର ରାଜା ବାପେର ନାକ କେଟେ ଲେବେ; ତାର ଲାକ୍ଷ ମୋହାର ମର୍ଜୁତ; ଶୋଡ଼ ମୋହାର ହୁଏ ଆପନି ଲଡ଼େ ।

ଲୁ । ତା ବାପ, ରାଜା ମ'ରେ ଗେଲେ ଆମି ସଥିନ ପଦିତେ ବସିବ, ତଥିନ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ତ ଲଡ଼ାଇ କରିବେ ?

ଜ । ଚୌତ୍ତିତେ ହବେ; ଶତକ୍ରର ଧାରେ ଧାରେ କେବଳ ବାନାର ଓ ଶତକ୍ରର ପାରେ ସର; ରାଜା କେଜିଆର କଥା ଉଠିତେ, କେବଳ ଶୁଭ କରେଛେ ।

ଲୁ । ଆମାର ଗା ଇଶ୍ ପିଶ୍ କରିଛେ; ବାପ, ମେ ତେବେ ଦେବି; ଆମି ମେ ଶୁଳ୍କରାକେ ମାରିବାର ଯୋଗାଡ଼ କରେଛି, ତୋକେ ବଲିବ ନା—ତୁଇ ଆମାର ଧିଟ୍ ଧିଟ୍ ତୁଲବି, ହୋବେ ନା ହୋବେ ନା ।

ଜ । ଆରେ, ଆମାର ବଳ; ଆପନ ବୁଦ୍ଧିତେ ପ୍ରୟାତେ ପଡ଼ିବି;
ତୁଇ ଦେଖିତ ଆମାର ବୁଦ୍ଧି ଶୁଣି ନି ଇଚ୍ଛାକେ କେବେ କି ପ୍ରୟାତ
ହ'ଲ ! ରାଜାକେ ମେରେ ଫେଲିତେ ପାରିଛିନି, ଆମୁତେ ଆମୁତେ ଥିଲା
କହିତେ ହଛେ, ଏକଟୁ ଏକଟୁ କରେ ଥାବାରେର ମଞ୍ଜେ ବିଷ ଦିତେ ହଛେ,
ଛୟ ଯାମେ ମରବେ; ଏ ବଡ଼ ମଜାର ବିଷ, ତୋର ମେହି ଧରମ ଶାଳା
ଆମାଯ ଶିଥିଯେ ଛିଲ; ଏତେ ଗୌ ଏକ ଦିନେ ଯାର, ଆର ଆଦିନି
କେ ଏକଟୁ ଏକଟୁ ଦିଲେ ଲୋକେ କଲେ କାଣ ହେଯେଛେ--କିନ୍ତୁ, ମ'ରବେ
ମରବେ, ମରବେ, ଛାଡ଼ାନ ନାଇ ।

ପରିଚାରିକାର ପ୍ରବେଶ ।

ପ । ଏକଜନ ବିଦେଶୀ ହାକିମ ଆପନାର ମହିତ ସାକ୍ଷାତ
କରୁଥେ ଚାଯ; ମେ ବଲେ ଆପନି ତାକେ ଆମୁତେ ବଲେ ଛିଲେନ ।

ଜ । ଆମୁତେ ବଳ । ବାପ, ଏହି ସୁନ୍ଦରାମାରୀ କଲ; ଏ
ସୁନ୍ଦରାର ହାକିମ, ଆମାର ଖେଯେ ହୁନ୍ଦରାକେ ବିଷ ଦେବେ ।

ଜ । ତୁଇ ଏକେ କୋଥା ପେଲି ?

ଶ୍ର । ଏ ରାଜାକେ ଦେଖିତେ ଏମେହିଲ; ଆମି ଓ ମଙ୍ଗ ଶଳ
କରେଛି ।

ଜ । ଓ ରାଜାର ବୋଗ କିନ୍ତୁ କରୁଥେ ପାରବେ ନା; ହାକିମ
ଶାଳାର ବାପ ପାରବେ ନା ।

ଦାମ୍ଯୋଦରେର ପ୍ରବେଶ ।

ଶ୍ର । ଭୀଷମ, ଆମୁନ, ବନ୍ଦନ, ପାରବେନ ତ ? ଆପନି ଯା ଚାନ
ଆମି ଦିତେ ଅନ୍ତତ । ଆମି ଲକ୍ଷ ଦର୍ଶ ମୁହଁ ଆପମାକେ ଦିତେ
ପାରି ।

ଦା । ଏଥାମେ ତ ନିର୍ଜନ ମୟ, ଏଥାମେ କଥା ହ'ତେ ପାରେ
ନା ତ ।

ଜ । ନାତାତନୟ, ତା ତନୟ ; ଦେଖି, ଶାଲା ତୋର ମୁଖ ଦେଖି ? ଟୁପି ଥୋଲ, ଶାଲା, ଟୁପି ଥୋଲ ; ଆରେ କେ ଆଛେ ? ଚୋର, ଚୋର, ଚୋର ।

ରଙ୍ଗକେର ପ୍ରବେଶ ।

ଶାଲାକେ ଧର, ବିଷ କୋଡ଼ା ଲାଗାଓ ; ଓ ଶାଲା, ତୁମି ଚାନ୍ଦିକେ ମୋନା ବାନାଓ ?—ଆମାର ହାଜାର ଟାକା ଠକିଯେ ନିଯେତ, ଆଜି ହାକିମ ହ'ଯେ ଏମେହେ ! ମାର ଶାଲାକେ ମାର । (ରଙ୍ଗକଗଣେର ଦାମୋଦରେକେ ମାରିତେ ଲାଇରା ପ୍ରସ୍ତାନ ।)

ଲୁ । ବାପ୍, ତୁହି କି କରିଲି ?

ଜ । ଏ ଶାଲା ଜୋଯାଚୋର ; ଆମାର ଟାକା ଠକିଯେ ନିଯେଛେ ତାହି ତ ବଲି ସୁନ୍ଦରାକେ ବିଷ ଦେବେ, ଏଗନ ଜ୍ଵର ଜାନ କାର ? ତାର ଦଶଟା ଆଦ୍ୟ ଆଛେ, ଥାନା ଚାକୁଦାର ।

ପରିଚାରିକାର ପ୍ରବେଶ ।

ପ । ରାଜମହିମୀ, ମହାରାଜେର ନିକଟ ହତେ ଦୃଢ଼ ଏମେହେ ନଗର-ପ୍ରାନ୍ତେ କେ ଏକଜନ ଅବସ୍ଥା ଏମେହେ—ଲୋକେ ବଳ୍ଛେ,—ତୋର ଔସଥ ଏକ ଦିନ ଧେଲେଇ ଆରାମ ; ମହାରାଜ ତୋର ଉତ୍ସମ୍ମଦ ଧାରଣ କରୁତେ ଯାବେନ ।

ଲୁ । ଆଛା, ଦୃଢ଼କେ ବଲ ଗେ ଆମି ସାଢ଼ି ।

ଜ । ଲୁନା, ଚଲ, ଆମିଓ ସାଢ଼ି ! ଏ ବ୍ୟାଗଟା ଭାବି ଗୋଲ ହସ୍ତେ ମେଲା ଲୋକ ଦେଖିତେ ଆମ୍ବଛେ : କି ଜାନି, ସନ୍ତି କୋନ ଶାଲା ମୋବେ କବେ ଧରେ, ସେ ବିଷ ? ତୁହି ରାଜାର ଦୂରଦ କଂରେ ବନ୍ଦି ଯେ ଭାଲ କରିବେ ଲାକୁ ଆଖିରୋପି ଦିବ, କିନ୍ତୁ ଯେ ମିଛା ମିଛି ଦୁଃଖ ଦିବେ ତାର ଗର୍ଦାନ ନେବ, ଗର୍ଦାନେର ଭଯେ କେଉ ଶାଲା ଆନ୍ତେ ଚାଇବେ ନା ; ଚଲ ଆମିଓ ତୋର ସାଥେ ସାଇ ।

ରଜ୍କକେର ପ୍ରବେଶ ।

ର । ମହାରାଜୀ ! ଅପରାଧ ମାପ ହସ, ଚୋର ପାଲିରେହେ ।

ଜ । ଏଁଯା ! ଏଁଯା ! ଖାଲୀ କେମନ କ'ରେ ପାଲାଳ ୧

ର । ଆମରା ମାର୍ତ୍ତିମାର୍ତ୍ତି ନିଯେ ସାଞ୍ଜି, ମାଟ୍ଟ ଥେବେ ପଥେ ଧେନ
ଛଟାଂ-ମଙ୍ଗାର ମତନ ହ'ଯେ ପଡ଼ିଲେ; ନାକେ ହାତ ଦିଯେ ଦେଖି, ନିଶ୍ଚାସ
ପଡ଼େ ନା; ଆମରା ମୁଖେ- ଦେବାର ଜଣ ଜଳ ଝଞ୍ଜି, ଆର ଉଠେ
ଦୌଡ଼ ଦିଲେ ।

ଜ । ରଡ୍ ଦିଲେ ।

ର । ଆମରା ଖେଚୋନେ ଖେଚୋନେ ଦୌଡ଼ିଲେ ତାର ଦେଖତେ
ପେଲେନ ନା ।

ଲୁ । ଆଜି ! ବାଓ, ତାକେ ବୁଜ ; ଦେଖ ଯଦି ଧରତେ ପାରି

ସକଳେର ପ୍ରଭାନ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍ଗ ।

ଉପବନ ।

ଶୁଦ୍ଧରା ଓ ଇଚ୍ଛ । ।

ଶୁ । ମୀ, ଆପନି କୋଥି ଯାବେନ ?—ବଲୁନ; ଆମି ହାତ
ଧରେ ନିଯେ ସାଞ୍ଜି, ଆପନାର ଦୃଷ୍ଟି କମ ହେଯେଛେ, ପଡ଼େ ଯାବେନ ।

ଇ । ମା, ତୁମିକେ ମା ? ତୁମି କେମ ଆମାର ଯତ୍ତ କରୁଛ ?
ଆଜା ପରେର ବାଢା ପ୍ରାଣ ଧୋରାଦି କେନ ? ବାଛା, କାଳ ସାପିନୀରେ!
କାଳ ମ ଦିଲୀ ବାଛାକେ ଦୃଶ୍ୟ କରେଛେ । ତୁମି ଆମାର ମା ବଲୁଛ

ତୋର୍ବୀର ଓ ଆର୍କେରେ ; ପରେର ବାଛା ଥର ସାଥେ, ଆର ତୁମି ଆମରେ
ମା ବଲୋ ନା ; ଆମାର ମେ ମା ବଲେ, ମେ ଆମେ ବୀଚେ ନା ।

ଶ୍ରୀ । ଆପଣି କୋଥାଯ ଥାବେନ ବଲୁନ, ଆମି ହାତ ଧରେ ନିରେ
ଯାଚିଛି ।

ଇ । ଆମି ଐ ଖାଚତଳାଟିତେ ଥାବ, ଓର ତଳାଟି ପରିଷକାର
କରେ ରାଖିବ । ବାଛା ସଦି ଆସେ, ତ ବନ୍ଦେବ ; ବାଛା ଏହି ଧରଟିତେ
ବନ୍ଦେ ବଡ଼ ଭାଲ ବାସେ ।

ଶ୍ରୀ । ଆପଣି ଏହି ଥାବେ ବନ୍ଦୁନ ଆମି ପରିଷକାର କଚି ।

ଇ । ନା, ମା ତୁମି ଜାନ ନା ମା, ତାର କାକର କଙ୍ଗା ଥଲେ ଧରେ
ନା ; ଏତ ଦ୍ୱାସୀ ଛିଲ, ଦାସୌର ଶସ୍ତ୍ର ପାହ୍ତ, ଆମି ଶୋରାବାର
ସମସ୍ତ ଏକବାର ହାତ ବୁଲିଯେ ଦିତେମ, ନା ହଲେ ତାର ମୁମ ହ'ତ ନା ;
ମା, ବଡ଼ ଆବଦାରେ, ଗୋ, ବଡ଼ ଆବଦାରେ ; ଅତ ବଡ଼ ହ'ରେଛିଲ,
ଆପଣି ଥେତେ ପାର୍ବତ ନା ; ଆମି କତ ବକ୍ତୁମ ; ଆମାର ଥାଇସେ
ଦିତେ ହ'ତ ; ଓହା, ଆମାର ବାଛା କୋଥାଯ ? ଓହୋ ! କାଳ ସାମିନୀ
କାଳ ସାମିନୀ ! ଆହା, ହା, ଦଂଶେ ଘେବେ ଫେଲେଛେ ! ଆହା, ହା,
ଦଂଶେ ଘେବେ ଫେଲେଛେ !

ଶ୍ରୀ । ମା, ତୋମାର ଛେଲେ ବୈଚେ ଆହେ ।

ଇ । ଆହେ, ଆମ୍ବବେ । ଚଳ୍ ଚଳ୍ ଚଳ୍ ; ତାର ହ'ଦାର ଧାବାର
ସମସ୍ତ ହ'ଲ ; ଏଥିନ କିଛୁ ଧାୟ ନି ।

ଶ୍ରୀ । ମା, ତୁମି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୁନ୍ତା—ଆମାର କଥା ଶୁଣ ନା;
ଆମି ମତ୍ୟ ବଲାଇ—ମେ ବୈଚେ ଆହେ ।

ଇ । ବୈଚେ ଆହେ ? ବେଶ ବେଶ ! ଆମି ଯୁବ ହଟି କ'ବେ
ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ବେ ଦିବ ; ଚଳ ଚଳ ।

ଶ୍ରୀ । କୋଥାଯ ସାବେନ ବଲୁନ ।

ଇ । ଓହି ସେ, ଓହି ସେ—କୈ ଆମାର ପୂର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବା ? କେବେ,
ଆମାର ଶିବରାତ୍ରିର ସଲ୍ଲତେ କି ସତର ଏଳି ?

ଶୁ । ମା, ଆମୁନ ; କିଛୁ ଧାନ ନି, ଆମୁନ ; କିଛୁ ଧାବେନ
ଆମୁନ ।

ଇ । ସାବ ? ସତ୍ୟ, ମିଥ୍ୟ ବଲ୍ଲଚ ନା ? ତୁ ଆମାର ମେ
କୁପେ ଫେଲେ ଦେବେ ? ଚଲ, ମା, ତୋମାର ସାତ ବ୍ୟାଟା ହବେ;
ଆମାର ପଡ଼ନ୍ତେ ଦିଲେ ନା, ମା, ଦିଲେ ନା, ଦିଲେ
ନା ; ଓମା, ଆମାର ଆପ ହାପିଯେ ଉଠିଛେ ।

ଶୁ । ଆହା ହୁଥିନୀ ମା ଆମାର ! ଭଗବାନଙ୍କେ ଡାକ ତିନି
ତୋମାର ଛେଲେ ଦେବେନ ; ତ୍ରେମାର ଛେଲେ ଦେବେ ଆହେ,
ତାକେ କୃପ ଥେକେ ତୁଳେଛେ ; ଇଷ୍ଟ ଦେବତାକେ ଡାକ—
ଛେଲେ ପାବେ ।

ଇ । ମିଛେ, ମିଛେ, ମିଛେ, ଇଷ୍ଟଦେବତା ମିଛେ ; ସର୍ବ୍ୟାସୀ ମିଛେ,
ଶିବ ମିଛେ, ଶିବଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ମିଛେ ; ଆମି ଚକ୍ର ଦେଖେଛି;
ଆମି ଚକ୍ର ଦେଖେଛି, ଆମି ଚକ୍ର ଦେଖେଛି ; ଓହୋ, କାଳ
ସାପିନୀ ! ବାଛାରେ, ତୁଇ କେନ ଆମାର ଗର୍ଭେ ଏମୋଛନି ?

ଶୁ । ଆହା, ହତଭାଗିନୀ ! ମା, ମା ।

ଇ । ଆହା, ତୁଇ କେନ ଦୀର୍ଘ ହୁଥୀକେ ମା ବଲିମ୍ ନି ? ତା
ହଲେ ତ ବାଛା ଆପ ହାରାଓଇ ନି ? ମେ ତ ତାର ବାଛା ନିଯ୍ୟେ
ବାଗେର ମୁଖେ ଦିତ ନା ?

ଶୁ । ମା, କିଛୁ ଧାବେ ଏମ ।

ଇ । ଧାବ ? ନା, ନା, ନା ; ଆମି ତେର ଧେରେଛି—ଆମାର
ପୂର୍ଣ୍ଣତତ୍ତ୍ଵକେ ଧେରେଛି । ଆର ଧାବ ନା, ଆର ଧାବ ନା ; ଆମାର
ଜୋର କରେ ମୁଖେ ଢେଲେ ଦେଖ, ଧାବ କେମନ କ'ରେ ? ଆମାର ପେଟ

ଭାବେ ଆହେ; ଆମି ଖେଳେଛି, ଖେଲେଛି, ଖେଲେଛି । ଆମି ଡାଳ ସାମଗ୍ରୀ ଖେଲେଛି ।

ଶୁ । ମୀ, ଏକଟ୍ ଖୋବେ ଚଲ ।

ଇ । ତୁଈ କେ—ବୁଝେଛି; ମେହି ସାପିନୀର ଚର । ଆମାଯ ଜେ'ର କରେ ଥରେ ଥାଓଯାବି; ବୁଝେଛି, ଆମାର ହରତେ ଦିବି ନି । ବୁଝେଛି, ବୁଝେଛି, ବୁଝେଛି, ସାପିନୀର ଚର ! ଦୂର ହ, ଦୂର ହ, ଦୂର ହ ; ବାବା, କୋଥାଯ ତୁମି ? ତୋମାର ଦୁଃଖିନୀ ମାକେ ଏକବାର ମା ବ'ଲେ ଥାଓ ; ଆମାର ସାଧେର ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏକବାର ମା ବ'ଲେ ଥାଓ ।

ସାରିବ ପ୍ରବେଶ ।

ଶୁ । ସାରି, ତୁଈ କୋଥାର ଗିଯାଛିଲି ?

ମୀ । ବଲ୍ଲାଛି ।

ଶୁ । ବଲିମ୍ ଏଥିନ, କୋନ ରକମେ କିଛୁ ଥାଓଯାତେ ପାରିମ୍ ? ଆମାର କଥାର ଆଜି ଭୁଲବେନ ନା ।

ମୀ । କି ଆନି ? ଦେଖି ; (ଇଙ୍ଗ୍ରେସ ଅତି) ଆହୁନ ।

ଇ । ଯାବ, ଚଲ ; ଆମାର ଫେଲେ ଦିଏ, ଯେମନ କ'ରେ ତାବେ ଫେଲେ ଦିଯେଛିଲେ ; ତୁମି ରାଜରାଜେଷ୍ଠର ହସେ ।

ସାରି ଓ ଇଙ୍ଗ୍ରେସ ଅନ୍ଧାନ ।

ଶୁ । (ଡକ୍ଟର ମାର୍ଜନ କରିତେ କରିତେ) ଏହି ଆମାର ତୌର୍, ଏହି ଆମାର କୈଲାସପୂରୀ ; ଏହି ଥାବେ ଆମାର ପ୍ରାଣନାଥ ବନ୍ଦତେନ । ଓହୋ, କି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ! ଏହି ଦୁଖିନୀ ଉଦ୍‌ଘାତିନୀ ମାକେ ଏକବାର ଯନେ କବେ ନା ଏକବାର ତାର ମାକେ ସେଥା ଦିଲେ କି ସୋଗଭଣ୍ଡ ହସ । ଏହା ପ୍ରାପ୍ତ ଦର୍ଶାଯାଇବା ଆମି ଜାନନ୍ତେମ, ତା ବ'ଲେ ତାକେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କ'ରେ ନିତେମ ସେ ତୋମାର ମାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରୁ । କି ହ'ଲ ? କିଛୁ ଥାଓଯାତେ ପାରିଲେ ?

ସାରିର ପ୍ରବେଶ ।

ସା । ହଁ, ତୀରେ ହିଁଯେ ଏଲୁମ । ଓ କି କଚ ?

ଶୁ । ଦେବାଳୀ ଯାର୍ଜନ କଟି ; ଏହି ଥାନେ ଆମାର ଆଗମିକ
ବସ୍ତୁତିରେ ; ସାରି, ଆମି ସନେ କରେଛିଲେମ ସେ ଆସିଛି ଅଭାଗିନୀ—
ଆହା କି ନିର୍ଦ୍ଦିଶ ! ମାର ସଙ୍ଗେ ଏକବାର ଦେଖା କରେ ନା ! ଆମି
କୋମ୍ ଛାବ, ଆମାର ପାମେ ଠେଲବେଇ ତ ।

ସା । ଏ ଶକ୍ତର ପୁଣୀ ଆସୁଥେ କେବନ କ'ରେ ?

ଶୁ । ଆହା ! ସାରି, ଉତ୍ସାହିନୀ ଉତ୍ସାହିତୀର ବଲେ ଯେ
“ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ତାର ସେ ଦିବ” । କଥା କିମ୍ବନେ ସେଇ ଆମି ସର୍ବ
ହାତେ ପେଲେମ ! କି କରି ବଲ ଦେଖି ।—ଆମି ତ କୋନ ରକମେ
ବୁଝାତେ ପାଚି ନି ସେ ଦେଇଚେ ଆଛ ।

ସା । ସଚକ୍ଷେ ଦେଖେଛେ ଫେଲେ ଦିଯେଛେ ।

ଶୁ । ଏକବାର ଯନେ କରି ଏହି ନିଯେ ହେଶେ ଦେଶେ ଦୁରି,
ସଦି କୋଥାଓ ତୀର ଦେଖା ପାଇ, ତ ଏକବାର ଅଭାଗିନୀକେ ଦେଖାଇ ;
ଦାବାଗଲେ ଜଳ ଢାଲି ; କିନ୍ତୁ ଏହି ସେ ଅବଶ୍ୟା, କବେ ମରେ—ନିଯେ
ଯେତେ ତ ମାହସ ହସ ନା ।

ସା । ଆମି ସେଇ କଥା ବଲ୍ଲତ ଏଲେମୁ, ଏକ ଜନ ଦୃତ ନାନା
ସ୍ଥାନେ ସନ୍ଧାନ କ'ରେ ଆମାର ସଂବାଦ ଦିଲେ—ସେ ଗୋରଜନାଥ
ସମ୍ବିଦ୍ୟ ଶିର୍ବାଳକୋଟ-ଅଭିଯୁକ୍ତ ଆସୁଛେନ ; ଆର ନଗରେ ଶୁଣୁଛେମ
ଏକ ଅଛୁତ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଏସେହେ ମେ ସାରେ ସା ପ୍ରିସଥ ଦିଛେ ତାଇ ଫଳ୍ଟେ;
ରାଜୀ ନା କି ତୀର ନିକଟ ପ୍ରିସଥ ଗ୍ରହଣ କରେନ । ଆମାର ଗୋଧ
ହସ ! ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସେଇ ଗୋରଜନାଥ ।

ଶୁ । ସାରି, ବଲିଲୁ ନି, କୁମେ ଆମାର ଯନେ ଆଶା ହଜେ ;
ଆମାର ସେ ଯନେ ହଜେ ସେ ଗୋରଜନାଥ ତୀର ଶିବିକେ ଗିର୍ହ-

ସିଂହାସନ ଦିବେନ ; ଇହା ସାରି, ସଦି ରାଜ୍ୟ ଲନ, ତା ହଲେଓ କି
ଆଶାୟ ପାଇ ଠେଲବେନ ?

ସୀ । କି ହସ ଦେଖ ; ଯିଛେ ଏକଟା ଆଶା କରୋ ନା ;
ନୈରାଶେ ର ଉପର ନୈରାଶ ହୈଲେ ଆରଓ ସମ୍ଭାବୀ ।

ଶୁ । ସାରି, ଆଶା ଦିବ ବିମର୍ଜନ ।

ଆଶାଇ ଜୀବନ ;

ଆଶା ଗେଲେ ଆଶ କିମେ ରବେ ?

ଜାନ ନା, ଜାନ ନା,

କତ ନିତ୍ୟ କରି ଲୋ କରନା !

କତ୍ତୁ ଯେନ ସାଜିଯା ଘୋଗିନୀ,

ସିଂହାସନେ ଘୋଗୀରେ ବସାଇସେ,

ଖୁଇ ତୀର ପା ହ'ଥାନି ;

କତ୍ତ;

ଯେନ ମଘ ଘୋଗୀର ରାଜବାଜେଥର,

ବ୍ରାନୀ ହରେ ବାହେ ବସି ତୀର ;

କତ୍ତ, ତୀର ଗଲା ଧରେ କାନ୍ଦି,

କତ୍ତ ତୀର ପାରେ ଧରେ ମାଧି .

ଆଶା ସତ କର୍ତ୍ତା କଯ, କରିଲେ ପ୍ରତାର ,

ବାର ବାର ନୈରାଶେ, ନା ଆଶା କରି ଚାଗ ;

ଆଶାଯ ଝିଲନ,

ଅରୁରାଗ ଆଶାଯ ଝିଟାଇ ;

ଭାଇ, ତାଇ ଲୋ ମଜନୀ, ଦିବଙ ରଜନୀ

ବକେ ଧରି ଅଲିନ କୁମୁଦ ;

ଭାବି, କୁଳ ସରମ ହଇବେ,

ଆଖନାଥ ଦେବୀ ଶୁଣଃ ଦେବେ,
ଆମି ତାର, ମେ ହବେ ଆମାର ;
ବଲୋ ସବି, ଆଶାଇ ଜୀବନ ;
ଆଶାର କଥାର,
କଳନାଥ, ଉକ କଣି ମରମ ନେହାରି ;
ବଲୋ ନା ବଲୋ ନା ସବି, ଆଶା ଦିଲେ ବିଗର୍ଜନ,
ଆଶାର ଦେଖେଛି ଆପ ଆଶାଇ ଜୀବନ ।

ମା । ଆମି ଦେଖେ ଆସି, କେ ଯୋଗୀ ।
ଶ୍ରୀ । ଯାଉ, ଆମି ମା କି କଟେନ ଦେଖି ।

ଉଚ୍ଚଯେତ ଅହାନ ।

ତୃତୀୟ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଆଶ୍ରମ ।

ଦାମୋଦର ।

ମା । ବସ, ବସ, ବେଡ଼େ ରକ୍ତ ଦିଲେ ! କିନ୍ତୁ, ଯାବା, ଏ ମହା
ଚାନ୍ଦିଛି ମି ; ମେବାଦାସ ବ୍ୟାଟି ବୈଚେ ଗିଯେଛେ ; ଯାବେ କୋଥା ?
ଥୁଲେ ଥୁଲେ ଧରେଛି ଦେଖେଛି ବ୍ୟାଟି ଶିହାଳକୋଟେଇ ଏମେତେ ; ମେ ଝୁ
ଝୁଡ଼ିଓ ଏଥାନେ ଏମେହେ ; ଓ ଯେ ଯେ ବେଟୀ ସିନ୍ଦ୍ର ମାଖିଯେଛିଲ—
ବେଟୀ ଓ ଦିକେ କୋଥାଯ ଚଲିଲ ? ବୁଝେଛି, ମେବାଦାସ ବେଟାକେ
ଥୁଲୁତେ ବେନିଯେଛେ ; ଥୁବଥି କ'ଲେହେ କିନ୍ତୁ ; ବାବା କୋଡ଼ାର ଜାଳୀ

ଭାଲ, ପ୍ରାଣେର ଜ୍ଞାନ ଧର, ଧରା ପଡ଼ି ପଡ଼ି, ଆମି ତ ସହର
ଛାଡ଼ିଛି ନି ! ଏହି ସେ, ହ' ବ୍ୟାଟୀ ଚାକ୍ ବ୍ୟାଟୀ ସମ୍ମାନୀ ଏ ଦିକ୍ ବାଗେ
ଆସୁଛେ, ଡକ୍ଖାଏ ଥେକେ ଦେଖି ।

ଅଛ

ମେଦୋଦୀଶ ଓ ଗୋରଙ୍ଗମାଧେର ଅବେଶ ।

ମେ । ଅତୁ,

ପିତୃ-ରାଜ୍ୟ ଅଭିଷିଳ୍ପ ପୂର୍ଣ୍ଣ କି ହେବେ ?

ଗୋ । ଏଥନ' ହନ୍ଦମେ ତୋର ଝର୍ବା ଆଗରିତ,
କାମିନୀ କାକନେ ମନ ଆହିଷ୍ଟ ଏଥନ' ?

ମେ । ନା, ଅତୁ, ନା;

କୁତୁଳ ହ'ଲ ତାଇ କରେଛି ଜିଜ୍ଞାସା

ଗୋ । ଶୁନ ମେଦୋଦୀଶ, ଧର ଆମାର ବଚନ,
ଅବଶ୍ୟ ହନ୍ଦମେ ତୋର ଜାଗେ ପାପ ହୁବି,

ଅକପଟେ ବ୍ୟକ୍ତ କର ଆମାର ନିକଟ ;

ନିଶ୍ଚୟ ଜାନିବେ ନହେ, ଆସବ ସଙ୍କଟ :

ମେ । କି ବା ନାହି ଜାନ, ଦେବ, ତୁମି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୟରୀ
ଯମ ପ୍ରତି ଦୈବ ବିଭୁବନା !

ବନମାରେ ଦେଖିଲାମ କାକନ କଲୁମୀ,

କିନ୍ତୁ, ତାହେ ଲୋଭ ନା ଜମିଲ ;

ଚଲେ ଯାଇ ଧୀରେ, ଧୀରେ,

ଅକଶ୍ୟାଏ ହେରିଲାମ ନାରୀ

କଲପେର ମାଧୁରୀ,

କାନନେ ଧରେ ନା ସେବ !

ଶୁନିଲାମ ମେ ରମ୍ପଣୀ ଚାମରଳଦିନୀ

- ଶୋ । ରେଖେ ମା ଗୋପନ,
 ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ସମ୍ମତ ବଳହ ବିବରଣ ।
- ମେ । ଅନ୍ତୁ, ମରଷେ ନା ଯୁଗୀର ବଚନ,
 ହେରି' କୃପ ମୁଦ୍ର ହ'ଲ ମନ;
 ପ୍ରେସ-ଆଶେ ତାର ପାଶେ ଗେଲେମ ମନ୍ତ୍ର;
 ପିତା ତାର ଅଛୀକାର କରିଲ ଆମାସ,
 ଶିଥାଇ ସଦାଶିଖ କୋନ ପରଳ ତାହାରେ—
 ହିହିତାଯ କରିବେ ଅର୍ପଣ;
 ଚାହିଲ ମେ ବଢ଼ ପଣ ବଧେର କାହାଣ,
 ଏବେ ଲୟ ମନ,
 ହଲାହଲ ନିଲମେ ଚାହାର
 ଗୋପନେ ଅନ୍ୟେର ଧେର କରିତେ ସଂହାର ।
- ଶୋ । ଶକ୍ତା ନାହି କହ ବିବରଣ;
 ପ୍ରକାଶିଲେ ଗୁରୁର ମନନ,
 ଅହାପାପ ଦର୍ଶ ହୟ ଶାନ୍ତେର ବଚନ ।
- ମେ । ଅନ୍ତୁ, ତବ ଚରଣ-କୃପାୟ
 ଜାନିତାମ ହଲାହଲ-ପ୍ରସ୍ତୁତ-ଉପାୟ;
 କହିଲାମ ସକ୍ଷାନ ତାହାରେ;
 ଆନି' କାଞ୍ଚିର-କଳ୍ପି,
 ଚାମାରନନ୍ଦିନୀ ଲମ୍ବେ ହଇଲାମ ଗୁହୀ;
 ଛିଲ ମୟ ଚିକିଂସାର ପୁଣି
 ଜାନ ହୟ ପିତୃ-ଉପଦେଶେ
 ଏକଦା କରିଲ ଚୁରି ସେଇ ଭାଗ୍ୟହୀନା;
 ଅତି ଜ୍ଞାନେ ତଥ ଲୌହେ ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ତାର

ମହିଳାମ, 'ଚୋର' ମାଥ କରିଯା ଅନ୍ତିତ ।

ଅଭିମାନେ

ପରାମ ତାଙ୍ଗିଲ ମେଇ କୁପେ କଞ୍ଚ ଦିଲା !

ତଥବଧି ତାର ମୁର୍ତ୍ତି ଧରେ ମୟ ହିଲା !

ଗୋ । କେବଳେ ଜାନିଲେ ମେଇ ତାଙ୍ଗିଯାଛେ ପାଣ ?

ମେ । ବାରି ହେତୁ ଗେଲ, ଫିରେ ନା ଆଇଲ,

ମୃତ୍ୟୁ-ବିବରଣ ତାର ଜନକ କହିଲ ।

ଗୋ । ଶିଥ୍ୟା କଥା ; ହିଚାରିଲି ପଡ଼େ ନାଟ କୁପେ,

ଏଥିନି ଜାନିବେ ମେଇ ଆଛେ କୋନ କୁପେ ;

ଯେଇ ଦିଷ୍ଟ କରିଯାଇ ଚାମାରେ ପ୍ରଦାନ,

ମେଇ ବିଷେ ଜର ଜର ଭୂପତିର ପ୍ରାଣ ।

ସତ୍ୟ ଶିଥ୍ୟା ସମୁଦ୍ରାଯ ଲଙ୍ଘଣେ ଜାନିଲେ,

ପାପେର କୁଟୀଲ ଗତି ଅନ୍ତରେ ମାନିବେ ;

ଆଜିବାନ୍ତ କର, କରୁ କର' ନା ଅମ୍ବାଥା,

ବଲିତେ ପୁର୍ଣ୍ଣର ଶିଥ୍ୟ ନା ଭାବି ଓ ବାଥା,

ସଂଶୟ ମା କର ବାକ୍ୟ, ତାଜ ଅଭିମାନ,

ଶକ୍ତର-କୃପାସ୍ତ ଆଜି ପାବେ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ।

ପୁର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରବେଶ ।

ସ୍ଵଦ୍ଵୀପ, ବ'ସ, କାର୍ଯ୍ୟ ମୟ କର ମମାଧାନ ।

ପୋରକ୍ଷନାଥେର ଅନ୍ତାମ ।

ଅଶ୍ଵ, ରାଜୀ, ଓ ଲୁନାର ପ୍ରବେଶ ।

ଶ୍ରୀଗଣଧି, କୌଣ ମୟ କୋପେ ;

ହେରି' ତବ ମଲିନ ବଦନ

ମରି ହେ ମଞ୍ଚାପେ ;

ମନ୍ଦା ଭର—ପାହେ ସମ୍ମ ହସ
 ଘାର ତାର ଉଷ୍ଣ-ଗେବିଲେ ।
 ନାହିଁ ଜାନେ ଉଷ୍ଣ-ନିମ୍ନମ,
 ଅର୍ଥ-ଲୋଡେ ଆମେ କତ ଜନ,
 ଆଜି ହ'ତେ ହେଲ ପ୍ରଥା କରଇ, ତୁମଣ,
 ଅହେତୁ ଆସିବେ ଯେହି ଜନ,
 ବ୍ୟାଧି ସଦି ନା ହେ ବାରଗ,
 ଜୌମନ-ସଂଶାର ହେବେ ତାର;
 କିନ୍ତୁ, ବ୍ୟାଧି-ଶାନ୍ତି ଯେ କରିବେ
 ଆମାରେ କିନିବେ
 ଦିବ ତାରେ ନାନ୍ଦ ଧନ ରହ ପୁରସ୍କାର ।

ରୀ ।

ଆଜି ହୌକ କାଲି ହୌକ ଯାଦେଇ ଜୌମନ;
 କୃତ୍ୟ ନାହିଁ ଡରି, ଭାବି ଲୋ ଶୁଦ୍ଧବୀ,—
 ଆମା ବିନା କିମ୍ବା ଦ୍ରଶ୍ୟ ତୋମାର ହେବେ ?
 ଚାରି ଦିକେ ଅରିଗଣ ତୁଳିଯାଛେ ଶିର,
 ପ୍ରଜାଗଣ ଅବାଧ୍ୟ ମକଳେ,
 ତୁ ନାହିଁ କମ୍ପନ,
 ରାଜ୍ୟର ରକ୍ଷଣ
 ନାରୀ ହୟେ କେବଳେ କରିବେ ?

ପୂ ।

ଦ୍ୱାଗତ ତେ, ସ୍ଵାଗତ ରାଜନ ?
 ଆହେ କିହେ ଅବଧୂତ, ହେନ ମହୋରଧି
 ଆଗ ରକ୍ଷା ହସ୍ତ ଯାହେ ଏ ଦାକଣ ବ୍ୟାଧି ?

পু। হে ভূপাল !

অঙ্গে তব বিষের লক্ষণ
করি দৱশন ।

পু। মহারাজ, কগট সন্ন্যাসী ।

পু। সত্য মিথ্যা বহু দিন না রহে ছাদন,
ত্যজ ভয়, হে ভূপাল,
ব্যাধিমুক্ত এখনি হইবে ;
কর এই ঔষধ ধারণ
মুহূর্ত বিলম্ব নাহি হবে—
নব দেহ পাবে ।

পু। নানা মহারাজ !

শক্র নফর, সুন্দরার চর,
এখনি হারাবে প্রাণ ।

পু। মহারাজ, ভাগ্য গুণে মিলিয়াছে নিধি,
মহোষধি দিয়াছেন বিধি ;
আজহস্তা-পাপে লিপ্ত হবে, ত্যজ বলি,
যদ্যপি সংশয় উদয় তোমার ঘনে ;
হের, আমি করিব ভক্ষণ ।

পু। মহারাজ বিষ নানাবিধি

কোন' বিষে ছয় মাসে যাই প্রাপ
হীন জন—ওর আপে ভয় কি বা ?
ব্রহ্মন পাবে পরিজন,—
আপ দেয় অনায়াসে ।

ମୁ । ରାଜୀ ! ଅବଗତ ଆହ ସହ ପରଳ ଲଙ୍ଘ
ହେଲ ବିଷ କଥରେ କି କରେଇ ଥିଲେ
ହୟ ମାଦେ ସାକେ ଆଖ ନାଲେ ?
ମୁ । କି ବଲିମୁ, ଡାକ ବୋଗୀ, ଆଖି ଦିଛି ବିଷ ?
ମୁ । ଚର୍ମକାଣ ଅନକ ତୋମାର
ବିଷବିଦ୍ୟା-ମୂଳିପୁଣ ;
ଜିଜ୍ଞାସାହ, ବାଜାରେ ଅନେକ ପେଣନ ।
ଜ । କି ଆମି ଗଢ଼ ମାରି ନା ।
ରା । ସା ଥାକେ ଅନ୍ତରେ ଆର ଆରି' ନାହାଯଣ,
ଯୋଗୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉଷ୍ଣଧାରଣ ।

ଔଷଧ ଭକ୍ଷଣ ।

ଏକି ! ନଦ କଲେବର, ନୂତନ ଜୀବନ,
ପୂନଃ ସେନ ଅଗତ ଧୌରନ !
ଛର୍ବଦେଶ, କେ ତୁମ ଦେବତା ?
ପୁ । କରୋ ନା ଓହାଶ,
ଅପରିଲେ ଥର ହେବ ଉଷ୍ଣଧାର ଗୁଣ ।
ପୁ । ରାଜୀ ! ହେବ ବ୍ୟାଧିମୂଳ ଗଡ଼ ଡବ ।
ଲୁ । ଅମୁନ ଏ ଅନ୍ତିମୀର ଅପରାଧ ;
ଆମି ଜାନନୀନା
ବୁଝି ନାହିଁ ଅତୁର ମହିମା ।
ରା । ତାଗ୍ୟଶବ୍ଦେ କିମ ଆଜି ବିଧାତା ଅନ୍ତର,
ଦେବତା ଉଦ୍‌ଦୀପ ପୂଜ ବର ଚାହ, ରାଜୀ;
ଯୋଗୀର ଅମ୍ବଦେ ହେବ, ମାନସ ସକଳ
ବୃକ୍ଷ କାଳେ ଶୁଦ୍ଧ ହେବି' ହୈବ ଶ୍ରୀଭଲ ।

